

**ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE
1934**

Redaktor:
prof. Ota Wićaz
studijowy direktor w Stollberku

Lětník LXXXVII
(Cyłeho rjada čisło 165)

W Budyšinje

Z nakładom Maćicy Serbskeje
1934

475

Serbske praeposícije.

Zběrať a zestajať B. Šwela.
(Dalejwěžeńe ze slědnego Časopisa.)

II. ako praefix.

A. pši słowjasach — bei Zeitwörtern:

1. hobznańeńecy mlogosć statka — zur Bezeichnung der Menge der Handlung: an-, auf-, ein-.

luže su nam nastajali die Leute haben uns aufgetischt. Str.
bratš jo jomu zgłow našať der Bruder hat ihm hinreichend Hemden geschickt D.

te widly som sebe kupiľ, z tymi móžoš nabraš diese Gabel habe ich für mich persönlich gekauft, mit der kann man eine ordentliche Menge fassen. D.

co teke ten Rusko bužo tam nabaraniš was wird den der Russe dort einludern. D.

nět smej peńez nabralej jetzt haben wir reichlich Geld eingenommen. D.

dosć peńez jo nabrať viel Geld hat er zusammengespart. Str.

naparowiš Schmutz einschleppen (mit den Schuhen). D.

góle nańeplecyjo das Kind macht voll. Zp.

nasćakńony ganz verrückt geworden. D.

ta jadnomu nabužyjo die quergelt einem etwas vor. D.

kupki napyskane wót kšeta Haufen vom Maulwurf aufgewühlt. Žk.

to jo se nastojalo das blieb stehen (Schuldbetrag). D.

ma dani nastojaneje hat rückständige Zinsen. D.

nabarwjone (dług) angekreidet. D.

nadute kapse volle Taschen. D.

klěb natšęgaš das Brot strecken. D.

smej sebe landu nakupowalej wir haben uns Land gekauft. Lk.

cuze su našęńone Fremde sind zugezogen. Ž.

nalezľ ńerěch nutš Schmutz ist (in die Wunde) gekommen. Str.

wěchu nastajili su sie haben einen Strohwisch (als Zeichen der Grenze) hingestellt. W.

telike bobu nasajžonego soviel Bohnen gepflanzt. C.

se nahoblekaš sich warme Überkleider anziehen.
 se najěsć mamy wir haben satt zu essen.
 wěliku gubu jo nabrała sie hat einen großen Mund riskiert. D.
 lufta se napožeraš Luft schnappen. Ž.
 jo seže nazěłał eingebrockt. D.
 stej se nazěłałej sie haben sichs ingerührt. C.
 ta jo mě głowu naduwała, až som sama ta wina sie hat mir den Kopf heiß gemacht, daß ich selbst schuld bin. D.
 nažognowaš reichlich segnen. D.
 wóda ned zasej nastupijo das Wasser steigt gleich wieder (obwohl ausgepumpt). Ž.
 ja se namysliju ich mache mir (trübe) Gedanken. Str.
 wó to se něcht najebjo da pfeift man drauf. D.
 ňenahucone žiši ungeschliffene Kinder. Rgz.

2. hobznaŕneŕecy šěžu a wóstudu statka — zur Bezeichnung des Übermaßes der Tätigkeit meist reflexiv: našerpeš jo se dejał wěle leiden mußte er zuviel. D. tak jo był nacakany na togo duchtaŕa so sehnsüchtig hat er auf den Arzt gewartet. D. tym lužam se nazěłał bei den Leuten hat er viel gearbeitet. D. ja som łoni se nastawala dosć ich bin im vorigen (Winter) zum Überdruß (des Nachts) aufgestanden (um die Kranken zu besorgen). D. lětosa jo se nakurilo swój žěl heuer hat es (im März) viel gestaubt. D. my smy se natužyli wir haben sehr getrauert. Žk. ja som se naštapala dosć ich habe mich mühsam geschleppt. D. wóna jo se najšła sie hat sich müde gelaufen (einen weiten Weg). Ž. ja som nachojžona ich hab das Gehen (in die Fabrik) satt. C. se namějomy wir kriegen es satt. D. co ta se tych pukow najě was die für Prügel bekommt. ja som se naswajžbowal ich habe viele Hochzeiten mitgefeiert. D.
3. hobznaŕneŕecy ňepšijaznosć — in feindlichem Sinne: ja by jej nachytał tak až ich hätte sie runtergemacht, daß . . . budu wam nagroniš ako psoju sie werden Sie abweisen wie einen Hund. nadawaš Schimpfnamen beilegen.

4. hobznařeńecy spóčetk, zachopenk statka — bezeichnet den Anfang, Eintritt der Handlung: anapukńone kulki aufgeplatzte gekochte Kartoffeln. D. naprochnęete dřewo angemorschtes Holz. D. wóna jo se narožila ako jedna sama žowka sie ist geboren als einzige Tochter. D. parowęne na-tańo Schmutz entsteht (durch den Regen). D. ten jo tyšařa huknuł, tomu nějo třeba žywnosć nastupaš der hat Tischler gelernt, der hat es nicht nötig eine Wirtschaft zu übernehmen. D. tak ak sy nahucony, tak wóstańćš jung gewohnt, alt getan. Str. najmowaš mieten. Gór. nasmasaš durch Tasten (zufällig) finden (das im Hemd eingenähte Sparbuch) Ž. něto su ze zymu najšli, až som musal je pšedaš jetzt haben sie (Äpfel) einen Frost abgekriegt, sodaß ich sie verkaufen mußte.
5. hobznařeńecy trajucy statk — bezeichnend die Dauer der Handlung: ja to naględam ako něpšawe ich halte es für unrecht. D. kak se nakłada wie macht sie (die Magd) sich. D. kak ten bžo se nakładaš wie wird der sich anschicken. D. Ž. kak se nakłada z našeju cerkwju wie stehts um unseren Kirchenbau. D. se napomoc sich aushelfen. Ž. sebe napomozomy wir helfen uns (gegenseitig) aus. C. jedno lęto sebe napomogu ein Jahr hindurch werde ich mich behelfen. Str. wele smy z něju nawęželi viel Umstände haben wir mit ihr gehabt. Ž. mōžomy starosć z nim nawęžeš bei ihm kann man von Sorgen sprechen lernen. D. Ž. nawęžela teke nic nějo ako we tej špe tam jo byla gewußt (gemerkt) hat sie auch nichts, als sie dort im Zimmer war. D. weto mōžoš wójak nabyš trotzdem kannst du Soldat werden. Lk. což mě nęnastupa was mich nicht angeht. Str.
6. hobznařeńecy rozšyřeńe — bezeichnend die Ausdehnung: žyły naskokuju es bilden sich Krampfadern. D. napucńeš aufquellen. D.

to nawdajo das (Maisschrot) treibt, mästet. D.
 napychaś z tym pulberom spritzen (Insektenpulver
 mit dem Gummiball).

Krowa se nadujo die Kuh bläht sich auf. D.
 póstolu, powłoku nawlac Bett beziehen. C.

B. pla wěcownikow — bei Substantiven:

lěto — nalěto der Frühling, der Vorsommer,

zyna — nazyna der Herbst, der Vorwinter.

pismo — napismo die Aufschrift.

jěž — najěž das Sattessen, das Gericht; k najěži jo
 było es war zum Sattessen; dvě najěži stej
 bylej es gab zwei Gänge D.

žělo — nažělo schlimme Sache, take nažělo solche
 Bescherung. D.
 take nažělańe. Z.

wjas — najś der Dorfplan.

jśpa — najśpa der Boden.

nakładaś — nakład(k) die Auflage.

natwariś — natwark der Aufbau.

nałożys — nałog die Gewohnheit.

napjac — napjaceńe Menge Gebäck. D.

glědaś — naglěd Angesichte, böser Blick.

nawdaś — nawdank Draufgeld.

kowaś — nakowa Amboß.

C. pla adjektivow:

- a) hobznańeńecy wěsty stońenk pobytko — bezeichnend einen Teil der Eigenschaft:

módry — namodry angeblaut, etwas ins Blaue gehend;
 ist stärker als módrowaty. C.

kisały — nakisały säuerlich.

śłodki — kulki su naśłodkowate die Kartoffeln schmekken süßlich. D.

mały — namały kleinlich.

- b) hobznańeńecy poměrku — bezeichnend die Art der Eigenschaft:

kiskaś — nakiskały suk ein Knoten, der sich wieder auflöst.

glědaś — naglědny ansehnlich.

móliš — namolny empfindlich.

dobiś — nadobny ehrenwert, vornehm.

- c) hobznańeńecy poglěd — bezeichnend die Richtung:
 dwór — nadworske hokno das auf den Hof führende Fenster. D.

D. pla adverbijow, hobznaŕnenijo

- a) mlogosć — die Menge:
 nadosć a pšedosć debu swóje mócy napinaš über alle
 Maßen muß ich mich anstrengen.
 dosć a nadosć genug und übergenuĝ.
- b) kakosć — die Art und Weise:
 to jo mě nalubo das ist mir angenehm.
 někomu napšelubo powědaš zu jemandes Vorteil spre-
 chen. D.
 někomu napšilubo powědaš jemandem nach dem Munde
 sprechen. D.
 nałos genau.
 na ze superlativom hobtwaržijo a pšehušyjo jen:
 na nejlepej aufs allerbeste.
- c) městno — den Ort:
 nahokoło herum.
 narowno geradeaus.
 napřekei gegenüber.
 nazdala in der Ferne.
 napředk hervor.
- d) cas — die Zeit:
 nachwatajcy recht eilig.
 najěsno schnell.
 naskoki eilig.
 naspet wiederum.

Nad, nade, nastalo z na + de (sts. nadъ, p. č. gs nad, nade)

I. ako praepozicyja über, oberhalb, an

- a) z instrumentalom:
 nade tłami über der Tenne, der mit Brettern belegte
 Raum über der Tenne. C.
 my wěmy to nad nami samymi wir wissen dies aus
 eigener Erfahrung. Str.
 płakaš nad někim weinen über. D.
 se rozwjaseliš nad tym małkim strowjom sich freuen
 über die kleine Besserung der Gesundheit. Ž.
 nad nicym žednog spódobańa ňama nichts macht ihm
 Freude. Ž.
 my ňejmy sami nad sobu kněz wir sind nicht Herr
 über uns (sondern Gott). Dř.
 nad wjažu som ten kluc cyniła über die Tür habe ich
 den Schlüssel gelegt. D.

b) z locativom:

nad ługach an den Sümpfen. Sm.
nad rěkach am Fluß. Str. D.

Te formy se zdaže bys přešchod wót přewějšych „nad z instrumentalom“ do „na z locativom“. Twórby ako Dřeždžany nad Łobjom nějsom hysći we ludu slyšať; groni se na Łobju.

II. ako praefix:

A. pši słowjasach — bei Zeitwörtern:

to bžo se chopiš śi nadegañaš das wird sich zusammenknüllen (wenn der Zwirn beim Einfädeln sich spaltet und der eine Faden nicht durchs Ohr geht). D.

to nět nadhuńeju (und nahuńeju) nad tym gólešim kak jo: žinsa how smy a witše náboge die Erfahrung habe ich jetzt an dem Kinde gemacht: heute sind wir hier, morgen tot. D.

nadwězaš zusammenbinden, zusammenknoten (einen zerrissenen Faden oder einen neuen an den zu Ende gehenden), beim Holzfällen zwei Seile zusammenbinden. Ž. jadne nadwěžu, jadne pšiwiju die einen knoten (beim Stricken den neuen Faden an den zu Ende gehenden) an, die anderen drehen beide Enden zusammen. Str. nadžělaš, ta sebe štrumpy nadžěla die strickt sich Strümpfe an. Str.

nadejš antreffen (beim Gehen).

B. pla substantiwow:

nadgorka der Hügel. W.

nadpiwnica der Raum über dem Keller. D.

nadkowalńa der Raum über der Schmiede. D.

nadrěka jo pońa der Raum innerhalb der (Spree)dämme bis zu dem Rande ist voll (Wassers). Ž.

po (sts. p. č. gs. po. plb. pu) nach, gemäß.

I. ako praeposicyja,

I. z accusativom, hobznańeńecy

a) wótgłědańe — die Absicht, das Ziel:

ži po wódu hole Wasser! D.

my se póramy pó tu jězu wir kommen, um das Essen zu holen. Dpk.

to som krydnuła pó jaja das habe ich als Patengeschenk erhalten. D.

ak su byli pó jaja, jo přešěgnuť als sie zu den Paten führen, hat er Zug bekommen. Ž.

- b) **sředk** — das Mittel, Werkzeug:
 pó tu řapotawku hokoło jězdziš auf dem Klapperkasten.
 (Motorrad) herum fahren. Stř.
- c) **městno** — den Ort:
 najězony pó samu šyju satt bis obenan. D.
 až pó tu smužku bis an diese Zeile. D.
 pó samy břazk bis dicht an die Birke. Ž.
- d) **poměrńe** — modal: wie?
 wšo pó społ alles nebeneinander. Stř.
2. z genitivom — snaž sekundarńe:
- a) **městńe** — örtlich:
 pó tych měst so weit. D.
 do pó tych bis hierher (mit dem Finger gezeigt).
 pó tej jaseńki so groß wie diese kleine Esche. Jš.
- b) **casńe** — zeitlich:
 po mše nach dem Gottesdienst. Stř.
 pó dweju nach 2 Uhr (wohl aus pó zegeř dweju verkürzt). Pdg.
3. z locativom:
- a) **městńe** — örtlich, zur Bezeichnung der Ausdehnung über eine Fläche, in einer Richtung: unter, über, auf, entlang, an,
 ten chójži ako zywawa pó lužach er troddelt umher. C.
 pó lužach žělaš Tagearbeiter sein.
 po pšebytku šěnuš in Mietswohnungen umherziehen. D.
 smy se po wšykných babach najězdžili wir sind zu allen klugen Frauen gefahren. C.
 chóluj se smyka pó tej roli der Pflug gleitet über den Acker. D.
 taka som pó šěle wšuzi so bin ich am ganzen Leibe. C.
 což pó dońe das Inventar.
 póžžošo pó jsy werden Sie durchs Dorf gehen (oder den Feldweg). C.
 po Bałžic jo jězdžila durch Baldos Gehöft ist sie gefahren. Strb.
 pó štrece entlang der Strecke. Žk.
 po kšońe pšeštapaš am Rande absteppen. C.
 pó dwóru ņechojžim ich gehe nicht über den Hof.
 pó ředu su pšišli abwechselnd sind sie gekommen (3. Person). C.
 Bog co měš wšakich luži pó sweše chójžecych Gott will verschiedene Menschen auf der Welt haben.

pěšk liboco pó rěce der Sand schwemmt den Fluß abwärts. Stf.

ten by mogał nana pó rukoma nosyś aus Dank.

pó tych wšyknych swislach źo to gańa ten źěd wo läuft der Kerl in allen Ecken herum. D.

po gmejńe górejśěgńony auf Gemeindegeldern erzogen. Kš.

- b) casńe — zeitlich, ga? wann? nach
 po połńu nach (der) Mittag(stunde) (um 1 Uhr). D.
 pó słyńcu nach Sonnenuntergang. D. Ž.
 [hokoło słyńca gegen S.]
 k jězi — pó jězi bjatowaś vor — nach Tische beten.
 stej mělej jaden pó drugem hugotowane sie hatten ein gemeinschaftliches Testament gehabt.
 krowa pó šeśeśu eine Kuh nach dem Kalbe. Str.
 séo južo pó ņom sind Sie schon (damit) fertig? D.
 ta żeńska jo chóřeła pó tych źiśach die Frau hat krank gelegen nach der Geburt der Kinder. B.
- c) rozdźelecy — distributiv; je
 cošo-lie po peśich markach měś wollen Sie in Fünfmarschein (eingewechselt) haben? D.
 pó dwěma tasoma pijomy wir trinken jeder zwei Tassen.
 po chrapcy tropfenweise. B. [Rgz.]
- d) pšawidłowńe — zur Bezeichnung eines Verhältnisses, Maßstabes.
 ja gronim pó se ich spreche nach meinen Verhältnissen.
 ja wěm sam pó se ich weiß aus eigener Erfahrung. B.
 ja som jej dała pó nažeji ich habe ihr nach bestem Wissen und Gewissen gegeben (den Lohn in der Inflation, wo nichts festes vereinbart war). D.
 pó nažeji wześ nach Gutdünken nehmen (die Zutaten beim Backen). D.
 pó něcom měńej słušał das Gehör nahm allmählich ab. D.
- e) poměrńe — zur Bezeichnung der Art und Weise: wie?
 pó styricy lězo er kriecht auf allen vieren. C.
 něto jo raz po gluce jetzt ist es (endlich) mal geglückt (daß ich Sie antreffe, nach dem ich vier mal vergeblich kam). D.
 gab jan něto po gluce było wenn es nur auch Erfolg haben möchte. D.
 po małem langsam.
 po małučkem ganz langsam. D.

II. ako praefix:

A. pla słowjasow — bei Zeitwörtern.

1. casne — zeitlich, hobznańeńeey

- a) zachopenk statka — zur Bezeichnung des Anfangs der Handlung oder des eben, kurz, plötzlich Geschehenen:

tšawka poskokujo das Gras bricht hervor. Jš.

zegeř pognaš die (stehengebliebene) Uhr antreiben. Gór.

zešęgnony jo, ale pogońony ņejo. D.

rucku póstajaš die Hand ausstrecken zum Gruß. C.

jezyk póstajaš die Zunge rausstecken. Lk.

ja som šel gubu póstajat ich ging gaffen. Ž.

mloko jo pódojte die Milch ist frisch gemolken. Str.

krowa jo pódojta die Kuh ist eben abgemolken. Str.

popšašajšo togo ceptařa befragen Sie den Lehrer. C.

- b) krotko trajucey statk — zur Bezeichnung der nur kurze Zeit andauernden Handlung: ein Weilchen, ein wenig, eine Zeitlang:

w noey jo se pođeršyło in der Nacht hat es ein wenig geregnet. D.

to jo se juž pičku pójšło es hat schon ein wenig geregnet. D.

lec se pójš bužo ob es regnen wird (an regnerischem Tage vom folgenden gesprochen). Ž.

póskjaržował jo, až ņamžo pičku póstanuš. Ž.

ja pójdu Wam pótom raz ņeco za to póželnut ich werde Ihnen (zum Dank) dafür einmal arbeiten kommen. D.

širm som pońeła, pón som jen w gumńe našej mańe dała den Schirm hatte ich genommen, dann habe ich ihn (weil schön Wetter war) im Garten der Mutter gegeben. D.

ja budu pócakaš Was ich werde auf Sie warten. D.

rolna wóda za žeń póstupijo a hubęgujo Wasser auf dem Felde kommt und fällt über Nacht. Str.

smy wšykne pochořeli wir sind alle krank gewesen. Str.

pšed jatšami jo pólažal žeden žeń, wót jatš jo lažal vor Ostern hat er manchen Tag gelegen nach Ostern hat er (fest) gelegen.

wón jo łoni poł lęta pólažal er hat im vorigen Jahre ein halbes Jahr gelegen. D.

som póstawała a póžęlała ich bin ein Weilchen aufgestanden und habe ein bischen gearbeitet. D.

deře až móžo póstawaš a pó dwóře chójžiš gut, daß er zeitweise aufstehen und im Hofe gehen kann.

póspala som ein weilchen habe ich geschlafen.

póseń se setz dich!

póštapujo es sticht zeitweilig. D.

som se pósedowała ich habe mich immer wieder setzen müssen (vor Schwäche). Rgz.

2. m ěstńe — örtlich zur Bezeichnung der über eine Fläche sich ausdehnenden Handlung:

pósajzas anforsten. Golbin.

tu nisku rolu smy pósajzili gólku den niedrigen Acker haben wir aufgeforstet. D.

wšykno jo pólegała alles (Getreide) hat sich gelegt.

poměsýs umstürzen (den Acker). C.

pósrěšýs, pósrěšony mit Kompost dicht bestreuen. D.
to se bejńe pogubiło das (Getreide) hat bedeutend
Vergang genommen (wegen der Nässe). D.

tak rady pomažu so streiche ich (die Brotschnitte) gern. D.

pobijaš hobrycu den Reifen festschlagen, nachziehen. D.

zuk se pobija der Schall stemmt sich (wenn man die Hand ans Ohr legt). D.

how wěts póduwa hier weht der Wind.

žinsa su wéle powozyli heute haben sie viel (Heu) ab-
gefahren. D.

ja se ńewěm z nicym žo powřeš wo ich bleiben soll.

ta se powřejo z tym drugim hu tych Nowakoje. Ž.

pótamaš žyto Aussaat vernichten.

ponowjaš renovieren (Autoanstrich). Ž.

3. poměrńe — zur Bezeichnung der Art und Weise:

gódný cas dej byš póžywany die Gelegenheit muß aus-
genutzt werden. D.

su se pózmudrowali sie haben eine kleine Differenz
gehabt. D.

kón póswińujo seno das Pferd versaut das Heu. D.

z kołaškom pótykaš sich mit einem Stock stützen. Ž.

ja se pónižam ich bin demütig. B.

chtož móžo se póřežíš, ten se póřežijo wer sich (wirt-
schaftlich) verbessern kann, der tut es. D.

ten se póřeža seine wirtschaftlichen Verhältnisse bessern
sieh. Ž.

ten ma nažeju, až bužo se póřežas der hat Hoffnung
sich (gesundheitlich) zu bessern. D.

ńejo žednogo palca na mńo položyla sie hat keinen
Finger gegen mich erhoben. D.

se powdaš sich ergeben. D.

póstaranej smej besorgt. D.

se póstaja wen (Zipfel) guckt raus. Ž.

pózyweš, pózyweńe beleben. Dř.
 powesćiš behaupten, versichern. Kakrow.
 pólažéony som, gaž bóže słowo slyšym mir ist leicht,
 wenn . . . Ž.
 do wócowu poglědaš in die Augen blicken. W.

B. pla wécownikow — bei Substantiven:

dom — pódomk der Hausrat.
 złoto — pózłotk das Engelshaar. D.
 bratš — pobratš Brautführer.
 móe — pomoc Hilfe.
 řed — póřed Ordnung.
 smjaš — pósměwk Lächeln.
 stawaš — póstawa Kette, Längsfaden.
 nosyš — pónosk Einschlag, Querfaden.
 cyniš — pócyнк Eigenschaft.
 biš — pobijak Treiber (Böttcherhammer).
 góniš — pogońc Ochsentreiber.
 myš — pomyje Spülicht.
 noga — pónožeje Trittbrett am Webstuhl.
 slaš — pósoł Bote.
 seiš — pósócnk, pósciwk Patengeschenk.

C. pla adjektivow:

1. casńe — zeitlich:
 pózniska gołona auf Stoppelfeld gesäte Golenka. D.
2. městńe — örtlich:
 popołne su groble fast voll sind die Gräben.
 pódlujkny längsgerichtet.
 póřecny den Fluß entlang gehend.
3. pšawidłowńe — verhältnismäßig:
 pódroga jěšć eine recht teure Mahlzeit. D.
 seno w kopicach jo było powelžne wót spódka das
 Heu in den Haufen war von unten etwas feucht.
 pósmagly klěb hejgen ak komis schwarzes Brot fast
 wie Kommisbrot. Str.
 tykańc jo pochudy der Kuchen ist mager. C.
 pomokšo jo było feucht ist es gewesen. Rgz.
4. besonders bei körperlichen Eigenschaften:
 póznaty gut bekannt. Góf.
 taki póražony gólc ein so gut geratener Junge. D.
 wóna jo pochroma sie ist ein bischen lahm. C.
 wóna jo pótužna była sie war betrübt. C.
 wóna jo była pobludna, ale něto jo ta bludnosć wótej-
 šla sie war etwas geistgestört aber jetzt ist das ver-
 gangen. D.

póslaba rěc eine schwache Stimme. Zp.
 pogropno, pósańko spiwaš laut, leise singen. Rgz.
 jogo żyweńe jo pósišne było sein Leben war still. D.
 gropyń jo pobělowaty kaž žiwa gus die Trappe ist
 weißlich wie eine Wildgans. D.
 ta swińa jo pónestrowa dieses Schwein ist anfällig. D.
 póšerkowaty etwas grau. D.
 pótajmny hinterlistig. C.
 pogoršny Anstoß erregend. C.
 póšćurny schwächlich. Ž.

D. pla adverbjow:

dar — pódermo umsonst.
 sfejža — pósfějža inmitten.
 slězy — póslězy hinten.
 śichy — póśicho still, ruhig.

pód, póde, pódo (sts. podъ, p. č. pod, pode, gs. pod,
 pode, podo plb. püd) unter, unterhalb.

I. ako praeposicyja

- a) z accusativom, na pšašanje žo? wohin?
 pód nogi cyniš (Wärmsteine) unter die Füße legen. D.
 pód wódu jěš stromauf fahren. B.
 pód wětš hyš gegen den Wind gehen. D.
 pód kłosy secyš gegen die Ähren mähen. D.
- b) während man im Deutschen fragt wo?
 pód kóšel gótował hogen er hat unter dem Kessel Feuer
 gemacht. D.
 zacyń žuřa, to šěgńo pód nogi schließ die Tür, es zieht
 an den Füßen. D.
- c) z instrumentalom, na pšašanje žo? wo?
 te maju wšykne pód rukami die sind alle vermögend. C.
 wele nej pód palcami mël er war ein armer Schlucker. C.
 te maju elektriske pód wěrchom die haben das Elek-
 trische an der Decke. D.
 pód žuřami stojaš in der Tür stehen. Ž.
 droga pód góru der Weg am Fuße des Berges.
 pód słyńcom gegen Westen. D.
 něto ma wšykno pód sobu nun hat er alles unter Ver-
 schluß. D.
 pód sobu šěgnuš an sich ziehen. D. (nimski wohin?)
 husoko pód wójakami dejašo ten fryjař byš von hohem
 militärischem Rang sollte der Freier sein. Kop.

II. ako praefix

A. pla słowjasow — bei Zeitwörtern:

1. městnie — örtlich

a) na pšašanje zo? wo?

pata jo pódlětowała die Glucke ist unten hingeflogen
(als der Raubvogel kam). D.

wón krydnu kóna pódstšélongo ihm wurde das Pferd
unterm Leibe weggeschossen. D.

bom pódkopaš unter dem Baum die Erde weggraben
(um bessere aufzufüllen). D.

bom pódbuchnuš, pódrubaš, póđšmaenuš einen Baum
fällen. D. Ž.

ja pódbiju ich stolpere. D.

ja som na zeleznu šynu pódbił. Ž.

ty bužoš pódbiš te žowća du (kleiner Knirps) wirst
den Mädchen auf die Füße treten (wenn du dich
zwischen sie durchdrängst). Ž.

ja pódbijam ich stoße unten an (mit der Säge beim
Absägen eines Baumes). Ž.

pantochle pódbiš die Pantoffel mit Nägeln beschlagen Ž.

bana jo se pódbiła we to dno die Kanne hat auf den
Grund gestoßen (im Brunnen, weil wenig Wasser drin
war). Ž.

pódpřeš stützen (einen wackligen Zaun).

aby něco pódežerowało als ob etwas unten (die Wur-
zeln) abgefressen hätte. D.

wón se pódwonožejo.

b) na pšašanje zo? wohin?

póđzarž halte unter!

ja bdu tu šklu tak dlujko pódstajiš ich werde die
Schüssel solange unterstellen. B.

comy jan tu zěru pičku póđchyšiš wollen wir das Loch
unten etwas zuwerfen (den Zaunpfahl anhebend). Ž.

su póđšégali, póđložyli sie haben (Decken, Bettuch dem
Kranken) untergelegt. D.

c) na pšašanje wótkul? woher?

to pódmokajo z teje rěki es wird von unten (durch
Siekerwasser) naß. D.

su chopili pódmokowaš sie begannen unten naß zu
werden. B.

tam nějo hyšći nic pódrošlo dort ist noch nichts von
unten nachgewachsen (nach der Überschwemmung). B.

2. casće — zeitlich:

pódwjacerkujomy wir essen zu Mittag (eigentl. Vesper). B.

3. *hobznańeńecy kšajźnosć, zmylnosć* — bezeichnend die Heimlichkeit oder Fehlerhaftigkeit:

kura pódńaso, kukawa teke pódńaso die Henne legt ihr Ei falsch (in das Nest der Glucke), der Kuckuck legt auch in ein fremdes Nest. D.

pódscyniš, pódložyš heimlich unterlegen. D.

to se pódważyjo es entsteht Wiegeverlust (beim Kleinverkauf). Ž.

to jo se pódetkało das Gewebe ist mißraten. D. Stř.

pódšwyrnuš, pódškřeš, pódškarnuš heimlich Brand stiften. W. D. Ž.

kón se pódlekńo das Pferd erschrickt (durch jede Kleinigkeit die es unten sieht).

jaden jo jogo pódłapił einer hat ihn unvermutet abgefaßt. D.

te su juž pódrosćone die (Enten) sind schon unversehens herangewachsen. D.

kšej pódstšělona geronnenes Blut. D.

4. *w pšeńasonej mysli* — übertragen:

něco som se pódwolila in etwas habe ich eingewilligt. nachgegeben. Ž.

(se) pódpisaš, nepodpišu ich werde nicht unterschreiben.

ten jo jogo pódteptał der hat ihn unterdrückt. D. [C.

pódsajziš anzahlen, Kaution leisten. D.

B. *pla substantivow:*

kšywo — až *to pódkšywo* ma daß er Unterkunft hat. C.

woko — *pódwoko* der Raum unter dem Auge. D.

góra — *pódgorki* die kleinen Kaupen auf den Wiesen. D.

broda — *pódbroda* Unterkinn.

góla — *pódgola* Siedlung am Walde.

kóleno — *pódkoleno* Kniekehle.

kowaš — *pódkowa* Hufeisen.

šyš — *pódašwja, pódašńa* die Sohle. C.

biš — *pódbijańki* Stoßsaum (am Rock).

wiš — *pódwijko* das (weiße) Haarband.

jšpiš — *pódejšpnik* Untertan.

rosě — *pódrostk* Unterwuchs. D. Ž.

C. *pla adjectivow:*

wóla — *pódwolny* untertänig, ergeben.

gólny — *pódgolny* an der Heide gelegen.

zemja — *pódzeński* unterirdisch.

móro — *pódmóški* unterseeisch.

se — *pódsny kón* das linksgehende Pferd.

(Dalejwežeńe w pšiducem Časopisu.)

**Njeznate žórlo
serbskich rostlinskih mjen ze 16. lětstotka.**

Podal Ota Wićaz.

Lit.: K. A. Jenč. Frankowy Hortus Lusatiae. Č. M. S. 1860, 17–28. — K. A. Jenč. Kluč k Frankowej zelowej zahrodže. Č. M. S. 1860, 85–91. — Michał Rostok. Druhi kluč k Frankowej zelowej zahrodže. Č. M. S. 1862, 32–43. — K. A. Jenč a Michał Rostok. Dwě scě a štyrcyći lékařskich zelow ze serbskim pomjenowanjom z lěta 1582. Č. M. S. IV, 413–461. — J. C. W. Moehsen. Leben Leonhard Thurneissers zum Thurn. Beiträge zur Geschichte der Wissenschaften in der Mark Brandenburg. Berlin u. Leipzig. 1783. S. 1–198. — Joh. Gottlob Worbs. Geschichte von Cottbus. N. Laus Mag. 1822, 367 ff. — J. Heidemann. Thurneisser. Allg. D. Biogr. Zwjazzk 38, 226–229.

Dotal běštej nam dwaj zapisaj rostlinskih mjenow ze 16. lětstotka znatej: Frankowy Hortus Lusatiae z lěta 1594 a Mollerowy rukopis z lěta 1582. Wobej je K. A. Jenč w našim Časopisu wopisał a z pomocu wěcywustojneho Michała Rostoka wujasnił. Zo mamy hišće třeću, wo něšto lět staršu zběrku z lěta 1578, a zo je mjez třemi zběrkami znutřkowny zwisk, je so mi poradźilo wuslědźić. Mištr Albinus Mollerus Straupicensis Lusatius je swój rukopis, kotryž so džensa w pruskej statnej knihowni we Barlinje khowa, wosobinskemu lékařej braniborskeho kurwjeřcha Jana Jurja wěnował. Ale ani Korla Aug. Jenč, kiž je rukopis w Barlinje přehladał, ani Arnošt Oswald Mrózak z Wulkich Zdžar, kiž je jón za njeho we léće 1866 zwotpisał, móžeštaj mjeno wosobinskeho lékařja prawje čitać. Jemu so woprawdže rěka: Leonhard Thurneisser zum Thurn. Běše to znata trochu problematiska ale jara zajimawa wosoba. Z nim sej tež Kamjenski physikus dr. Jan Frankus (Frank), autor knihi Hortus Lusatiae, dopisowaše. Thurneisser wozjewi w léće 1578 wulkotnu, wubjernje zwobrazowanu knihu wo rostlinach, zdobom we lačanskim a w němskim wudawku. Přeni džěl wuńdže pod lačanskim titulom:

Historia sive Descriptio Plantarum omnium, tam domesticarum quam exoticarum: Earundem cum virtutes Influenciales, Elementares, et Naturales, tum Subtilitates, necnon Icones etiam veras, ad vivum artificiose expressas

mentorum Extractioni Chymicae servientium delineatio-proponens: atque una cum his, partium omnium corporis humani ut externarum ita internarum picturas, et Instrumentum usumque, ac Methodos denique Pharmaceuticas quasvis, ad curam valetudinis dextre tractandam necessarias complectens: Utilitatis vero publicae gratia. A Leonhar-do Thurneissero zum Thurn, Medico ordinario Electoris Brandenburgici conscripta. Berolini Excudebat Michael Hentzke Anno MDLXXVIII fol. — Ta samsna kniha wuńdže tež w němskej rěči.

W tutej knize namakaja so delnjoserbske mjena, kotrež je Thurneisser officinalnym mjenam zelow přidał. — Zdobom pak tež česke a pólske.

Thurneisser słuša do chemiskich lěkarjow, kiž bjez universitneje wučby sebi swoju wědu na pućowanjach přiswojichu. Zanjechowachu wědomostne lěkařstwo, kotrež so na universitach po spisach Galena, Hippokrata abo arabiskich lěkarjow wučese, a zaběrachu so radšo z potajnymi wědomosćemi alchemije, chemije, astrologije, magije, kabbale, nekromantije a dr. Slědžachu za kamjenjom mudrych, jako univerzalnym lěkařskim srědkom, kotryž móže čłowške žiwjenje na njeskónčne časy podlěšić a wšedne kowý do złota přewobroćić. Pućowachu wosebje do južnych krajow, do Arabskeje, Hrekskeje, do Feza, Spaniskeje, ale tež do sewjernih, wšudže, hdžež móžachu so ze žanym slawnym adeptom zeznamić. Swój hlowny zaměr wšak tući chemicy lěkarjo nihdy njemóžachu doepić, ale spěchowachu tola swoju lěkařsku wědomosć, spóznawši w cuzbje nowe lěkařske srědki a wuknywši cuze rěče. Jim wšak běše najwažniše, zo so zesylnichu ze zakonjemi astrologije, bjez kotrejež sebi tehdy nihtó njezwěrješe lěkarić. Z najwuznamnišich z nich běše slawny Theophrastus Paracelsus, kiž je 1541 w Sólnohrodze zemrěl, jedyn z najwjetšich přirodospytnikow wšitkich časow. Wón wučese z časami w Straßburku a Baselu a w druhich městach, je přepućował Italsku a nimale cyłu srjedźnu Europu a je so cyle wuswobodził wot přiwěriwych nahladow swojeje doby. — Wón njewosta z dźiwolěkarjom, zlotodžejom, kuzlarjom, jebakom, ale sta so z wulkim přirodospytniskim filozofom a woprawdžitym lěkarjom. Wulka mysl, kotraž je so jemu zjewila, je wěra do samsneje pomocy přirody. Čłowjeska přiroda dyrbi sebi sama pomhać. Lěkař njemóže ničo dale wukonjeć, hač zo přirodžinu, žiwjeńsku móć — vis vitalis — podpjera. To je z hlownym nadawkom lěkarjowym, a jeho

zmysl je — lubosć. Paracelsus so prócowaše, chemiske a physikaliske podawki w čłowjeskim čele spóznać a je spěchować. Měješe smilnosće ze samotnym khorym. — We swojej bratrowskej lubosći so runaše Janej Amosej Komenskemu a we svojich filosofiskich nahladach jeho pansophiji. Džensa wobsteji w Mníchowje Paracelsusowe towarstwo k přeslědženju jeho wědomostneho džěła.

Z hłownym zastupjerjom Paracelsusowych zasadow běše w 16. lětstotku Leonhard Thurneisser zum Thurn. Wón běše so 1530 jako syn zlótnika w Baselu narodžil, wukonješe najprjedy zlótnikařstwo, bu z pomocnikom lěkarja w Baselu a zezna so pola njeho z rostlinami a z lěkařstwami. Po wšelakich dyrdomdejach založi sebi w Tirolskej podkopki, škrějeřstwo a syrkonju z tajkim wuspěchom, zo jeho areywójwoda Ferdinand dla dalších studijow w hórnistwje a hutnistwje na pućowanje pósła. Poby w Šottiskej, Španiskej, Portugalskej, skónčnje we Levanće a přez Hreksku a Italsku wróci so po pječích lětach domoj. Ducej po puću studowaše pak tež pilnje lěkařstwo, zaběraše so z alchemiju, astrologiju. Domoj so wróciwši, wěnowaše so cyle tutym studijam a započa spisowaćelić. W lěće 1571 wozjewi swoje dziwne džěło Pison wo rěkach a kopaninach Braniborskeje, w kotrymž rěkam nic jenož zeńske poklady, zloto, kamuški a dr., ale tež lěkařske a moraliske wosebitosće připisowaše. Wopisowaše pak tež rostliny a mineralije w Braniborskej. Zo by tutu knihu čišćeć dał, poda so něhdže 1570 do Frankobroda nad Wódru. Tu so zezna z Braniborskim kurwjeřchom Janom Jurjom, kiž jeho za swojeho wosobinskeho lěkarja přistaji, hdyž běše jeho mandželsku Sabinu zbožownje lěkował. — W Barlinje dóndže k wulkej nahladnosći a bohatosći. Založi wulku čišćernju. Dopisowaše sebi z wjeřchowskimi a zemjanskimi wosobami cyleho swěta, dokelž tež listnje lěkowaše. K tomu měješe 10—12 pisarjow. — Wón je wjele wopačneho wučil; pisaše protyky z wěšćenjemi, předawaše talismany a amulety, wěrješe do kamjenja mudrych a wudawaše, zo jón wobsedži a zo móže zloto stworić. A tola wón njeběše z hołym jebakom. Wón běše tež z wědomostnym slědžerjom a zaběraše so dokładnje z anatomiju, rostlinařstwom, mineralogiju, spisa swoju wulku knihu wo rostlinach a doby sebi wulke rěčne znajomstwa. Tež čěsku rěč wón trochu rozumješe. — Skónčnje so tola spózna jako lazeńk. Jeho njepräćeljo mjez wučencami přibywachu a tuž wón so 1579 wróci do Basela. — K swojemu njezbožu. Tam přez swoju man-

dželsku zhubi swoje cyle wulke zamoženje. Poda so zasy na pućowanje. Nichtó prawje njewě, što je so z nim stalo, jenož zo je pječa něhdže 1595 w Khelnje nad Rhynom we klóštrje zemrěl.

Wliw tuteho dziwneho muža sahaše hač do našeje Łužicy. Z Thurneisserowym wosebitym přecelom běše Khrystof z Grunik, pismawjedźeř lužiskeho krajneho bohota hrabje Jana ze Schlick. Z nim hromadže poda so we přewodnistwje hrabje do Prahi, zo by sebi tam wot khěžora Maksimilijana privileg za čišć a nakład knihi wobstaral. W Budyšinje kupowaše sebi 1574 pola papjernikarja Aleksija Schafhirta papjeru, a to 12 kuluchow po 17 tolerjach a wšednu papjeru po 8 tolerjach. Z nim listowachu m. d. Hans ze Schleinitz w Budyšinje, Hans Jurij Schoenaich nad Mužakowom, Budyšski kancleř dr. Mikławš Michel, kiž běše z horliwym lubowarjom alchemije, hižo naspomnjeny Kamjenski physikus dr. Jan Frankus, autor zeloweje knihi „Hortus Lusatiae“, kiž je jeho spisy wosebiće poručil, a Khoćebuski lěkar dr. Jan Teckler. Je jemu wobstaral serbske zelowe mjena. Z jeho česćowarjom běše tež Třupčanski farař mištr Albinus Mollerus.

Mjena rostlinow a to jara wjele je Thurneisser hižo wozjewil we swojej knize Pison z lěta 1572, ale žanych słowjanskich, z dopokazmom toho, zo je tute mjena hakle pčzdžišo dostał, snano w Frankobrodže nad Wódru a pozdžišo w Barlinje, hdyž běše přez swoju knihu zajim za rostlinske mjena zbudził tež we słowjanskich krajach. — Za to pak nam podawa jara zajimawu powěsć wo lužiskich popjelnicach. Dokelž tuta hišće njeje znata a je bjez dwěla jedna z najstaršich wo popjelnicach, cheu ju tu zmjeńša po wobsahu wozjewić:

Njedaloko Lubina, tak steji w knize „Pison“, lib. VII fol. 358 sl., namakaja so spodźiwne horncey, kotrež tam pječa rosćeja. Na swjatkových dnjach džeja tam ludžo horncey wukopać. Něhdže lóhé hluboko wukopaja wulki kamjeń, kiž na hornceach leži. Ryja najprjedy koło wokolo hornceow, dokelž su tute tajke mjehke, jako by je runje hornceř zhotowil. Hdy by so jich něchtó dótknył, bychu hnydom rozpadnyłe kaž próch abo popjel. Wostajeja je khwilu stejo, doniž njejsu zeskhnyłe. Jenož za swjatki leža horncey tak plono, w zymje, nazymje a nalěcu dyrbiš za nimi 20 stopow hluboko kopać. Jako něšto spodźiwneho so Thurneisserej zdawa, zo su horncey jara wšelake, wulke a małe, a zo so we nich mosazowe koła, wołoj,

wuhlo a druge wěcy namakaja. — Tohodla je nahlada, zo njejsu samo wot so nastale, k tomu su přejara derje džělane. Tež smužki su koło wokoło na nich widžeć, tak porjadnje, jako bychu hornicy wjerćane byle, a hornicy su tak zestajene, jako dyrbjale so runje na wiki njesć. Ale tež to zdawa so Thurneisserej njemóžno być, zo by hornicy žadyn čłowjek zdžělal. Potom so njebychu zhubile a so jenož swjatki ze zemje zběhnyle, hdy bychu wot čłowjeka palene byle, njebychu w zemi zmjehčile, a po krótkej khwili, hdyž su so wuryle, njebychu zaso stwjerdnyle. Potom móža so tež wužiwać kaž žane druge hlinjane sudobja a so ženje wjacj njezhubja 20 stopow hluboko do zemje. — Dokelž je to wšitko jara spodziwno a so prirodze přećiwja, je mjez burami Łužicy a Braniborskeje mroki bajka nastala, zo su lutki we svojich potajnych džěrach hornicy wudžěłale, hačrunjež njeje móžno, někoho nadeńć, kiž je žanyh lutkow žiwych widzał. Jenož kosće tajkeho stworjeńčka su so raz namakale, kotrež njeje wjetše bylo hač stopje a tři cole. Za njemóžny potajkim Thurneisser tajki pokhod popjelnicow nima; wón pak tež wě, zo su so popjelnicy tež druhdže namakale, wón mjenuje wěstu krajinu w Pólskej (bei Nochau und Paluky), krajinu mjez Bobrom a Nysu, Gubin a Lobersberg, pola Žahanja a Trjebulow pod Bukowinu. Wšitke tute prašenja pak Thurneissera mjenje zajimuju. Wón so z nimi zabjera jenož jako alchemista a jako slědžeř za lékařstwami pře khorosće. Wón je mēnjenja swojeho wulkeho mištra Paracelsa, zo na swěće njeje nič, štož njeby k něčemu wužitne bylo. Tež tute potajne hornicy, kotrež so njedaloko Lubina swjatki ze zemje wukopaja, pomhaja pře khorosće. Hdyž so do prócha rozmlěja, dostanjemy lékařstwo, kotrež pře wodu w stawach a ranach suši.

Serbske rostlinske mjena namakaja so w Thurneisserowej wulkej knizy wo rostlinach z lěta 1578, kotrež laćanski titul sym hižo zdžělił. W Drježdžanskej krajnej knihowni khowa so jejny němski wudawk z teho samsneho lěta. Smědzach jón k mojemu džělu wužiwać. Jejny titul rěka: *Historia Und Beschreibung Influentischer / Elementischer und Naturlicher Wirkungen / Aller fremden und Heimischen Erdgeweachsen / auch ihrer Subtiliteten / sonst warhafftiger und Künstlicher Conterfeitung derselbigen / auch aller teiler / Innerlicher und Eüsserlicher Glider am Menschlichen Körper / nebend fürbildung aller zu der Extraction dienstlichen Instrumenten / auch deren gebrauch / und alle zu erhaltung der gesundheit notwendi-*

gen Processen gemeiner nutz zu gut. Durch Leonhardt Thurneisser zum Thurn Churfürstlichen Brandenburgischen bestallten Leibs Medicum beschriben. Na poslednej stronje pak stejí: Gedruckt zu Berlin bey Michael Hetzken Anno MDLXXVIII.

Kniha je najšćedriwišo wuhotowana. Kóžda rostlina, wo kotrejž so pisa, pokazuje so w barbitym wobrazu. Thurneisser najlěpšim rysowarjam a drjeworězbarjam swojeje doby za džělo nadawaše. Bohužel je jenož jenički, přěni zwjazk w ćišću wušoľ. Za dalši ćišć wuńdžechu jemu pjenjezy. Ale cyle wulkotne wědomostne džělo běše hač na poslednju stronu a posledni registrik dokonjane; wšitke trěbne wobrazy běchu so zhotowile a za ćišć připrawile. W předsłowje swojeje přenjeje knihi přilubi Thurneisser hišće džewjeć druhich knihow po znutřkow-nych džělach člowskeho čěla, kotrychž je po jeho měnjenu džewjeć: Mozy, wutroba, jatra, žoľč, pluca, žoľdk, jěrcheń, šlezna a pucheř. Kóždemu znutřkownemu džělej přisłušeja stawy, membranae interiores mediae et exteriores. W kóždej knize chce na jedyn džěl člowskeho čěla džiwać a wo tych rostlinach jednać, kotrež na njón wosebiće skutkuj. Docyła chce wo 1921 domjacych a cuzych rostlinach pisać. Přěnja kniha pak so na žadyn wosebity džěl njepočahuje, ale na cyľk čěla. A tehodla jedna wo tych rostlinach, kotrež su wšitkim stawam jenak wužitne. — W knize zarjaduje Thurneisser rostliny, kotrež džensniši rostlinopis zarjaduje do swójby Umbelliferae.

Postupuje takle: Najprjedy podawa mjena rostliny, wo kotrejž chce jednać, zdžěli, hdže na swěće rosće. Potom wopisuje jara nadrobnje jejnu podobu, constellaciju a kwalitetu, jejnu skutkownu móc, wutki (essency), woli, sóle, kotrež so z rostliny dobyć móža, wšitke jejne wosebitesće a naložowanja rostliny na čělo a dušu po zasadach Paracelsa, starych a nowych filozofow, stareje a noweje magiki. — Mjeno rostliny ma za njeho wulki woznam, dokelž jemu wotkryje potajne mocy. Tehodla hromadźuje mjena we wšitkich móžnych řečach a so prócuje jich zmysľ zrozumić. Nimo němskich ludowych a wězo officinalnych, pharmaceutiskich, podawa přeco hebrejske, grekske, laćanske, italske, francowske, jendželske, při skladnosći tež tartariske, serbske, česke a pólske mjena. — Čechow mjenuje die Behamer, nas Serbow pak tež die Schlafen, wjacj króć woznamjenjuje auf „Alt Wendisch“.

Serbske mjena je jemu po powěsći Dest. lit. et fragm. Lusatika Lubin 1738, pars VIII, str. 798—814 Khočebu-

ski physikus a lékař Jan Teckler podal. Spisowačel nastawka Jan Jurij Ohnefalsch Rychtar wo wučenyh Serbach, kiž su nimo Tempora reformationis žiwi byli, ma jeho potajkim za Serba, kaž Albina Mollera a Tharu. Hewak ničo wo nim njewěm. Słowjanske mjena w knizy sym cyle tak podal, kaž je je Thurneysser wozjewil. — Wězo su serbske mjena delnjołužiske. Sym so prócował, serbske mjeno wujasnić. Sym přidal džensniše botaniske mjeno; při tym je mi pomhal mój přečel, wustojny rostlinar studijny rada Erich Uhmanna w Stollbergu, kotremuž so tež tudy najnutrišo džakuju. Z wulkim dobytkom wužiwach wulkotnu zwobrazowanu floru srjedźneje Europy wot Gustawa Hegi V, 2.

Delnjołužiskich mjenow, kotrež Thurneisser w přěnim zwjazku podawa, je 20. Hdyž je jich w druhich džewjećich zwjazkach, kotrež su nječišćane zwostale, ale so khowaja w pruskej statnej knihowni w Barlinje, podobnje wjele, by to hódna zběrka 200 mjenow było. — Frankowy Hortus Lusatie z lěta 1594 ma 158 mjenow, a Mollerowy rukopis z lěta 1582 ma 240. — Před nimaj móže so potajkim Thurneisserowa přěnja zběrka z lěta 1577 widžeć dać. Přěju sebi jenož, zo by so zaso jedyn serbski studowacy namakał, kiž by sebi khwile wzał, zbytnje mjena wupisać. —

We swojim jednanju wo Thurneisserowych mjenach postupuju tak, zo najprjedy podawam jeho officinalne a němske mjeno, potom jeho słowjanske, česke, pólske, delnjołužiske, potom mjeno pola Franka a Mollera z wukładowanjem Rostokowym, potom po móžnosći džensniše botaniske, němske a serbske (hornjołužiske) mjeno.

Bjez dwěla stej wobaj dotal znatej zběrey serbskich zelcw Frankowa a Mollerowa nastalej pod wliwom Thurneissera. Wobaj běštaj paracelsistaj. Moller je swoju zběrku Thurneisserej wěnował. Jeho je pak sebi tež za přikład wzał jako spisačel protykwow, kotrež je wot 1603—1618 wudał a najprjedy w Lipsku pola Miklawša Nerlicha, potom w Praze pola Miklawša Strauša íšćeće dał. — Jako protykar měješe za hlowny nadawk praktiku prognostiki, t. j. wěšćenja ze skhadženja a khowanja a druhich konstelacijow stojničnych a khodžacych hwězdow. — Hišće jako stare pěstowaše astrologiju.

Wšitke tři zelowe zběrki ze 16. lětstotka maja so potajkim připisować duchownemu hibanju paracelsisma a alchemije.

Delnjolužiske slowa, kotrež je kurwjerchowski wosobinski lékař Leonhard Thurneisser zum Thurn zapisal, zasluža sebi zawěsće dokładne přeslědženje.

1. **Meisterwurz.** Imperatoria cap. 2 fol. 20
 čěsčy: Wessedobr; pólsčy: Miarzkorzen. *Auff alt Wendisch Zoic d Ziegil das ist Gall oder bittere Angelic.*
 Moller ma Jerus; Frank ma tež Zoic d Ziegil.
 Imperatoria Ostruthium L. Rostok pyta we Zoic d Ziegil Zaječi džehel. — Zoic je wěsće žołe, d Ziegil pak hornjoserbsčy džehel, pólsčy dziediel, potajkim Žołči džehel.
 Džensa: Bělan, mištrowy korjeń.
2. **Schlagentod.** Bärenflau Spondylion cap. 4 fol. 14 sg.
Die Behamer folgen den Gemeinen teutschen Namen und heiffens Nedwëdij Paznotk, die Wenden Jadkurzin, das ist Giftwurz.
 Frank ma tež Jadkurzin. Moller rostlinu nima.
 Jadkurzin zestajeny z jad, džensa gad a kóřeń, potajkim gadojty kóřeń.
 Džensa bornjoserbsčy: Barše, barjacy paley, pazory, pacy.
3. **Brustwurzel.** Angelica cap. 5 fol. 18 sg.
Die Polacken wie die Schlafen heiffen diese d Ziegil; die Behamer bleiben beim Lateinischen Namen Angelica.
 Frank: d Ziegil — Moller: Schambor.
 Archangelica officinale Hoffm.
 d Ziegil = džehel, hornjol.: Jandželske zelo, holinka, kilka, podlejšeny soropenik. Angelica silvestris je zaječi, džehel.
4. **Laubstüffel oder Levisticum.** Cap. VII fol. 25 sg.
Die Behamer heißen dieses Libzeck, die Polacken lubceck, aber die Wenden und Slauen Liebstock.
 Frank ma: Lüpstock Bogny, Libstücku. Moller: Livbstockell, Lybstock.
 Levisticum officinale Korch. Liebstöckel. Libštok, lubčik keře, khërs, lubowón.
5. **Bibinell oder Bibinella, Pimpinella oder Pampanula.** Cap. XII fol. 45 sg.
Bei den Behamern wird sie Bedrugk, bei den Wenden und Schlafen Jähbrige genannt. (We registrje: Jahbrige).
 Frank: Jachbrige, Jabrick, Reblick. Moller: Jabryč.
 Pimpinella Saxifraga. Pimpinella magna. L. Bibernell.
 Pomocnik, rëblik, Jabrik, drjewjanka, krwawny korjeń, zawjaznik.

6. **Elsenach oder Erlach.** *Daucus Germanicus.* Cap. XIV fol. 53 sg.
 In Beham, Lausnitz und Polen nennen die Inwohner das herrliche Kräutlein Elsenach und auf hochdeutsch Erlach.
 Slovo nimatej ani Frank an Moller. — Po wopisanju Thurneyssera je to bjez dwěla *Peucedanum palustre* (L.) Moench.
 Za Elsenach mjenuje so tež Oelsenich abo Oelsenitz (Hegi V, 2 str. 1393).
 Tuž so mi zda, zo je Elsenach skepsane slovo ze Oelsenick a potajkim serbskeho pokhoda, čěscy Olešnik abo Olěšnik. Přír. Čelakovský (Flor. Bohem. III [1875]) pag 577.
7. **Daucus Creticus, einft Daucion genannt.** Cap. XV fol. 58.
 Die Slauen und Wenden heißen das Gewächs Chizas. Frank a Moller rostlinu nimatej.
 Po zdaću je to *Athamanta Cretensis* (L.) je z domom we horach, tež we Bosniskej a Khorwatskej. — Tuž drje ma Thurneysser swoje mjeno wot Južnych Serbow. Augenwurz. — Rězak: Srawowe zelo.
8. **Gemeiner Fenchel: Foeniculus Hortensis genannt.** Cap. XIX fol. 73.
 Inn Beham Kopr Wlasty, inn Polen Kope Woloski, auf alt Wendisch Kapriza genandt. (We reg. p. Kope Woloský, b. Kopr Wlastý.)
 Frank: Kopsicz kapriza. — Moller: kopsyze.
Foeniculun vulgare. Mill. Fenchel.
 Ht. Kopricea, kopricowe zelo. Pólscy: Kopr włoski.
9. **Das Rümlich Gewechß Haemodoron, funft Cuminum Romanum.** Cap. XX, fol. 77.
 Auf Polnisch Kmine, auf Behamisch Kmyu, auf Schlasisch und Wendisch Romska Jabrosina und Romska Costrouka.
 Frank: Kusitrona, Romska Jabrosina, Romska Constranka.
 Moller: Kustrowka.
Cuminum Cyminium L. Römischer Kümmel, Kreuzkümmel.
 Kóstrjowka. Jabrožina. Korweйда. — Tute mjeno pokhadže kaž staroněmske Karvey z arabijskeho karwija.
10. **Das Rümlich Gewechß Carvi — funft Cuminum germanicum.** Cap. XXI fol. 81.
 Bei den Behamern Kmyu cauenný, bei den Polafen

Kmync, bei den Wenden und Slafen Costrouka Costroaka geheissen.

Frank: Garba, Coustrufa.

Carum Carvi L. Wiesenkümmel.

Rězak: Korweйда, Kumjelca.

11. Das Kümmich Gewächs Chemonasus, auch Cuminum Thebaicum. Cap. XXII fol. 84.
Von den Wenden Jabrosin genannt. Bergkümmel, Roskümmel, kleiner K. Rosée všudže.
Frank a Moller rostlinu nimatej. Je jara čezko rostlinu zarjadować.
12. Petroselinus Germanicus, sunst Olixatrum. Cap. XXV fol. 97 sg.
Es heißt Behamisch Petrel, die Poladen nennens Pietruszka und die Wenden Persilia und Persilie.
Frank: Peterzylia. Moller: Peterzylia.
Petroselinum sativum Hffm. Peterfilie.
Pětruška, pětršilka.
13. Körfflenkraut, wilder Persill, sunst Caucale genannt. Cap. 26 fol. 101.
Die Wenden nennens Synnasoropenie.
14. Wilder Körffel. Myrrhis. Cap. 27 fol. 106.
Die Wenden nennens Synna Soropeni.
Frank a Moller rostlinu nimatej.
Při wopisanju skutkowaceje mocy tuteje rostliny spomina Thurneysser na njedosytne zwěrjo, kiž so mjenuje němscy Vil Fraß, po norwegskim Jerff, lačanscy gulo, von den Tartern auf Schlawfische sprach Rossomaka. W swojim registriku woznamjenjuje słowo Rossomaka jako serbske.
Zwěrjo Vielfraß — rěka rusecy rosomacha.
15. Körfflenkraut, Gingidium, sunst Cerefolium. Cap. XXVIII fol. 111.
In Beham Trebule anebo Kerblik und bei den Wenden Soropenie genannt.
Frank: Pudleßeimy. Soropenie. Moller: Moßfenasele.
Chaerefolium Cerefolium L. Echter Kerbel.
Korbjeńk, trybula, blysk, kurymór.
16. Gardinische, rote oder schwarze Hirtwurz. Causimon, Timoleon oder sunst Ceruaria genannt. Cap. 29 fol. 116 ff.
Von den Wenden, welche eine alte und weit umb sich greifende sprach haben, Jehlehnowy genannt.

Frank: Zehlenotuy.

Libanotis martana Crantz. Hirschwurz.

Jelenjacy korjeń.

17. Die weisse deutsche Hirschwurz, Pinastellum, Meon, Cordilon oder Tordilion genannt. Cap. 30 fol. 121.

Die Wenden heißens mdliwossela, das ist Ohnmachtsfraut.

Tordilion officinale L. Echter Haarstrang.

Thurneysserowe slowjanske mjeno móže byé delnjoserbske abo česke.

Delnjos. medly, modly — česke mdlý. — Potajkim medliwe zelo. Zelo pře womoru.

Etymologija słowa Tordilion je po Hegy njeznata. V 2 str. 1457.

Snano ju serbske słowo wujasnjuje. Cap. 31 fol. 126.

18. Phoenicische Hirschwurz — Schwefelwurz — Herbarthorium, Peucedanum

In Beham Gelenicóren, von den Wenden Jehle Koreyhn und bei den Polen Siarkukorzein genannt.

Peucedanum officinale L. Echter Haarstrang.

Jehlenjacy korjeń.

19. Seseli Massiliense — oder Siler montanum. Cap. 32 fol. 130.

Die Polacken nennen es Oessnek.

Meum athamanticum Jacq. — Berg — Bärwurz.

Pólsey: Oleśnik.

Serbsey: Khopernik. — We Rudnych Horach a pola Woseča rěka rostlina Köppernickel.

Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku.

Podal Ota Wićaz.

Knjeni Marja Domašcyna w Budestecach, wudowa za našim přezahе zemrětym, nihdy njezapomnitym wyšším fararjom Moricom Domašku je našemu serbskemu ludej zakhowała drohotny poklad: listowanje slawného wótčince dra. theol. Hendricha Imiša, Hodžijskeho fararja, z jejnym přichodnym nanom, spěwarjom „Zionskich hłosow“ fararjom Michałom Domašku, a je mi jón k wědomostnemu wobdželanju přewostajila. Naš serbski lud dolži nadobnej knjeni za tutón zawěsće pietetny skutk najsprawniši džak. — Zakhowało je so do cyła 54 Imišowych listow, bohužel pak ani jedneho Domaškoweho. — Listy sahaja wot 16. wulkeho różka lěta 1864 hač do 9. augusta 1888. Najwjacy je jich z lětow 1864–69; z druhich lětow su pak žane pak jenož jednotliwe. Ze šesćich lět pak wobsedźimy w listach wulcy wažne źórło za pisajomnej biografiji našej wótčincew a za stawizny serbskeho duchowneho žiwjenja.

W lěće 1864 běše Hendrich Imiš, narodźiwši so 16. 12. 1819 w Bukojnje pola Barta, 39 lět stary; na dnju 16. 6. 1. 1858 běše swoje wobšěrne fařstwo w Hodžiju nastupił, hdyž běše wot 9. 3. 1. 1851 we Wóslinku jako farar skutkował. — Na dnju 28. žnjeńca 1851 běše so woženil ze 24lětnej Milu Pfulec z Přišec, wuznamnej, basniscy wobdarjenej Serbowku, sotru swojeho přečela Křesćijana Bohuwěra Pfula, slawného serbskeho rěčespytnika, a wjedžeše z njej přikladne mandželstwo. Wona běše w lěće 1864 ze zbožownej maćerju 11lětneho synka Janka, kiž běše so jej 14. meje 1853 we Wóslinku narodzil. Hólčk dostawaše w staršiskim domje privatnu wučbu wot jejneho swaka Jurja Jakuba, kandidata theologije, kiž měješe Janka za Budyšski gymnazij přihotować. Na dnju 25. 7. 1869 dočaka Mila Imišowa druhého synka Marćina. Nimo teho pak běše z lubosćiwěj maćerju tež hišće wbohej syrotcy, dzowčičcy Marcy wučerja we Wysokej, kandidata bohosłowstwa Jana Rjeka, kiž běše 25. 2. 1. 1858 zahe zemrěl. Dzewječlětnu holčku běštej mandželskaj po smjerći jejneho nana do swojeho domu wzałoj, a měještaj ju cyle jako swoju. Běše jimaj a cylej wosadže z Imišec Marku. Bo-

hužel zemrě jimaj 13. haprleje 1872. Žarowaštej wo nju kaž wo swoje dźěćo! —

Michał Domaška, syn serbskeho kublerja w Komorowje pola Rakec, běše runje poł lěta młódši hač Imiš, a z nim wot swojich gymnazialnych lět najnutrnišo spřećeleny. Z nim běše hromadze z druhimi na Budyškim gymnaziju serbske towařstwo založil. Tute přećelstwo je tralo přez 60 lět hač do jeho smjerće 7. junija 1897. Jako so wón 11. 6. t. l. w Ketlicach pokhowa, praješe jemu Imiš hlubocy pohnuty před kašćom poslednje Božemje. Wot 19. augusta 1849 sem skutkowaše Domaška jako farar w Nosaćicach, woženjeny tež ze Serbowku, Hanu Wjelice ze Šekec, z kotrejž běše tež w najzbožownišim mandźelstwje žiwy. Krótki čas běše jako pomocny duchowny skutkował w Delnim Wujězdze, hdžež njeměješe daloko do Łaza a pytaše wosobinske počahi k Handrijeje Zejlerjej. Cyle wěsće njeje jeho basniski přikład był na młodeho Domašku bjez wliwa, ale móćnišo skutkowaše na njeho bjez dwěla nutrnje pobožna powaha Jana Kiliana, kiž jeho powita z čućiwym kěrlušom, jako so w Nosaćicach do duchownskeho zastojnstwa swjedžeńscy zapokaza. — W kěrlušu so wuprosy wot krala kralow, Jezusa žohnowanje za młodeho serbskeho fararja.

Njed njemoli joh' žadyn blud
Na twojim wěčnym puću,
Zo jako wajchtaf wón za lud
By stal we swjatym hnuću;
Nětk strašny čas je roztorka,
Wot wěštej wěry padaja
Tu wukhwaleni ludźo.

Duž Khryšće, rańša hwězda ty,
Swěć nam a jemu rjenje,
Zo njebydmy do pusciny
Tu byli zawjedženi.
Immanuelo, pomhaj nam
Přez křiž a horjo k njebjesam.
Tam, tam su lěpše časy.

(Zernička 1849, 127.)

Hendrich Imiš a Michał Domaška steještaj sej hižo dawno po boku w kóždym narodnym prócowanju. Běštej po dolhich přihotowanjach skónčnje 7. 4. l. 1847 sobu dozaložiloj Maćicu Serbsku, běštej so přeco zaso zešloj w njeměrných lětach 1848—50, jako přez serbski lud džěchu politiske, narodne a nabožne zbudžowanja, zo byštaj lud swěru wjedloj a zakhowaloj před přenahlenosćemi. — Wosebje Imiš ze swojej organizatoriskej wobdarjenosću zamó, sebi duchowne wjednistwo dobyć nad konfesionelnym hibanjom, kotrež so po ewangelskich serbskich wosadach rozšěrješe, a dowjedze k založenju ewangelskich serbskich towařstwow w Rachlowje, Njeswaćidle, Poršicach, Džiwoćicach, Mikowje a dr. — Pola njeho, jako běše hišće z wučerjom w Budyšinje, zhromadźowachu so zastupjerjo

towařstwow dla wudaća evangelskich symboliskich knihi. Wón a Domaška stupištaj cyle na stronu tutoho hibanja, nie ze zwonkownych přičinow, ale dokelž běštej najnutrnišo z jena z jeho pobožnosću. We woběmaj so horješe móčna wěra do Božeje předwidziwosće, nihdy njewustawaca lubosć k njebjeskemu Zbóžnikej. Tohodla měještaj dospólnu dowěru wšitkich nabožnje zbudzenych Serbow. Imišowy nabožny časopis „Zernička“, kotryž wón wot 1848—52 wubjernje redigowaše, bu z organom tutych kołow. We časopisu so wozjewjachu rozprawy evangelskich towařstwow, ale tež nastawki a kěrlušy jich wodžacych sobustawow. — Hibanje so po času trochu změrowaše, ale zwosta z trajnym žohnowanjom za naš lud. — Zo by nabožne potreby evangelskich Serbow dale spokojał, založi Hendrich Imiš na dnju 16. měrca l. 1863 na Hodžijskej farje ze wšědnymi mužemi z Hodžijskeje, Husćanskeje a Budyskeje wosady wulecy wažne „Serbske lutherske knihowne towařstwo“ k wudawanju tunich nabožnych spisow. Serbske duchownstwo njeběše hišće ničo wo založenju towařstwa zhonilo, hdyž Michał Domaška 11. junija tuteho lěta na jeho konferency z horliwymi słowami na wulku duchownu nuzu serbskeho luda spominaše a sebi založenje tajkeho towařstwa žadaše. — Kak so džiwaše, jako Imiš postany, prajicy, zo towařstwo hižo wobsteji! Tak blisko so přecelej zetkaštaj we swojich starosćach wo swój lud! — Hłowna konferenca serbskich duchownych wuzwoli potom wosebity theologiski wubjerk za tuto towařstwo, do kotrehož nimo Imiša fararjeje Domaška-Nosaćičanski a Hilbrig-Hrodžišćanski slušestaj. Ze wšej energiju zastaji so Imiš za swoje towařstwo. Poradzi so jemu bórzy, jo ke krasnemu zakčěću dowjesć. Imišowa založba wobsteji hišće džensa a je w 70 lětach sta tysacow serbskich spisow mjez evangelskimi Serbami rozšěrjala. Hižo w lěće 1863 wuda towařstwo swoju nabožnu protyčku „Bibliski pućnik“ po přikładze podobneje protyčki ochranowskeje bratrowskeje Jednoty. Do tuteho towařstwa zapřahny Imiš svojeho přecela Michala Domašku, dawno spóznawši jeho basniske dary a jeho bohatu nabožnu znutřkownosć.

Listowanje Imiša z Domašku wobjima přenje lěta po založenju knihowneho towařstwa a poskićuje nam dobry pohlad do zhromadneho skutkowanja wobeju přecelow. Imiš za pobožnym kěrlušerjom woła. Wot njeho su namolwjenja a nastorki. — Wón sebi spěwy wuprosy za wšelake składnosće, — za bibliski pućnik, za Woltersdorfovy leácy list, za přenju rozprawu wo towařstwje. Wot

Imiša stajeja so Domašcy wulke nadawki: spisać Adventsku knihu z adventskej harfu, póstnu knihu ze póstnej harfu, wudać zběrku nabožnych pěsnjow, za kotruž wón sam postaji napismo „Cionske hłosy“, přeložować knihu „Balsamina“ za zemjansku wudowu swobodneho knjeza ze Schoenberg-Bibran, wudać zběrku hrónčkow: „Symješka na Božu rolu“.

Je to předewšěm přeložerske dzěło, kotrež je Michał Domaška wukonjał, ale to njesmě so nihdy znižić. Hdyž njeby sam z woprawdžitym basnikom był, štož je nadosć dopokazał ze swojimi mnohimi samostatnymi kěrlušemi, njeby tute dzěło tak wubjernje dokonjeć móhl. Kóždy dobry přeložk wšak je přeco we wěstej měrje tež ze samostatnej stworinu. Michał Domaška njeje so nihdy nje-wólnisey němskeho teksta dźeržał, ale je so přeco we swojim přeložku zložował po duchu serbskeje řeče, štož je Imiš přeco zasy z radosću khwalil. Domaška ju wuznamnje wobknježeše, snano woprawdžitu ludowu řeč hišće lěpje hač Imiš sam. To Imiš rady připóznawaše, so jeho we wšelakich řečnych naležnosćach wo radu prašejo. Jako měješe so 1881 nowa agenda za ewangelsku saksku kraju cyrkej do serbskeje řeče přeložić, wuprosy sebi Imiš k tomu pomoc swojeho přećela. Přez jeju zhromadnu prócu nasta representantna kniha we woprawdže klasiskej serbskej řeči.

Wulki woznam wote mnje wozjewjeneho listowanja wobsteji předewšěm we tym, zo je z pomnikom nutrneho přećelstwa mužow, kiž so z cylej dušu poswjjećujetaj swojemu narodej. Hdyž tež so nam njejsu zaxhowale Domaškowe listy, wotblyšćuje so tola jeho jimaca powaha w Imišowych wotmołwjenjach. Jeju přećelstwo so přenese tež na jeju serbskej mandželskej, a nutrnje sebi přejetej, zo by so tež přenjesło na jeju dźěći. — Zhladujemy do čicheho zboža dweju serbskeju farskeju domow, w kotrymajž so wjedže příkladne křescíjanske swójbne žiwjenje. — Kmótritaj sebi, wopytujetaj so z mandželskimaj a z dźěćatkami, wumjenitaj sebi wšitke nazhonjenja, horja a wjesela.

Imišowe listy su cyle wosobinskeho raza. Ženje so njeje na to ani myslil, zo budža so hdy wozjewiće. Su žiwa řeč! Jako by naš njezapomnity wulki wótčinc znowa k nam řečal! A tuž so nam wotkryje jeho wulcy nadobna powaha ze swojej bjezmjezneje přemožacej lubosću, kotruž wón nic jenož swojemu přećelej a jeho swójbje, ale tež cylemu ludej a wosebje wšitkim bėdnym a potřebnym.

wopokazuje; so nam zjewjuje jeho nutrna wěra, z kotrejž je w swoim čuću a skutkowanju cyle přewzaty, kotraž je z podložkom jeho cyłeje wosobiwosće; zeznajemy so z jeho njekhablacej, prasprawnej swěru ke kralowskemu domej, z jeho njeskónčnej lubosću k serbskej narodnosći a nihdy njezaprahnitej dobroćiwosću a jeho njewustawacej pilnosću a sprócniwosću wo rozšěrjenje Božeho kralstwa, wosebje mysle Znutřkowneho misijonstwa, kotrež je wón přeni najnutrnišo zapřijał a najwuspěšnišo w cyłej Łužicy a Sakskej spěchował. W nim běše sprócnivy njeměr Božich japoštołow.

Z pohnuwacym wopokazmom jeho přecelstwa je jeho prócowanje wo powyšenje swójeho přecěla, kiž so z črjódku džěci w Nosaćicach z jara snadnymi dokhodami bėdžeše. A kak wón wě jeho pokojeć, jako so jemu to njeporadzi! — Michał Domaška je jemu tajku přecelsku swěru najbohaćišo zarunał. — Jako měješe naš wótčinc w léce 1885 najćežšu dobu swójeho žiwjenja přetrać, kotraž jeho přibližeše k smjerći, khwataše Michał Domaška k njemu a přebywaše njedžele dolho pola njeho, doniž jemu njeběše dušiny měr wrócił.

Wot Michała Domaški je wyskaca wótčinska pěseň: „Naše Serbstwo z prócha stawa“, kotraž nimo jeho nabožnych pěsni čistosć a nadobnosć jeho duše najjasnišo jewi.

Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku nam dopokazuje, kak jara běše pola wobeju wótčincow swěra k serbskej narodnosći zjednoćena z najnutrnišej pobožnosću.

Hendrich Imiš njeběše jenož z wótčincem, běše tež z nabožnym wjednikom a wurjadnym čłowjekom. Kóždy list wón skónči z wosobinskim postrowom, nihdy pak po služnym wašnju, ale přeco z nowym a přecelniwym wurazom!

Sym listy cyle bjez přeměnenja wozjewił. — Wuwostajil sym jenož, zo njebych zaćišć listow mylił, te, kiž ničo woznamneho njewopřijeja.

Wuley lubowany kochany bratřiko!

Najprjódey: Tón Knjez, naš miłosćiwý Bóh, budž ze swójej wulkej hnadu a žohnowanjom z Tobu, z Twojej lubej čescenej knjenju a z Tvojim cyłym lubym domom w tym nowym léce a sćin jo Tebi k prawje požohnowanemu létej.

Za Twoje tři lube lisíki wot 22. 27. a 30. decembra, z kotrymiž sy mje jara zwjeselił, a za te zapoložene pjenjezy¹ a) 7 toler a b) 18 nsl., sym Ći hišće džakne wobswědčenje winojty. Hdyž Ći pak naspomnju, zo sym we posleńšich dnjach na 60 wjetšich a mjeńšich listow w towarštwowych naležnosćach při wšej nětčišej zastojnskej nuznoće pisał, dha z wěstosću wěm, zo Twoja přećelniwa wutroba mi moje dolhe pisanske dolžnistwo wodawa.

Měj wutrobnny džak za Twoju lubosć a prócu za naše lubowane knihowne towarštwó, kotrež je naju wutrobje wosebje drohe. Mój kochany bratřiko, kak bych so wutrobnje wjeselił, hdy mohl z Tobu, Ty moja sprawna swěrna wutroba, bórzy zaso raz dowěrnje a wutrobnje porěć. —

W towarštwowych naležnosćach, — džak budź Božej wulkej hnadže! — wšo jara derje dže. Sobustawstwo je z Boha do 6. sta sylne a lečaceho lista je na sobustawy a njesobustawy na 2000 eksemplarow hižom wudžělenych a resp. rozpředatych. Tón Knjez budź dale z nami ze swojim milosćiwym počohnowanjom.

K tamnym 38 serbskim duchownym staj zaso 2 přistupiloj. Sy Ty hižom z Klinom² porěćal? Wósporcanski Marčka³ njeje tež hišće sobustaw. Nochcył Ty jeho dobyć?

Dokelž mamy nětko lětnu rozprawu⁴ wudać, a dokelž nochcył jenož statistiske přehłady a zličbowanja, ale tež sobu něšto za duše podać, prošu Tebje, hač nimaš něšto w Twojich papjerach, rjany kěrluš⁵ wot Tebje zestajany abo přeloženy, kotryž mohl mi připósłać? Abo je-li zo ničo hotowe ležo nimaš, kak by bylo, hdy by rjany kěrluš, kiž je Ći wažny, bórzy přeložil a snano za 2 abo 3 njedžeze mi připósłal. Ja wěm, naše sobustawy, kiž hižo so na Two-

¹ Su to přinoški a dary sobustawow serbskeho knihowneho towarštwó z Nosacíčanskeje wosady, kotrychž běše w léće 1864 po Imišowej rozprawje 51.

² Farař Korla Gustav Klin w Ketlicach † 16. 1. 1890 w starobje 84 lět.

³ Farař Korla Aug. Marčka, * 18. aug. 1824 we Wjelećinje, wot hód 1863 farař we Wósporku.

⁴ Rozprawa wo naležnosćach serbskeho lutherskeho knihowneho towarštwó přénjeho lěta 1863. Podał wužši wubjerk: H. Imiš, farař w Hodźiju, A. Hilbrig, farař w Hrodźišću, J. Kordina, farař w Minakale. W Budyšinje 1864 pola Monsy 80 str. 56.

⁵ Kěrluš, kotryž je M. Domaška podał, je „Jezu, o ty lubosć moja“, přeložk po němskim wot Sigmunda z Birken Betuliusa. Steji tež w Zionskich hłosach wudawk 3, č. 332.

jimaj lubymaj kërlušomaj w leácym lisće wokřewjuja⁶, bychu Ći za to jara džakowne byle. A kak by Ty mje z tym zwjeselił, njetrjebam hakle wuprajić. Směm prosyć?

Nětko pak: Budź Ty z Twojej lubej čescenej knjenju a z Tvojimi lubymi džěćatkami⁷ wot nas wutrobnje postrowjeny. W lubosći

Twój

swěrnny H. Imiš.

W Hodźiju, 16. 1. 1864.

⁶ Běše to: Woltersdorfowy leácacy list ewangelskich słowow na młodžinu wo zbóžnosći tajkich džěći a młodych ludźi, kiž so zahe wobroća, přeloženy wot H. Imiša, fararja w Hodźiju.

⁷ Dvě džowěičcy a synka Franca Morica, * 24. sept. 1862. Dvě džěsći běštej zemrětej.

Luby kochany bratřiko!

Dokelž Ty mi w Twojim lubym lisćiku nadźiju zbudźi, Će tu bórzy móc powitać a wšelake ertnje rozpomnić, dha mje Ty wěsće přecelniwje zamolwiš, zo njejsym hišće wotmolwil. Tebi so pak wěsće hišće njeje hodźilc Twoje nas wšitkich jara zwjeselace wotmyslenje Twojeje wopytanki wuwjesć; duž mje wutroba a přislušnosć k pisanju ćeritej.

Měj najprjódey najwutrobniši džak za Twój luby lisćik a jeho drohe přewodstwo přehladaneho rukopisa a wosebnje rjanych kërlušow, kotrež budža wěsće přez Knjezowu milosć wosebnje požohnowane na lubyh, droho wukupjenych dušach.

Khoda Twojeho lisćika so dđeržo spomnju jónkróc na Twoje lubosćiwe nas wutrobnje zwjeselace wotpohladanje nas wopytać. Ty pišeš, zo sy mje 23. augusta wopytać cheył, ale zo je hrozne wjedro Će wotdđeržalo. Mój luby kochany bratřiko, runje tón džeń sym we Wajicach był, hdžež cheych sebi noweho konja, mi poručeneho, za mójeho wusluženeho Lišaka kupić. Kak jara budziše mi žel bylo, hdy budziše Ty po tajkim dołhim puću mje doma njenadešo! Tohodla je přeco wěsćiše, zo sebi swój wopyt, je-li móžno, z lisćikom do předka wozjewimoj. Tuž, mój luby bratřiko, hdyž budže Ći móžno, nas z Tvojim a Wašim wopytom zwjeselić, dha mi dobroćiwje pisaj, zo bych tola ju doma był. Najskerje budu přenjeje dvě njedźeli tu-toho měsaca přeco zwjetša doma, wot 19. septembra sem pak je njewěšte, hać budu tehdy husćišo doma, dokelž

tehdy wopytanku dostanu, z kotrejž změju trošku wokolo-jězdzić. Wot Michała sem pak so nadźiju zaso swobodnišeho časa. Při tutym rozkladowanju pak Tebje naležnje a wutrobnje prošu: wuwjedź prawje bórzy Twoje lubosciwe wotmyslenje. Kak dušnje je, hdyž móžemy sebi ertnje wo naju wěrnym přecelstwje rozpowědać, štožkuli na wutrobje mamoj. Mi su hodžinki, z Tobu přežite, kóždy króc nic jenož wokřewjenje, ale tež duchowne posylnjenje. A kak dušnje je, zo je tež mjez naju mandželskimaj¹ wutrobna bjesobna přikhilnosć a přecelniwosć! Bóh luby Knjez wobarnuj a posylnuj dale wutrobny lubosciwy zwjazk mjez namaj a naju domomaj.

Přindžeš na Michała do Barta na Gustav-Adolfski swjedžeń? Bratr Jaekela² z Wujezda změje tam předować, wot kotrehož móžemy so rjaneho předowanja³ nadźijeć!

Tola, ja sym wot khoda Twojeho lisćika so zdalił. Tuž so hnydom wróću.

W kěrlušu „Auf, auf ihr Reichsgenossen“⁴ je wubjernerje derje trječene, zo „kralowske džěci“ sem wolaš. Mjez wšitkimi słowčkami za „auf, auf“ by so mi „sem“ najlěpje spodobalo. Hačrunjež so hewak w njewjazanej rěči jenož pola słowjesow husćišo trjeba, dha smě to tola we wjazanej rěči ta sama „ellipsis“ trjebać, kotraž je tu tež w němskej rěči zastupila. W němskim je wuwostajene słowjeso „steht“, w serbskim słowjeso „pójće“. To „hew“ so hubjenje wupraja a tež trošku njeluboznje klinči. Tola to su jenož moje nahlady. Postajej Ty, kak ma rěkać! „Mys“ za „mysl“ smě so bjez wurěčenja tu naložić. Kěrluš „Jezus, o ty lubosć moja“ chcu z wjeselým džakom do rozprawy přijěć a to z toho sameho zamysla, kiž Ty cyle prawje naspomniš. Kak jara rady bych k tomu tež tón „Je größer Kreuz“ mě! Tutaj dwaj kěrlušej byštej rozprawje plaćacu hódnosć spožćiloj. Druhe listno rozprawy so ćišći, tuž, jeli zo by ći móžno bylo, dyrbjaj tón kěrluš

¹ Wobej fararcy běštej serbskeho rodu: Hana Domašcyna běše Wjelic ze Šekec, Mila Imišowa rodžena Pfuhelec z Přišec.

² Farař Korla Aug. Jaekela skutkowaše w Hornim Wujezdze wot 1851—1870, potom hač do 1884 w Huscy. Wumrě jako wumjeńkař w Lipsku.

³ Swjedžeń wotmě so w Barće 20. septembra. Farař Jaekela předowaše wo smilnym Samaritanje. K. A. Fiedler spěwaše tam ze serbskimi seminaristami.

⁴ Sem, kralowske wy džěci, přeložk kěrluša wot Jana Rista, steji w „Adwentskej harfje“ jako č. 9, w „Zionskich hłosach“ č. 8, w nowych ewangelskich spěwařskich č. 14.

prawje bórzy tu byé. Tola ja Će noheu honić. Jeli zo by so Tebi za tón króc wšeje wěcy njehodziło, dha wšak dobra wěc přeco witana přińdže.

Štož nětko Twoje lube, mi tak jara drohe kěrluš hromadže nastupa, dha je mi Twój druhi namjet, je jako přidawk k adventej ěišćeé dać, jara luby. Tež je bratr Sykora⁵ z tym cyle přezjene. Přez to ma so napismo přeměnić, kaž sym jo po Sykorowym rozrěčenju na připoloženu papjerku napisal. Je Tebi tak prawje? To budže wosebna adventska knižka, hišće rjeńša a wosebniša hać ta němska. Ja so na jeje wobsedženju a wužiwanje wjeselu kaž na „Bože džěćo“. Haj to budže hodowne wobradženje cyleho Serbowstwa. To daj luby njebjeski wótčec!

Spody tych stawow cheu po Twojej radže, z kotrejž je tež bratr Sykora cyle přezjene, te poručene štučki a Kilianowy⁶ kěrluš stajić.⁷

Kak dušnje je, w lubej bratrowskej přezjednosći twarić móe na Zijonskich murjach! Tón Knjez budž dale z namaj ze swojej wulkej miłosću!

W lubosći Tebje, Twoju lubowanu ěesćenu knjeni a Waju lube džěćatka wšitcy Milka, Jank a ja wutrobnje strowimy.

W tym Knjezu

Twój Š. Imiš.

W Hodźiju, 6. 9. 1864.

⁵ Pilny serbski nabožny spisowaćel Smilnjanski farań Jan Aug. Sykora, * 1835 w Malešecach, † 1922 na wumjeńku w Biskopicach.

⁶ Kilianowy kěrluš „Ja wulku radosć mam“ je samostatny a jedyn z našich najrjeńšich. Zo sebi jón Domaška na přenje městno žada, swědči wo jeho hymnologiskim ěuěu.

⁷ Kniha wuńdže 1864 jako 6. ěislo Serbskeho knihowneho towarstwa, wobsahowaca dwaj džělaj. I. Swjaty advent. Wopominanje na wosebnišich wěšćenjow stareho zakonja na Khrystusa wosebje k natwarjenju w adventskim ěasu. Na serbski přeložil A. Sykora, farań w Smilnej. a II. Adventska harfa. Serbam serbske podať M. Domaška, farań w Nosaćicach. Adventska harfa wobsahuje 9 ěisla. Hać na jedyn abo dwaj su wšitke přeložene, ale jeno swobodnje a w serbskim duchu.

Mój lubowany kochany bratřiko!

Twój posledni luby lisćik a moja wutroba mje přeco na to ěěritej, na Twoje swěrne džěło w přeloženju swjateho pósta¹ w mojich modlitwach spominać. Tón Knjez, naš luby swěrný Zbóžnik, wobradž Tebi a přez Tebje nam wšitkim dobre radženje tutoho wuley wažneho džěla k tra-

jacemu žohnowanju. Zo so ja, kaž male džěco na Bože džěco, na tutón serbski „swjaty póst“ wjeselu, to Ty hižo wěš. Ale tež někotry lubowař Božeho słowa je mi hižo wuprajil, kak so runje na tute knihi wjesela.

Kak lubowane te kěrlušy advertskeje harfy su, móžeš z toho spóznać, zo su te 500 exemplarow wosebiteho wo-čišća hižo cyle rozpredate. Jenož jedyn exemplar nic, kiž sym za Tebje skhował. Tuž sym zaso 1000 exemplarow „druheho wudawka“ čišćeć dał, kiž tež hišće njebudžeja dosahać. O mój luby bratřiko, a hdy by jenož jedna jenička duša přez tute lube kěrlušy so dała nawabić, poslušnosć wopokazać tomu zbudženju: „Sem, kralowske wy džěci, naš kral tu nětko dže“, kajki wěčny plód Tvojeho žalbowaného spěwanja!

Rady bych Ći hišće dale pisał; ale Bartkec² kmótr chce bórzy wotjěć. Snano změju to wulke, sebi wutrobnje žadane wjesele, Tebje džensa za tydžeń 8. měrca na 25-lětnym jubileju bratra Rychtarja³ w Kotecach wohladać. Bartska konferenca je tež našu konferencu k tomu swjedženju⁴ přijala. Popołdnju, w dvěmaj, da-li Bóh, chcemy tam być. Moja Milka snano tež sobu pojedže, tuž by so jara wjeselila, hdy by tam Twoja luba knjeni tež byla. Tola za wěste njemóžu jejne přińdženje slubić, dokelž je

¹ Lědma běše so advertska kniha dočišćala, mysleše njesprócnjwy Imiš na wudawanje podobneje natwarjaceje knihi „Swjaty póst“, za kotrejž pobožni Serbja hišće žadachu. Druhi serbski kěrlušer farar Jurij Brósk w Křišowje běše hižo započal tajku knihu zestajeć. Z nim Imiš při zeńdženju w Budyšinje na dwórnišću wo tym porěča, hač njeby džělo Domašcy přewostajil, a wón rady do toho zwoli.

² Tak Imiš přeco we swojich listach mjenuje Nosaćičanskeho kantora Jana Bartka, kiž běše z přećelomaj nimale jeneje staroby, narodźiwši so 16. 5. 1827 w Drobach, a 18. 5. 1900 w Budyšinje wumřě.

³ Kotečanski farar Jan Rudolf Rychtar běše so 1809 w Hućinje narodzil jako syn kantora Jana Bohumila Rychtarja, běše w Klukšu dostał swoju duchownu swjećiznu a skutkowaše w Kotecach wot 1859–76; wón wumřě we wysokej starobje 19. 4. 1894 w Budyšinje. Wón běše z přećelom Jana Kiliana, kiž je jemu rjanu pěseń wěnował, a wón je wjele lět Misijónski Posoł pisał.

⁴ Swjedžeń poradzi so wulkotnje. Tež Imiš a Domaška tam běštaj. Klukšanski farar Korla Bohuwěr Konik měješe swjedžeńsku Božu službu. Kilianowy přećel a komponista kantor Michałk spěwaše. Wšitcy wuznamni serbscy fararjo tu běchu. Přepodachu jemu mjez druhim slěborny woprajeński grat ze serbskim napisom: „Bratrej Rychtarjej k dopomnjeću na 8. měrca 1865 jeho zastojnsy bratřa“, wulki časnik z lačanskim napisom „Amico amici“ a zbožopřejačy spěw.

Jank lědy z khorolózka stanyl a hišće wjele jejneho wobkedźbowanja potrjeba.

Tuž, mój wutrobnje lubowany bratřiko,, budže-li móžno a da-li Bóh luby Knjez, so 8. měrca w Kotecach wohladamy.

Z najwutrobnjšim postrowjenjom wot nas wšěch na Was wšěch sym w lubosći

Twój swěrnny kochany

H. Imiš.

W Hodźiju, 1. měrca 1865.

Luby kochany bratřiko!

Hdže dyrbbju džensa započéć? Wutroba je mi tak poľna radosće, zo njewěm, što prjedy. Najprjódcy tomu Knjezej horecy džak, haj horecy džak, zo je Tebi móe a žohnowanje daľ a dawaľ k tutomu waźnemu, wulecy waźnemu přeložkej, a zo je přez Tebje swój swjaty póst¹ nam nětko w lubej maćeřnej řeči wobradžil. Nětko pak tež Tebi, mój wutrobnje kochany bratřiko, wutrobnny džak za Twoju wulku prócu a swěrnosć, kiž sy na tón přeložk naľožil. Bóh luby Knjez jo Tebi na Tebi a Twojim domje hnadnje zaplaćuj!

Mi so wšo — proza a poezija, wubjernje spodoba. Tuto spodobanje je sobu na tym wina, zo Ći hakle džensa pišu; přetož hdyž mějach khwilčičku časa, dha běch we Twojim přeložku. Tola, hačrunjež njejsym hišće wšo w nim wužiwaľ, a hačrunjež je tuto wužiwanje woprawdžity skutkowny džak, dha tola džensa tu khwilčičku naľožu, Tebi pisać, hewak mohľa moja džakownosć so njedžaknosć zedat. Tuž dha, mój wutrobnje lubowany kochany bratřiko, zjewju Tebi z radosćiweje wutroby hnuty wutrobnny džak.

Wo wšěm druhim, da-li Bóh, srjedu po swjatkach ertnje; džensa jenož hišće tu próstwu, zo cheyl tak dobry być a prjedyřeč sebi rozpomnić a zestajeć.

¹ Kniha wuńdže 1865 jako 7. čisľo pismow Knihowneho towařstwa pod titulom: „Swjaty póst. — Khrystusowe čerpenje, we wšěch dnjach póstneho časa z kěrlušemi, wopomnjenjami a modlitwami swjećene. — Na serbski přeložene wot M. Domaški, fararja w Nosaćicach.“ — Přidawk Póstna harfa, wuńdže tež jako wosebita knižka. Wobsahuje na 42 stronach 21 přeloženych kěrlušow a jednu baseń „Jezus za tebje križowany, so tebje praša“ — njeznateho pokhoda, po řeči drje tež přeložk.

W duchu Tebje košu a postrowjam wot nas wšitkich
Tebje, Twoju česćenu lubu knjeni a lube džěćatka.

W Knjezu z Tobu zjednočeny sym

Twój H. Imiš.

W Hodźiju, 1. 6. 1865.

Mój wutrobnje lubowany, kochany bratřiko!

Wot Tebje lisík dostać je mi kóždy króc wěrne wo-
křewjenje za moju wutrobu, dokelž nic jenož wěm, ale tež
čuju, kak je tón Knjez naju hromadu wjazal k mjezsobnej
lubosći. Wón cheył naju lubosć wobarnować a, jeli zo je
jej hišće rosćenje móžno, ju přisporjeć, wón, tón luby mi-
łosćiwy Knjez a Zbóžnik. Skoro móžu Ći z wěstosću pra-
jić, zo njewěm, kak mohł Ty mi hišće dróžši być, hač hižo
telko lět sy. Tomu lubemu Knjezej budź tola wutrobný
džak, zo je namaj tajku mjezsobnu lubosć wobradził. Haj,
to je jeho přecelniwy dar. Wón cheył jón namaj hnadnje
zdźeržec a namaj we nim hišće wjele, wjele wokřewjenja
wobradzić.

Mój kochany bratřiko! Ja Ći njemóžu prajić, kak ra-
dy bych hižo před njedželemi k Tebi dohotał, ale nuznota
bě hač sem přewulka. Tutón tydzeń budźiše we wjacý hač
jednym nastupanju jara składny był. Ale ja Ći prawdu
praju, zo sym hač do tuteje hodžinki nimale přeco hač do
sameje wotpjatosće z džělami a wobstaranjami mohł rjec
zasypany był. Při tym sym wjele bolozneho zapřimowanja
w tych dnjach we swojej wutrobje přenjesć měł. Knjeni
z Watzdorfowa, kiž so přez Božu hnadu wuznamjenjowa-
še z lubosću k Jezusej, je zańdženy pjatk k Bohu domoj
šla. Ja sym při jejnej smjertnej nuzy pódla był. Při wšej
zrudobje běchu to swjedźeńske hodžinki. A nazajtra je
mój swěrný susod, kubleř Handrij Balten¹ po krótkej
khorosći swoje časne žiwjenje dokonjał. Hačrunjež wěm,
zo stej tutej duši we wěrje wot nas wotešlej, dha je jeju
domojhiće mi tola jara, jara blizko šlo. Tomu Knjezej su
wšak žiwi, kiž su nam tudy wumřeli. Wón připomhaj tež
nam we swoim času do svojeho njebjeskeho kralestwa!

Čiše lubeho, mi wulcy wažneho „swjateho pósta“ bu-
dže, kaž so nadžijam, bórzy, t. r. za někotre njedžele ho-

¹ Kubleř Handrij Balten wumřě 2. septembra 1865 a běše ze
sobustawom powjetšeneho wubjerka Serbskeho knihowneho
towarstwa.

towy. Tuž, mój kochany bratřiko, dyrbiš hižo trošku khwatać z tym, štož ma so hišće póstnej harfje přidać. Ja Ći njemóžu wuprajić, kak sym Ći za Twoje wubjerne džěło, ke kotremuž je Ći tón Knjez wosebne žohnowanje wobradził, a kotrež chcyl wón dale na wšěch dušach mójnje žohnować, kiž budže hdy tute knihi čitać a so z nich natawrjować, z cyleje wutroby džakowny. Wyše znutřkowneho jadra mam tež we zwonkownym swoje wjesele. Tak lohko so hišće ženje jako korektor njejsym měl. Bóh luby Knjez zaplać Tebi, na Tebi a Twojej lubej knjeni a Twojich džěćatkach, štož sy tudy za Bože kralestwo z tuty swěrnym džěłom w jeho moey džěłał. Jeho milosć budž z Tobu a z Twojim cyłym lubym domom.

Štož kolportěra Rittera² nastupa, chcu z nim dale jednać. Wunuzować so nič njeda, ale snano hišće jeho žona z lubosću do toho zwoli.

Nětko pak za džensniše dyrbjú přestać. Da-li Bóh, pak ertnje pak pisnje bórzy wjac. Budže-li nam někak móžno, dha bórzy k Wam přińdžemy. Prjedy pak Ći hišće, da-li Bóh, naš wopyt wozjewju.

W najwutrobnišej lubosći swój luby Domaškec dom strowi we wšitkich swojich stawach

Imišec dom.

W Hodźiju, 8. 9. 1865.

² Towarstwo měješe tehdy třoch kolportěrow, za Saksku Jana Krawca z Budyšina a Jana Mikanju z Něčina, za Prusku Pětra Šimana z Lešawy.

Mój wutrobnje lubowany kochany bratřiko!

Wčera wječor wokolo 10ćich z Drježdžan domoj so wróćiwši, namakach tu Twój lisík a zběrku kěrlušow. Hač-runjež běch wot pućowanja a Drježdžanskich duchownych wužiwanjow khětro wotpjaty, dyrbjach tola Twoju lubu, mi wutrobnje drohu posylku prjedy přeńć a so na njej wokřewić, hač móžach do lóžka so podać. Měj znowa mój a cyleho Serbowstwa najwutrobniši džak za tute krasne wobrady. Za ertne rozrěčowanje wšo druhe sebi wobkhowajo jenož to pisam, zo sym, dokelž pokračowacy čišć zastać njemóžeše, tamnej dvě strofje, kiž móžeštej so dogmatiscy přimać, tak přeměnil:¹

¹ Str. 80., w kěrlušu „Žadyn kral ěi njeje runy“, přeložk kěrlušawot J. Jak. Rambacha.

„Wěčny Bóh maš kralowanje
A sy Wótca spodobanje.“

Ty wěš, mój kochany, zo njejsym žadyn poeta, duž sym z bojaznej wutrobu a z bojaznej ruku na te přeměnenje šol; ale što sebi čłowjek chce, hdyž je čišćany wot čišćerja.²

Pobrachowaceho časa dla njemóžu nětko hišće k Tebi, mój kochany bratřiko, do Nosaćie dosahnyć, hačrunjež — prawdu praju Či — husyčka, mi wot džěcatstwa sem najlubša pječeńka — mje móćnišo mohła čahnyć, hač sy sebi snano myslil; ale ja mam nětko přenuzne a druhdy skoro njewěm, hdže mi hlowa steji. Tehodla njemóžu tež slubić hač na swjedžeń do Bukec² přińdu. Tola chcu hladać, zo so na poł dnja wottolknu. Jara, jara lubo mi tehdy budže, hdyž Če tam nadeńdu.

Twojej lubej, wote mnje a mojeje Milki wutrobnje-česćenej knjeni kaž tež Twojemu cylemu domej a Tebi naše najlěpše postrowjenja.

W njepräměnjenej lubosći

Twój

swěrný H. Imiš.

W Hodźiju 21. 9. 1868.

² Na dnju swj. Michała měješe so w Bukecach Gustav-Adolfski swjedžeń swjećić.

Mój luby kochany bratřiko!

Džak budž Knjezowej miłosći, kiž je mócnje rukowala nad naju přecelstwom. Haj jemu budž džak tež za Twój džensniši luby lisćik, kiž je mi zahojaca žalba byla za moju zrudženu wutrobu. Přez jeho miłosć smój mój zaso poľnje swojej staraj, swěrnaj bratraj. — Jemu, kiž wutroby wodźi, a kiž wutroby wobarnuje, praju ze swojeje a tež z Twojeje wutroby za to wutrobný, horey džak. Wón naju dale wodž w swojej zbóžniskej lubosći.

Jara, jara sym so wjeselil na nakazanju Twojeho wboheho bratra. Tón Knjez swój započany skutk we nim dale wjedz po swojej pytaćej pastyrskéj lubosći a smilnosći!

Wěš tež, mój bratřiko, pře čo je tón Knjez Twojeho bratra k dohladanju přińjesl? Je-li zo sym prawje slyšal, je pola njeho tak bylo: „Mojeho bratrowe kěrluške cuzzi ludžo tak lubuja, njedyrbjal ja jako jeho bratr ničó

teho wužiwać?“ Je-li zo so cyle njemylu, je mi to Mikan¹ powědał.

Nětko pak něšto wěste z mojeje wosady. K našemu Smolu², kiž běše runje zaso w Twojim swjatym posće čitał, přińdže njewěrjacy čłowjek z našeje wosady a so praša, što to knihi su. Duž jemu Smola město wotmołwjenja čita 43., 44. a 45. stronu.³ A hlaj bjez čitanjom je počalo tomu hewak kamjeńtnemu čłowjekej sylzow rosa na woći wustupować. Z hnutej wutrobu je tón hewak nječućiwy čłowjek domoj šol.

Naš khebětar Kmjela mi praješe, hdy by tola mohł raz teho lubeho Nosaskeho knjeza fararja Domašku wohladać, wón chcył so tola z ruku jemu džakować za tón rjany póst a za te rjane kěrlušě.“

Na klětecy sym njedawno po přédowanju „k troštej wšitkich křižnošerjow“ Twój 15. kěrluš⁴ prjódk čitał; a mjez druhimi přińdže stara khuda wudowa ke mni, sebi te knihi kupić, „w kotrychž tón rjany kěrluš steji.“

Přez Twój „swjaty post“ je nětko hižom zaso tójšto nowych sobustawow w mojej wosadze k towarštwu přistu-pilo. Při wjacj khoroločach tež w domach, hdžež hišće njejsu sobustawy, so tu Twój swjaty post wužiwa. Te modlitwy su jim balzam. Jedneho jara swětneho čłowje-ka w Darinje sym po čitanju swjateho posta jara zwje-selace wuznaće wotpołožić slyšal z mojimaj wušomaj.

To wšitko su započatki dopjelnjenja mojeho wupra-jenja w jednym lisće na Tebje, zo hdyž budžemy dawno próch a popjel, budža Twoje knihi hišće ze žohnowanjom skutkować mjez našim lubym serbskim ludom.

Po Twojim žadanju sćelu Tebi te požčene knihi. Nje-dźiwaj, zo sym je tak dolho při sebi skhował. Ja wšak so přeco nadźijach, je Tebi sam do Nosaćie přinjesć, štož mi pak při najlěpšej woli přeco hišće njeje móžno bylo.

¹ Jan Mikan z Jitka, zbudženy Serb a kěrlušer, † 18. 1. 1870.

² Pětr Smola, kubler w Lešawje, běše z pokładnikom Knihow-neho towarštwu. Jeho syn Jan da 29. junija 1875 ke kwasej Bolborčanskeho wučerja Jana Kubicy z Wlastu Nowotnec ze Šprejcy kwasny spěw éišćeé. Kwas wotměješe so w Imišec farje, hdžež běše Wlasta po smjeréi swojeho nana dra. theol. Nowotneho 1. 2. 1. 1873 ze swojimaj sotromaj wuček namakała.

³ Rozpominanje wo sćenju za zeleny štwórtk Mat. 26, 45. „Ach, chceće Wy nětk spać a wotpočować?“

⁴ „Čim wjetši křiž, čim bliže k Bohu“, přeložk kěrlušy wot Benjamina Schmolcka.

Wudowe Šolta w Lutijecach je dušny muž. Wón prawom Dónat rěka a je herbski šolta. Wón rady kemši khodži a ma we swoim domje tež blidowu modlitwu. Ja sym husćišo w jeho domje był a sym so přeco rady z nim rozrěčował. Dobra, bohobojazna žona by mohła jemu jara wužitna być. Jeho zwonkowne wobstejnosće su, štož wěm a sebi nahladam, jara dobre. Přeciwo swojej njeboh mandželskej je jara dušny był a swoju jeničku džowku je derje woahnył. — Chce wón sebi z Twojeje wosady žonu wzać?

Tebi, Twojej lubej česćenej knjeni a Twojemu cylemu domej najwutrobniše postrowjenja wot nas wšitkich.

W starej njeprämenjenej lubosći

Twój

swěrnny H. Imiš.

W Hodźiju, 24. 1. 1866.

(Pokračowanje.)

Ležomnostne mjena z Nowošanskeje šulskeje wosady

(z Noweje wsy n. Sprjew., Wotpožinka [=Róntola], Połpiecy,
Kislicy).

Podal Khrystijan Křižan.

Njedźelu 3 hodownika běše mlody Khrystian Křižan pola mje we Stollberku na wopyće, zawjedžo so z tutej hódnej swojej wědomostnej přeničku. Přehladachmoj sej ju we zbožownej khwilí pod adventskim swětlom, stajicy sej nowe rjane nadawki. — Njewědźachmoj, zo wón kónca tuteho lěta njedočaka. Znjezboží w nocy 29. hodownika, wróciwši so do serbskeje wjeski, kotraž běše jeho wutrobje droha. Kak jara je mi tuteho sprawneho nadźije-połneho serbskeho młodźenca žel! Wozjewju jeho nastawk njepřeměnjeny, kajkiž jón dostad. Ota Wićaz.

Ležomnostne mjena („Flurnamen“) zwjetša ze starych časow pokhadža; pola nas potajkim su drohe herbstwo našich serbskich prjedownikow.

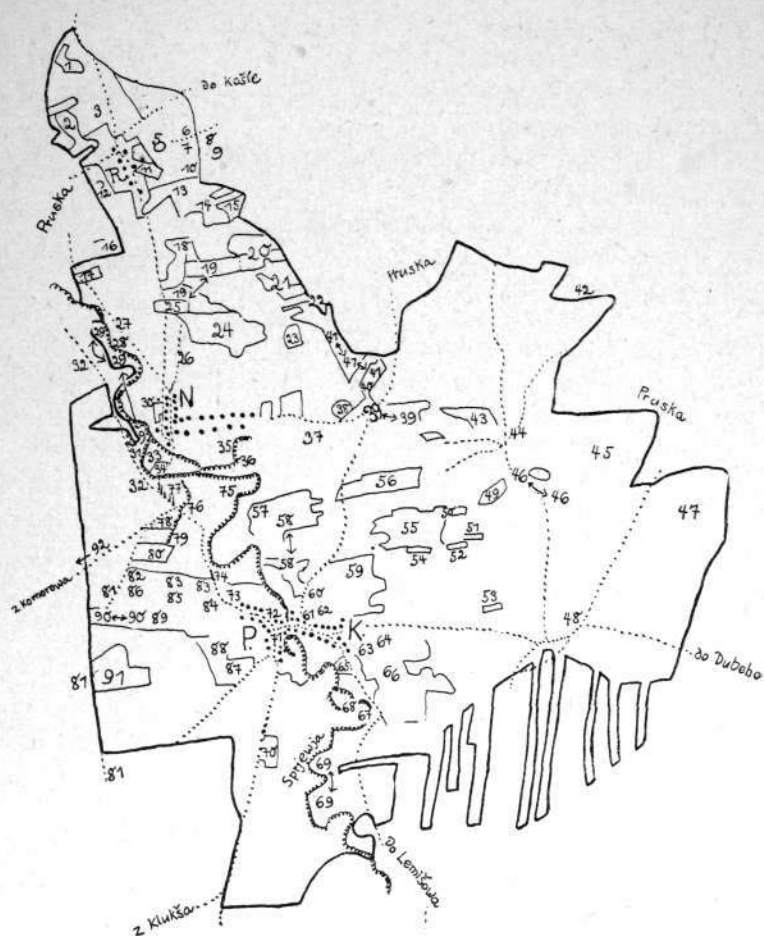
Nam pokazaja, kajka běše stara serbska rěč, w kajkich wobste nosćach naši wóteojo žiwi běchu, kak wo tej abo tamnej wěcy myslachu, što je wjes wšo dožiwiła, što so na jejnych honach w běhu časa přeměnješe, kotre swójby něhdy we wsy bydlachu — wšitko to zajimawe wěcy, kotrež husto dosć hewak žana khrónika njepřeradža!

Ležomnostne mjena dołhe žiwjenje maja. Tu a tam, hdžež so dawno serbski wjacj njepowěda, su hišće džensa serbske (n. př. wokoło Kinsbórka). Z časom pak tola zańdu, so ze starymi ludźimi do rowa njesu. — Tehodla: čim prjedy so zběra — čim lěpje!

Zběranje lež. mjenow je wědomostne polo wosebje za Serbow! Němc we serbskej rěči husto dosć wopačne zynki rozemja abo je docyła njeslyša. N. př. „Wildschütz“ slyši a piše, hdžež pak ludžo „wilčica“ praja — štož je najskerje něšto cyle hinaše!

Jara wjele serbskich wsow hišće na zběranje lež. mjenow čaka. Zajimcam jich mjena radlubje zdźělu.

- 7 „Hela“ (pod „3“ mjenowana kharta ma „hela“ lës tam stejo, hdžež džěci mjeno č. 2 praja).
- 8 „Amerika“, hižo zwonka Sakskeje leži.
Dalše „Amerika“ hl. č. 14 polo a luki.
- 9 „Rafcheler Teich“. Po starej kharće, hl. pod č. 3 luka Džensa „Großer“ a „Kleiner Rafcheler Teich“ na khartach bóle k połnocy namakaš.
- 10 „Grenzprěrow“ přěrow
- 11 „W haći“ privatny lës.
- 12 „Hanskec luža“ (H.-ow pak tam wjacy njeje) luža.
- 13 „Brězinska“ (dalše „B.“ hl. č. 15) luka (statna)
- 14 „Amerika“ wosebje luka („)
Prěnje „Amerika“ hl. č. 8. — Kak 13 ze 14 mjezuje mi cyle jasne njeje.
- 13a { „Herrenwiese“ statna hajnkownja tele luki mjenuje.
14a {
- 15 „Pućišća“ luka.
- 16 „Mrozakec“. Hižo zwonka Sakskeje polo.
- 17 „Zagan“ polo.
- 18 „Brězinka“, „Brieffing“ (prěnje B. hl. č. 13) pola, luki.
- 19 „Pěskwač“ „ „
- 20 { „Weizenberg“
abo tež (Hory tam njeje, ale wysoki „ „
„Podwjelěicu“ lës wysoki bork = Weizenberg?).
- 21 „Kälbertwiefen“, mjeno: „Weil dort einmal die Kälber eingebrochen (= eingefunfen) sind; sie mußten wieder herausgezogen werden“ pola, luki.
- 22 „Bei den Torfgruben“ (hižom bóle w Pruskej leža) poch (= Torf-) jamy.
- 23 { „Podw(ł)ožina“ (wot wložny = Frucht?)
někotři tež „Dorfscheune“ (= Torfscheune?) pola.
- 24 „Lug“ („to běše prjedy hat“) pola a luki.
- 25 „Korhec kwakla“ privatny lës.
- 26 „Der Höhlweg“ (das war ein Abfluß von Nr. 24“ [?!]) puć.
- 27 „Die lange Siebe“ pućik.
- 28 „Korhec kerki“, „Karichs kerken“ statny lës.
- 29 „Bódanja“ (snadž „blótanja“?) lësne kućiki při Sprjewi. Hajnkownja 3 kućiki, ludžo drje jenož južny kućik tak mjenuja.
- 30 „Hajk“ polo.
- 31 { „Büchers Feld“ džensa :
„Das Mühsfeld“ po Karće z lěta 1784. „Schonung“.
- 32 „Der Zigeunerweg“ puć.
- 33 „Die Raupe“ (kupa = Insel) polo, na kupje we Sprjewi.

Čísła na zapis ležomnostnych mjenow pokazaja.

..... su puće

R. = Róntol, N. = Nowa wjes.

P. = Połpiea, K. = Kislica.

Wšo, štož bliže wobmjezowane a tež skoro nihdže čislowane
njeje, je hola; wobmjezowane su zwjetša pola a łuki.

Tule khartku na swój Meßtischblatt polož!

- 34} „Die neuen Häuser“ (bydl. fabriksk. dřělačérjow) domske.
 („Das Ziegenviertel“ (žortnje)
- 35 „Zahrodki“ (po starej kharće, hl. pod č. 3) statny lěs.
- 36 „Am Bauerwehr“ statny lěs.
- 37 „Lužki“ (po starej kharće, hl. pod č. 3)
- 38 „Hafelwiese“ polo (?).
- 39 „Brač(w)a“. Mjeno wšitkim bjez wuw-
 zaća znate polo a luki.
- 40 „Australien“ (po starej kharće, hl. pod
 č. 3). Ludžo mjeno zdžěla znaja, ale polo (?).
 přezjeni njejsu, hdže to leži).
- 41 „Nowe luki“, „Neue Wiesen“ luki.
- 42} „Wóstowski hat“
 („Osterteich“ bahno.
 Bahno hižo na pruskej zemi; susodne
 sakske khójny tele mjena maja. Wšo
 z hajnkownje.
- 43} „Dolhe truhi“ (= ds. tšugi = přerowy)
 („Streitschützenwiese“ (tak hajnkownja; bě- luka.
 še hara ze wsu Košlu dla jeneho spu-
 šćadla).
- 44 „Zentralbahnhof“ Křížny puć, 5 pućow
- 45} „Neuteich“. Lěsny dohladowař Rječka: „To prje-
 dy „Stary hat“ rěkaše; „Neuteich“ snadž — lěs.
 z toho časa, zo je z Cympla přikupjene“. Tež „die Brandfläche“ (tam je so raz paliło).
- 46 „Bröja(u)er Heede“ lěs.
- 47 „Fuchsberg“ lěs, něšto metrow wyše ležo.
- 48 „Na borošćach“ (stari ludžo) wot „bórlo“
 drje: po Klukšanskich cyrkw. knihach
 ca. z lěta 1790 tam „Auf der Barosche“
 khěža wowčerja Lichańskeho ryčeřkubla
 steješe. Mlódši ludžo praja: „An der
 Linde“ Křížny puć
 Wottud k ranju so te „tři šlogi“ = „drei
 Schläge“ (lěsne wotdžěle) wupřesćerja.
- 49} „česwa(k)“ luka (staće slůša).
 („hajnkownja: „Birrhahnwiese“
- 50} Zajimawe: jedyn muž: „to tam ma ně-
 kajke mjeno, ja pak so dopomnić njemóžu“).
- 51 „Lipina“ (dorosćeni ludžo praja) „běše
 drje prjedy wjacj. Je nětko skoro wšo
 hola“ polo abo luka.

- 52 { „Bukanec róžk“
 „Bukanec lužk“ Derje znate polo abo luka.
 „Polenči lužk“
- 53 „Na synach“ polo abo luka.
- 54 „Die Woffletsche“ (Kn. lěsny dohladowař
 Rječka) jena luka.
- 55 { „Bliže křiže“
 „Bordere Fjehiesche“ pola.
- 56 „Zadne třiže“ pola a luki.
- 57 „Při starej rěcy“ (leži w čo. 58). Suche kusk rěki
 z trawu.
- 58 „Přiwic“, „w Přiwicach“ pola a luki.
- 59 „Podpěski“ pola.
- 60 „Židec“ (Ži-ec pola) pola.
- 61 „Za hunami“ = 60 + 62 (bróžnje prjedy
 bóle zwonka wsy stejachu: dla wohnjo-
 weho stracha!) pola.
- 62 „Drobic“ (sc. pola) pola.
- 63 „Krušwina“ polo.
- 64 „Bjez (= mjez) přerowami“ pola.
- 65 „Ausgang“ (zady zynk leži) luka.
- 66 „Huach“ (= we luhach?) pola a luki.
- 67 „Kirchners Winkel“ lěs.
- 68 „Der Fischwinkel“ lěs a rěka (kus
 Sprjewje, do regulowanja běše jenož „Toter Arm“, a
 wjele rybow běše nutřka, nětk tam Sprjewja běži, no-
 we rěčnišćo).
- 69 „Die Kutten“ (= kućiki) (z poddžělemi,
 n. př.: „Schusters“, „Kirchners“, „na
 Cimermanowym“) Kerki, luka atd.
- 70 { „Nalichane“
 „Na Lichańskem“ (Lichań t j. „Spree-
 „Noacs“ [wiese“) pola.
 prjedy: „Mačijec lužk“
 Lěsny dohladowař Rječka: Nalichane je poprawom
 wopaki, to su pola a luki blisko Lichanja, kotrež so
 wot Polpičenjow zastaraja.
- 71 „Horka“ městno před nólěhańnju za mlodych.
- 72 „Hajk“ polo.
- 73 „Brěwa“ (brjóh = Ufer) luka a polo.
- 74 „Schmidt's Brücke“ („Šmidec móst“) móst.
- 75 „(We) l(w)azach“ z podmjenamei, n. př.
 „Schneiders Winkel“. — „To běchu prje-
 dy pola. Lěpša zemja tam“. (Knj. lěsny
 dohladowař Rječka) lěs.

- 76 } „Mała rěčka“
 { „Kleene Reetschfa“ přerow.
 77 „Der Sandweg“ pučík.
 78 „Engelsbrücke“ a „Teufelsbrücke“ 2 mosćičkaj.
 79 „Mičowy přerow“ (džěl wot č. 76: stari
 ludžo) přerow.
 80 „Miznerš“ pola.
 81 „Kirchfußweg“ pučík.
 82 „Jazna“ (jaznač = einjefen?) pola.
 83 „Wuše brěwa“ (= brjóh) pola a łuki.
 84 } „Wuzke“
 { „Schmaler Streifen“ pola.
 85 „Breiter Streifen“ pola.
 86 „Šusterš“ pola.
 87 } „Wósty(e)“
 { druhdy: „Ofstentwieje“ pola (?).
 88 „Nowina“ („to smy hakle njedawno wob-
 džělali Krawcecy w Polpicy) po a.
 89 „Baže“ (mjeno prjed. wobsedźerja) pola a łuki.
 90 „Luž“, „Lužk“ pola a łuki.
 91 „Micheleich“ pola a łuki.
 92 } „Wjelčica“ (wot wjelk ?; welčica = Toffirsche?) Kus puća
 { z Noweje Wsy do Komořowa. („Wildschütz“).

Dalše ležomnostne mjena z horka mjenowanych wsow, pola kotrychž mi jasne njeje, hdže wone na kharće słuša:

- 93 „Alter Commerauer Weg“ (z Polpicy).
 94 „Alter Göbelscher Weg“ (z Polpicy).
 95 „Čertowa hora“, „Teufelsberg“: polo, z Noweje Wsy do Klětna won.
 96 „Grüne Heidefelder“ (při Nowšansko-Cympliskim puću).
 97 „Ruhbeenstraße“ (žortnje, w nowej Wsy, přir. č. 34).
 98 „We přerow“ (z Kislicy).
 99 „Holčka“ (pola).
 100 „Broda“ (z Kislicy).
 101 „Die Freliche“ (z Kislicy).
 102 „Mlynkee naliki“ (z Kislicy; wot nalič = anštwemmen, abo wot „lug“?).

Nimale dobra třećina wšitkich nazběranych mjenow su so mi podale wot němscy rěčacych džěči, wšitké zbytnje pak wot serbskich.

Hronowana rěč Jana Kiliana w Serbinje.

Podał Ota Wićaz.

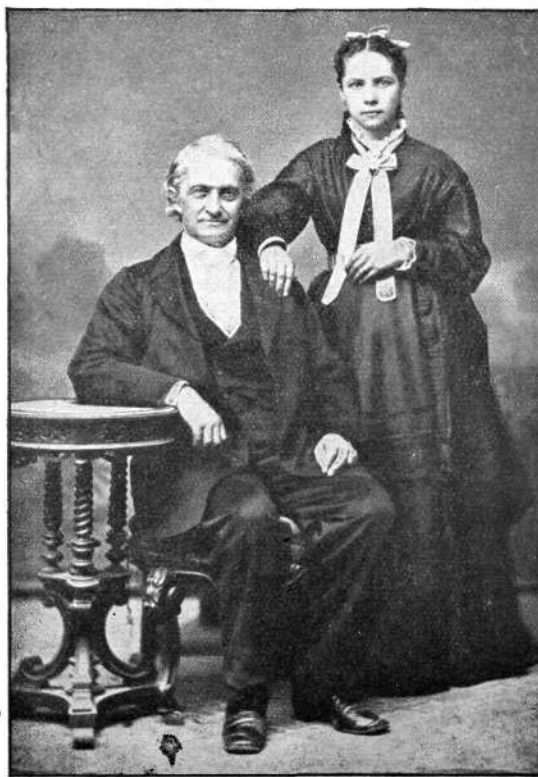
Na dnju 24. novembra 1859 zběhaše so cyrkej, kotruž běše sebi serbska wosada w Serbinje w Texasu natwariła. Jejny farań Jan Kilian mješe při tutej skladnosći hronowanu rěč. Z njeje začuwamy jeho wulku radosć a nutrunu pobožnosć. Najćežše bědy ležachu zady njeho. Na dnju 4. septembra 1854 běše z něhdže 300 Serbami z wosebitym ćahom z Budyšina wotjěl. Na jězbje po morju běše jich 75 na cholery wumrjelo. Nimale wósom njedzelow traješe jězba z płachtatej łódžu. Kak ćežko běše to za njeho! Wšitcy so we swojich smjertnych styskanjach jeho dźeržachu. Do Ameriki přišedši dyrbyješe najprjedy přihodnu krajinu kupić a sprawnje mjez swojich rozdźelić. Nowe ćežke khorosće nastachu, dokelž dyrbjachu wupućowarjo so druhemu podnjejbu přiwućić. — We prěnimaj lětomaj mějachu přez wulku suchotu jara hubjene žně. Jako chcył Bóh Knjez swoju wosadu dowuspytać! — To běše heroiska doba w žiwjenju Jana Kiliana a jeho wosady. Ženje pak njeje žadyn farań ze swojej wosadu tak kruće zwjazany był, kaž wón w tutej ćežkej dobje. Čim hórje so jim na swěće dźěše, čím bóle so čujachu jako stawy Cionskeje wosady a so wjeselachu Božje miłosće za wšitkim zeńskim horjom. Jan Kilian běše z jich wjednikom mějicy jich duše wšitke we swojej ruce. Najprjedy so wosadni k zhromadnym Božim službam skhadžowachu na jeho farje. Ale lědma běchu so jich poměry někak zarjadowałe, rozsudźichu so, sebi cyrkej twarić. Na dnju 24. novembra 1859 móžachu ju zběhać. Zrozumimy, zo běše to za cyłu wosadu a wosebje za Jana Kiliana wuley zbožowny dzeń. Jeho radosć pytnjemy hižo w tym, zo so hnuty čuje w hronach rěčeć. Z jeho słowow začuwamy jeho njepowalnu, w najwjetšich bėdach zesyljenu dowěru do Boha, kotraž běše ze zakładom jeho wjednikoweje powahi.

Wučahowanje Serbow pod Janom Kilianom běše z podawiznu we wulkim konfesionalnym hibanju štyrcytych lět zańdženeho lětstotka, kotrež dowjedže w Sewjerneje Americy k založenju Missourijoweje synody. Z jejnym založerjom a najwuznamnišim wjednikom drom. theol Ferdí-

nandom Waltherom steješe Jan Kilian w blizkich wosobin-
skich počahach.

Kilianowy wuznam za naš serbski lud pak wobsteji w tym
zo běše z woprawdžitej nabožnej powahu, kotraž je hłuboki
začišć na njón měla, kiž hač do našeje doby traje, a zo je
byl z jeho najwuznamnišim nabožnym basnikom. — Tež
do hronowaneje rěče swoje spěwy zarjaduje!

Tuta hronowana rěč je džě jenož z přiležnostnej basnju,
ale je tola stawizniskeje hódnoty a zjewi nam pobožnu
dušu Jana Kiliana. Rukopis swojeje rěče je Kilian pósłal
swojim přečelam do Łužicy, snano fararjej Wjelanej w Slepom
abo fararjej J. R. Rychtarjej w Kotecach. Khowa so we ar-
chivje Maćicy Serbskeje. Rukopis sym z ewangelskeho bibli-
skeho prawopisa přepisał do analogiskeho, posłownosć z wot-
pohladom njejsym přeměnil.

Jan Kilian a jeho najstarša džowka Tereziye Marta.

Zběhnjene steji tu twarjenje,
 Džěło zhromadnej' spěšnosće,
 We tym so njebudže hospodarić,
 We tym so njebudže tepić a warić,
 Wšědnjaca khěža to njedyrbi być,
 Wudželeć ma so tu njebieska jědź,
 Zakramentow potajnstwo
 Dyrbi tudy dostawać so,
 Bože słowo jow knjezić budže,
 Čelne njech mysle so wupraja druhdže.
 Prědować ma so tudy a spěwać,
 Kralestwo Bóže so rožpřestrěwać.

Zo bychu přichodni wědzeli,
 Kak smy jich wóteojo k njebiesam šli,
 Dyrbi ta khěža to mjeno dostać,
 Zo ma lutherska być a wostać,
 Přećiwna čloŕskim wustawkam,
 Poddana Božim swědčenjam,
 Japoštołska we grunći a wučbi,
 Wšěm, kiž so wotdžěla, k džiwej a k zrudźbi.

Na zemi přebywa cuznica
 Cvrkej, kiž Jezusa Khrystusa ma,
 Zionska gmejna z hornjeho štoma
 Nima tu delkach žaneho doma,
 Bohata swjata njewjesta.
 Do swěta na pruhu stajena,
 Džeržeć so dyrbi a služić a čakać,
 Lutka a sama we pusćinach plakać,
 Njedžak a swarje za myto brać,
 Zaejpjena w nuzy a strachoći stać.
 Babela džěći so surowja na nju,
 Česćeny rozom so hańbuje za nju,
 Z drastu a z řeču je k pohoršku,
 Hordži ju k přećelstwu njewozmu,
 Mudrym je hlupa a mócnym je khuda,
 Žana pak towarška njemdreho luda.
 Z wótrym wokom je widžena
 Nad njej wšitka njeprawda,
 Nutřkach je krasna a mało znata,
 Kóždy po zwonknym ju sudzić khwata.
 Kubla pak swoje ma w wopismach,
 Měšćanske prawo we njebiesach,
 Njech ju tež widža we bėdženjach zbitu,
 Nadžija džerži ju wutrobitu.

„Wona je tak wulecy krasna,
 Bóle dyžli dejmant jasna,
 Wot Boha tu sčinjena,
 Kotryž hnadu a wšo zbožo,
 Zbóžnosć a tež Ducha Božoh'
 Jako kralowej ji da.“

Wona je stroštna we zrudobi,
 Wona sej spěwa we khudobi:

„A* štož trjebam nětko
 Na tym puću tu,
 Budže Bóh dać wšitko,
 Khlěb a hospodu.“

Hospodu smy ji nětk twarili,
 Hospodu kralowej njewjesći.
 Kralowa njewjesta, Boža syła,
 Kotraž by Jezusej lubić so cheyla,
 Dyrbi tu khwilu, hdyž w ćěle khodži,
 Dokelž ju Jezus w cuzobi wodži,
 Namakać na zemi hospodu,
 Było tež runje w Teksasu.
 My smy w Teksasu w Knjezowym kraju,
 Njeh jich tež mało tu k njemu so znaju,

My smy přez křćenicu Boži lud,
 Wučeni, rozeznać wěrnosć a bład,
 Tež nětk wudžeržmy při swojim Knjezu,
 Hać nas we nadžiji k rowu wjezu.

Bratřa, tež bratřa nas wopušća,
 Wulka nam hromada rěkaja,
 Stadleško małe ze žłobu nas sudži,
 Zo smy na skutkach a pozłotku khudži.
 My smy za njehodnych spóznaći,
 Dokelž hić nochychmy za nimi.
 Towarstwo naše pak wobsteji tola,
 Boži dom twarić tu zhromadna wola,
 Lud so tež budže tu skhadžować,
 Na Bože słowa přińě postuchać.
 Zhromadžizna, kiž Bóh ju jow strowi,
 Budže kaž widžene město na hori.
 Swětkojo hišće wšak tupi smy,

* Z ludoweho kěrluša: Dyrbju runje tudy jako cuzbnik być. —
 W spěwniku: „Spěwařske wjesele“ str 30 z lěta 1846. — Smoleř měni,
 zo je spěw wot Lubjenskeho. Serske Pěsnički str. 390.

Mało před sektami swjećimy,
 Ale naš fěršta we wósokosci,
 Budže so smilić na hubjenosci,
 Budže nas pod škit mócnje wzać,
 Cionske zbože nam widzić dać.
 Před tymi, kiž nas za błudnych maju,
 Truny pak swoje ždyn napinaju,
 Budžemy džiwnje dđerženi,
 Kaž smy we słabosci wěri.
 Kotřiž na wysokich konjach sedža,
 Khwalić tež swoje hanjenje wědža,
 Tym smy my pěšcy wšak zezady,
 Kničomni rěkamy wojacy.
 Jezusa słyši ćicha Marja,
 Běhate Marthy pak na nju swarja.
 Strowy, tón lěkarja nježada,
 Ale so přimać ze skutkami ma,
 Khorych pak lěkař strowych čini,
 Wodawa luboznje, hdyž smy we wini.
 Wón nas přez ćěsnosće přewjedže,
 Ze swojej lubosću z nami je.
 Njećismy přeč dowěrjenje,
 Kiž ma wulke zaplaćenje,
 Njetwarmy na skutk a na swoju sylnosć,
 Naš grunt wostań Knjezowa smilnosć.

Bojmy pak jeno so rozstorka,
 Pycha naša budž jednota.
 Sćeřpnosć a měrnosć přez Božu hnadu
 Zahoji rany a spokoji zwadu.
 Chcemy kaž džěći so za ruku wjesć,
 Jedyn drugeho wobćežnosć njesć,
 Přemoc chcedža nas helske wrota,
 Přehnaće naše je njejednota.
 Ale ze słowom so wobrónmy,
 Hladajmy swojeje twjeřdžizny,
 Zo my, hdyž njepräćel na nas so wali,
 Ryćeřscy bychmy so wobarali.
 Twarjenje tuto bdže powědać,
 Hdyž my budžemy w rowach spać,
 Što smy my chcyli a dokonjeli,
 Kajku smy ćeř sej wuzwoleli,
 Kak smy we bitwach so dđerželi,
 Kak smy po zranjenjach stawali,
 Kak je so cyrkej tu natwarila,
 Kak je so w wotpadach wobtwjeřdžila.

Přichodni budža sej spominać,
Kak smy tu dyrbjeli wojować.

To su nětk snadne započatki,
Čakać my mamy na Knjezowe swjatki,
Hdyž nam tyšnosć přez wutrobu dže,
Dha nas Imanuel žohnować chce.
Wjesela časy wšak wěsće dóńdža,
Čěsnoty štundy pak přjedy póńdža.
Wubjerne króny so blyšća tam
Wotpołożene bédžerjam.

Wójny so zapala,
Wojacy padaja,
Kónc je měr a dobyća radosć.

Wandrowski sprócný
Widži dom wótný,
Tam so spokoji stysk a žadosć.

Njewjedra čehnjeja,
Čmowe su njebjesa,
Potom slónčko zaso swěći.

Wětry pońóčne
Zaduja móčne,
Potom je čopło a rjano kaž w léći.

Morjo zašumi,
Łódźnika začěri,
Na kraj wón wustupi wokřewjeny.

W rječazach jaty
Čwilerjam daty
Powita swobodu zwjeseleny.

Smjereć nas póžrěje,
Přećel nas woplače,
Prawych zapřimnje zbóžne spanje.

Zhnići we rowje
Mamy po słowje
Widžeć zbudženi wěčnosće ranje.

Cyrkej při kerchowi twarjena
Horjestaće nam přédować ma,
Cyrkej nam wěčnosć připowěda
A nam do čěla zapadnyć njeda,
Bychmyli skotej podobni
K zaničenju wšitcy šli,
Dha by so Boži dom njetrjebał twarić,

Prědarjo njetrjebali tež swarić
 Na tych, kiž ničo njewěrja,
 Ale rjec: Wužiwaj žiwjenja.
 My pak so lěpšeho nadźijemy,
 Při słowi Božim my wostać chcemy
 Puste je zeńske žiwjenje,
 Kiž je bjez trošta a nadźije.
 Njeh so wšitko chce na nas hněwać,
 Strošnje my tola zechcemy spěwać!

Hdyž* budže něhdy přińc za nas
 Tón jara požadany čas,
 Zo Bóh, kaž zjewił nam je prjedy,
 To naše jastwo rozlamje.
 A svojich jatych powjedže.
 O kajke wjesele bdže tehdy!

Ći, kotřiž nam so směja tu
 A zacpja našu nadźiju,
 Ći tehdy z kaćom póznać budža,
 Zo njejsmy byli njemudri
 A nic na són so spuščeli,
 Kaž nětko našu wěru sudža.“

Duž so rozpomněe džensa wšitecy,
 Zo sće tu na swěći cuzomnicy,
 Ćslojo, murjerjo, wšitkón lud.
 Bórzy přińdže Knjezowy sud,
 Potom so cyrkwje njetwarja wjacu,
 Potom nam njebdža te njebjeske šacy
 Dale na wěru zakryte,
 Ale k widženju zjewjene
 We njebjeskim Jeruzalemi
 Po wšém horju a stysku na zemi.
 Džělenje pak so budže stać
 Mjez nami tež a wěčny plać.
 Njesprawni budža za myto dostać,
 Dokelž we njerodži cheychu wostać.
 A so tu njejsu prašeli
 Po tym puću k zbóžnosći.
 Tehodla budžće, młodzi a stari,
 Nětko, hdyž Boži dom so twari,
 Na swoje zbože kedžbliwi
 Njebudžće lóšcy a zecherni.
 Mudre knježny, te hromadža woli,

* Wuwrót 1. a 4. Kilianoweho kěrļuša: Psalm Zionskich jatych, č. 27
 we jeho zběrey: Spěwařske Wjesele z l. 1846.

Hdyž je tu hrěcha dla wutroba boli,
 Ze słowa do swojich sudobjow,
 Na kwas hić derje so hotuja jow.
 Tutale khěža na přichodnym sudži
 Swědčić budže wo kemšacych ludži,
 Kajcy su do njeje khodžili
 Kajcy su zaso z njeje šli.
 Swět ze swojimi žadosćemi
 Dyrbi zańć a poklatej zemi
 Postajene je skónčenje,
 Minyć so budža tu twarjenja wšě.
 Ale, hdyž Bóh nas budže wołać,
 Wěčnje we pomjatkubudžemy skhować,
 Zo smy tu měli prajene

Bože słowo, kiž njezańdže,
 Tudy je droheho symjenja syće,
 We zachodnych cyrkwjach na wěčne byće.

Bóh chceł dha dawać nam pokojny čas,
 Domach nas pytać a troštować nas,
 Bože budź nad nami zwarnowanje,
 Zo nas tu njeby wohladanje
 Zrudžiło trašneho njezboža,
 Njezaprahń žórło nam wjesela.
 Njeh je nam zbóžna nutrnosć data,
 Njeh nas přewozmjje ćišina swjata.
 K słyšenju słowa na Knjezowym duju,
 Měr budź we tutym twarjenju.
 Hdyž nam tu rozpad wěšća a hroža,
 Khoroj budź nad nami lubosć Boža,
 Wěra a lubosć a nadźija
 Njeh nas k njebjesam wjedžeja.

Nětko pak khwalba Bohu słuša.
 Džakuj so Knjezewi kóžda duša,
 Zběhnjenje cyrkwy je stało so,
 Wšitko tež derje so radžiło,
 Składnje je twarjenje zestajane,
 Bóh je dał wjedro slónčne a rjane.
 Na to ja z wjesolej wutrobu
 Nětko nam wšitkim tak zanjesu:
 „Njeh Bohu džakuje atd.

Zběrka zaprajenjow.

Podal Ota Wićaz.

Wozjewju tu wuley zajimawu zběrku kuzladlow abo zažohnowanjow, kotruž sym dostał z holanskeje wsy Wojerowskeho wokrjesa. Zběrka je z nowym dopokazmom za to, zo hišće dawno njejsmy wšitke ludowědne pokłady wukhowali. — Dotalne zběrki kuzladlow buchu podate wot Jordana we Łužičanje 1877, str. 174 sl., wot Schulenburga we Wend. Volkst. 1882, 93, Wend. Volkssag. 2. nakład 1930, 105 sl., wot Černeho w Myth. byt. 1893, str. 185 sl., wot Muki w Č. M. S. 1907 str. 136 a 1909 str. 122—147. — Jednotliwe je podal Veckenstedt a dr. — Tu wozjewjene kuzladla přetrjechuja wšitke dotal znate, z razom wulkeje staroby, z mythiskeje powahy a tež rěčneje rjanosću. — Wo našich serbskich kuzladlach bychmy radži zarjadowali nowčasne wědomostne džěło za Časopis Maćicy Serbskeje. W nim ma so mjez druhim wuslědźić přerjotna posłownosć kuzladlow. — Bjez dwěla wobstejachu tež naše kuzladla něhdy z dweju džělow, z episkeho abo mythiskeho džěla, a ze skónčaceho prawidła, kotrež měješe z ritualneje přičiny krutu rěčnu formu. — Najskerje su tu podate kuzladla tež hišće w druhich stronach znate, snano w starožitnišej formje. — Jenički zakhowaný wuraz móže być wuley wažny a móže dopomhać k wujasnjenju! — Štó by k tomu pomhał a swoje wuslědženja w našim časopisu wozjewił? — Prastareho, póhanskeho pohoda su w tutych kuzladlach mythiske wěcy kaž: Studžeń wačiskow, złoty prućik, z kotrymž so bělan z wóčka wušlipnje. — Wuley zajimawe a dotal njeznate je tež žohnowanje, „hdyž je čłowjek měru zhubił“, abo tež rozrěčowanje mjez khorým čłowjekom, Jezusom a khorosću! Čítamy tež stare žadne słowa! — Mamy hišće w kóždej wosadze zaprajerjow a zaprajerki! Štóž slědowace přikłady čita, wěsće jich wuley wažny raz spóznaje. Tuž jara prošu, zo by kóždy z našich přecelow naše zaprajenja wužiwał při dalším slědženju, sebi dowěru našich zaprajerjow dobył a so jich za druhimi, wosebje tež za druhim słowoslědom prašał. Nadrobnje ma so tež wopisać akt lěkowanja, kak so tón stawa a na čo so při nim wosebje džiwa. Njezabudźće tež na fotografije! Podamy tu přeni króć „Žohnowanje na zhubjenje měry“. — Tuta khorosć ma so wujasnić! A potom prosymy svojich starych a młodych přecelow, zo bychu swoje wuslědženja w našim časopisu wozjewili! Wězo pod svojim mjenom.

1. Žohnowanje na waki kusanje abo čerwja.

W mjenje Boha Wótca,
Boha Syna a Boha Swjateho Ducha.

Za našimi hunami je zelena wulka luka,
na tej lucy zelena lipa,
spody teje lipy wulka hluboka studnja,

we tej studni zle čerwišćo (wačišćo)
(wjele čerwišćow, wačišćow).

To chcyło so přepadnyé a zapadnyé
40 lóhći hluboko a 40 lóhći šěroko!

Tak chcyłe so tutomu Janej zle čerwišća a wačišća pře-
padnyé a zapadnyé 40 lóhći hluboko a 40 lóhći šě-
roko!**

To pomhaj Bóh Wótc, Bóh Syn a Bóh Swjaty Duch!

2. Žohnowanje na drjenje abo wšelake bolostne khorosće.

W mjenje Boha, —!

Knježe, poslušaj na moje słowo, kiž ty sy 44 khorosćow.
Knjez zakazaše: „Ty njedyrbiš kosće lamać a přimać wot
služobnika Božeho Handrika.“

Tuž zakaza swjaty Jan a swjaty Pětr a swjaty Jakub.

Wón so woprašá: „Čehodla sy tak zrudny a blědy?“

„Čehodla njedyrbjaš zrudny a blědy być, hdyž ta tor-
haca khorosé a bolosé mi wšitke stawy zlamje.“

„Čehodla mi, Handrijo, njejsy prjedy prajił, dha by ći
rada byla?“, Jezus so woprašá.

Počínaše jednu witku wić a chcyše tu khorosé a bolosé
zwjazać.

„Ale Knježe Jezu, njewjazaj mje, cheu so wot khoreho
Handrija wróćić, cheu éahnýé do jedneho duboweho
pjeńka, tam cheu wostać, hač mać Boža swjeho
druheho syna porodzi.“

To pomhaj Bóh Wótc, Bóh Syn a Bóh Swjaty Duch.

3. Žohnowanje na zymu.

W mjenje Boha, —!

Jano! Ty maš nětko zymu.

Ty maš sydom a sydomdžesaćinu (?) zymu.

Jano, ty maš nětko zymu.

Twoja zyma dyrbi wonkach wostać a njedyrbi zaso přińć.

To pomhaj tebi —!

4. Žohnowanje na zubobolenje a stróžełe.

W mjenje Boha, —!

Te zle flusyšća a zle stróženja dyrbja a musydža wustu-
pić wot Jana Nakoncec z jeho hlówy, z jeho woćow,

* Mjeno khoreho. — ** Přez posłownosć klinči rozměr hrona,
kotrež měješe štyri nazynkowane zložki, a so praješe, nie spěwaše.
Bjez dwěla stejšeje přenjeje hrónčey něhdy na kóncu! Z tym
dostanje žohnowanje prastary raz.

z jeho wušow, z jeho zubow, z jeho šije, z jeho ramjenjow, z jeho rukow, z jeho brósta, z jeho křiža, z jeho žiwota, z jeho nohow, z jeho cylych stawow.
To pomhaj Janej — !

5. Žohnowanje na róžu.

W mjenje Boha, — !
Bóh daj jedyn dobry dzeń a jednu dobru štundu!
Džensa tón dzeń toho Knjeza, tu sobotu, dom dže horje
prawu khwilu, wichor.
Čerwjena róža, běla, hanjata, kalata, štapata, drjejata,
mokata a dnjata róža, a wšitke zle zlóscé, te dyrbja
a musydža wustupić z Janoweje hlówy, z jeho wočow,
z jeho wušow, z jeho zubow, z jeho wšitkich stawow.
To pomhaj jemu — !

6. Žohnowanje na róžu.

W mjenje Boha, — !
Ta róža rosće, tež zaso zaúdzé. Tak tež dyrbiš ty, róža,
zaso zaúć.
To pomhaj tebi, Jano — !

7. Žohnowanje na staće a podrjenje.

W mjenje Boha, — !
Jano, tebi je so stalo wot kurwaŕki, mandželstwołamaŕ-
ki, wot muža abo wot žony.
To zle z tebje wuúdz, a to dobre do tebje zaúdz.
To pomhaj tebi, Jano — !

8. Žohnowanje na bělan we wóčku.

W mjenje Boha, — !
Pój wšak, bělanje! Pój wšak, bělanje! Pój wšak, bělanje!
Wróc so, bělanje! Wróc so, bělanje! Wróc so, bělanje!
W Božim krajku zahrodka,
w zahrodey jabłoňka,
tam sedži Bóh tón Knjez
na zloćanem stoliku,
ze zloćanej ručičku,
ze zloćanym pručikom
šlipny Janej do wóčka,
wušlipny jom' bělinu,
tu wulku ćesnicu.
To pomhaj Janej — !

9. Žohnowanje na brjody, brodački, kurjace woka

W mjenje Boha, — !

Brodjacy, njechaće-li wy wjetše so stać hač te tři cyrk-
wje w susodstwje hromadže su — Łazowska cyrkej,
Wujezdžanska a Klětnjanska cyrkej, to dyrbiće čisće
preč wostać, zańć, zahinyć a wuprochnawić.

To pomhaj Janej Bóh — !

10. Druhe žohnowanje na brjody.

W mjenje Boha, — !

Hdyž je naš Knjez Jezus po swěće khodzil, su wšitke hórki
a dólčki rostle, a hdyž naš Knjez Jezus wjacy po swě-
će njekhodzi, to su wšitke hórki a dólčki zahinyle.

Tak činće tež wy kule a brjody!

To pomhaj tebi, Jano, Bóh — !

11. Žohnowanje, hdyž je čłowjek měru zhubil.

W mjenje Boha, — !

Jano, ja měrju tebje w mjenje †††, zo by twoja měra
našla, a Bóh Knjez přińć z pomocu!

Přísp.: Tole ma so tři raz prajić a měrić wot wjeřška
hlowy na lěwu nohu, hdyž je so khory prjedy na woći ze
wupřestřěnymaj rukomaj na přikrywku abo rub lehnyl.
Potom ma so žohnować a měrić z niću, kotraž njeje ze
slinami předžena. Móže tež běly ewjern być. Měrić ma
so najprjedy wot wjeřška hlowy na lěwu nohu, tak daloko
hač pjata dosaha. Ta nić pak so njesmě dlěžša wostajić
hač tón čłowjek po dolhosći měri. Hdyž je čłowjek po
jeho dolhosći přeměrjeny, potom ma so wón překi měrić
wot kónčkow porstow na rukomaj přez khribjet hač do
kónčkow jeho praweje ruki. Njeje-li wón překi měrjeny
runje tak dolhi, kaž jeho měra po dolhosći je, dha je wón
měru zhubil. — Hdyž je čłowjek tři raz překi a po dol-
hosći přeměrjeny, potom ma so ta nić na tři jenak dolhe
džěle zezhibować a z nej so tři raz na hlówu a tři raz na
khribjet požohnować, njesmě pak so ženje přez teho kho-
reho kroćić, ale ma so kóždy króć wokoło njeho hić.
Hdyž je khory stanyl, ma so rub hromadže wzać a něhdže
wonkach na žerdź abo plót powěšnyć, zo by wot ptačkow
přełěcany był. Potom ma so měra na widlički wzać a
wyšše wohnja spalić a tón popjel dyrbi potom khory z wo-
du wupić.

Tole wozjewimy přeni króć. — W nim je wjele hódančkow! —
„Ličba 87 měrow“ ma wosebity woznam!

Nekrolog CXII.

Wyšši farař Franc Moric Domaška w Budestecach.

* 24. 9. 1862 w Nosaćicach. † 26. 9. 1931 w Budestecach.

Podal wyšši farař G. Zarjeńk w Khwaćicach.

Sobotu, 26. póznjeńca 1931, wudycha w Budestecach po dlěšej ćežkej khorosći, hdyž bě swoje žiwjenje přinjesl na 69 lět a 2 dnjej, Budestečanski knjez farař na wotp. zdomom přeni serbski wyšši farař Franc Moric Domaška — jedyn z našich najlěpšich, jedyn docyla najlěpšich. Z nim je so minyl wysokozdžělany muž křesćianskeje, sprawneje a ponižneje powahi, kotremuž bychu so, hdžežkuliž by přišol, wutroby přistupne wotewrile, serbski wótčinc, kiž so za swoje serbske ludstwo nutrnje horješe a bě w Imišowym duchu swěrnny staćan swojeho němskeho kraja, ze swojimi bohatymi duchownymi darami wurjadnje žalbowany a wobnadeny předař runje tak derje kaž požohnowany, mudry dušowpastyr, daloko přez mjezy swojeje wosady, daloko přez mjezy cyleje Łužicy znaty a widžany zastupjeř cyrkweje a cyrkwinskeje zjawnosće.

Wón so 24. póznjeńca 1862 w Nosaćičanskim farskim domje narodzi jako najstarši syn njezapomniteho pěsnjerja „Zionskich hłosow“ Michała Domaški, dolholětneho fararja tam, a jeho mandželskeje Hany rodzeneje Wjelie ze Šekec. W Božim domje je nan sam jeho wukřićil, kaž je w nim pozdžišo syn, šlu wukhodziwši, tež swój křćeński slub do prawicy swojeho nana wobnowil. Nosaćicy ze swojeje luboznej wokolinu su wohladałe přenje kročalki a hrajkki wobdarjeneho, přećelniweho hólčka, kiž swoje žiwedny njeje zabył, što je na tutej swojej domiznje měl pod woćomaj tajkeju staršeju a w towarstwje swojich 7 mlódsich bratrow a sotrow. Kóždy dušny čłowjek džě hač do smjerće z hnutěj dušu džakowny spomina na wšěte městna, hdžež je jako džěčo přebywał, a wone wostanu jemu kuzłapołne a kaž z njejšědnym blyšćom překrasnjene nimale hač do poslednjeho kućika. Z wobswědčenjom teho, zo tež wón tak čuješe, je mi nimo drugeho jeho nastawk, wotčićany w nježelskim łopjeńku „Pomhaj

Bóh“ z příležitostí 250letného jubilejského swjedenja spomnjeneho Božeho domu. Štož tehdy zestarjeny Domaška pisaše a kaž wón pisaše, tak móže jenož tón pisač, kotremuž dżakowne dopomnjeće na čas dżěcatstwa a přenjeje mladosće pjero wjedže. — Po wobnowjenju swjeho křćeńskeho sluba bu na Lubijski seminar daty, zo by so na wučerske zastojnstwo přihotował. W přichodnych lětach mlodźenca strašna khorosé nadpadže, w kotrejž wón blědnješe a slabnješe, zo bě zrudnje, na njeho pohladač, zo nan, kiž bě sebi po njeho přijěl, jeho při samym wjacj njespózna a zo swójbni doma mohł rjec wobličo sebi před nim přikrywachu; tež lékarjo ani škrički nadžije njemějachu, zo budže móžno, jeho smjeréi wukhować. Ale džiwo so sta. Něhdže léto běše khorosé trała, a njenadžicy poča so z čěrpjacym polěpšować, zo bě bórzy zaso při starých strowých mocach. Njesměmy prajić: Knjez chceše jeho sebi zdžeržeć za grat, z kotrymž by twarił swoje kralestwo na zemi a so na mnohich njesmjertnych dušach mócný wopokazał? — Jutry léta 1883 wopuše Domaška po derje wobstatym pruhowanju seminar a poda so za domjaceho wučerja do Wujerja na knježi dwór. Tam jemu woprawdže slóněny čas nastawaše, z kotrehož jeho zwjeselace a wohrěwace pruhi přez cyle žiwjenje přewodžachu, wosebje dokelž knjeni sama, baronesyna z Fritsch, jeho sebi wysoko wažeše a kaž z maćérnej lubosću jeho wobdawaše. Tam tež bě, w tym wosebny domje křćeśianskeho a nadobneho razu, hdžež wón, nimo wšeho z wjacj jemu wažnych stron napeminany, so rozsudži, na duchownstwo studować. Ze železnej pilnosću poča so znowa do studijow zanurić, najbóle autodidakticy w staršim domje, zo by so tak ruče kaž móžno gymnazialnemu maturitnemu pruhowanju poděisnył. Jutry léta 1888 bě tež tole docpite. A tuž móžeše so do lisínow Lipsčanskeje university dać zapisać. Jako student běše ze sobustawom Łužiskeho předařskeho towařstwa, a dokelž běše sebi wězo wotmyslił, Božemu kralestwu mjez Serbami sluzić, wopytowaše w nazymskich prózdninach štyri króć Imišowy serbski předařski seminar w Hodžiju. Po wotbytym theologiskim pruhowanju w léće 1892 steješe před samymi durjemi naležnje požadaneho duchownskeho powolanja, a cyrkwinska wyšnosć pósła jeho za wikara do Ketličanskeje wosady, hdžež dosta přjedy hač někotryžkuli druhu swjećiznu za ewangelskeho duchowneho a hdžež jeho po wobstatym pruhowanju khmanosće za kapłana wuzwolichu. Šěsć lět je w Ketličanskej wosadze pod Bo-

žim zjawnym žohnowanjom džělał, doniž jeho do Hodžija runje tak za swojeho kapłana njepowolaču. W smažniku 1898 nastupi tole nowe polo swojeho skutkowanja a je tam, kaž prjedy w Ketlicach, česěny a lubowany wot cyleje wosady swojeho zastojnstwa hladał. 4½ lět pozdžišo, w hodowniku 1902 so jako nowowuzwoleny Budestečanski farań do Budestec přesydlil. Tu w Budestecach je 26 lět był ze zamołwitym wjednikom farstwa, a tu smy jeho na wyšinje jeho žiwjenja widželi, kajkiž z polnje rozwi-
tymi mocami daloko a hluboko sahaču džělawosć wukonješe Bohu k česći a wosebje svojim Serbam k spomoženju. Tu je 2. nalětnika 1908 do swjateho mandželstwa stupil z knježnu Marju rodženej Wazumec, kotraž bu jemu ze swěrnej towaršku a z droholubej pomocnicu a jemu, serbsku rěč wubjernje nawuknywši, serbsku domjacnosć přihotowaše. Tu je so zbožownymaj mandželskimaj wobradžilo džěcatko, jeju horcolubowane „kurjatkó“, jeju wočow wjesele a jeju wutroby radosć; a z tuteho jeju kurjatkka je jimaj narostla nadobna knježna, wulcy wobdarjena serbska wučěrka, nětčiša Minakalska knjeni fararjowa Röslerjowa.

Bjez džiwja, zo tutemu mužej po něčim jena čestna, ale tež z woporami časa a mocow zawjazana služba po druhej w cyrkwinskim žiwjenju připadowaše. Zo bych jenož najwažniše naspomnil: Wón wjednistwo Drježdžanskich serbskich kemšow na so wza, wón so z dowěru swojich serbskich zastojskich bratrow za předsydu hłowneje předařskeje konferency wuzwoli, wón zastupi do předsydstwa abo wubjerka wšelakich skutkow lubosće w krajnej cyrkwi, na př. znutřkowneho misionstwa abo hłowneho bibliskeho towarstwa, wón so wobdžěli na ewangelizacijskim džěle w Serbach, kaž so stajnje a wšudže lubjerad zwólniwy pokazowaše, z wustojnymi přednoškami abo ludowymi rěčemi swojej cyrkwi a swojemu narodej poslužować, wón přija wot krajneho konsistorstwa jemu poskićene wjednistwo serbskeho předařskeho seminara z rozwučowanjom serbskich studentow bohosłowstwa, wón dosta nowozaložene zastojnstwo přěnjeho serbskeho duchowneho ze službnym mjenom „wyšši farań“, wón bu postajeny za zastupnika superintendenta, wón bu powołany za sobustaw ewangelsko-lutherskeje krajneje synody. To je jednory, ani snadž dospolny zapis; štóž pak so na to wusteji, mjez rynčkami čitać, wě abo móže sebi myslić, kajka polnosć zamolwjenja, kajka hromada džěla, kajka syła nadawkow a winowatosćow na tajke wašnje na jeho

ramjenjomaj wotpočowaše. Ale za to běše wón tež z lubowanym wodžerjom, z připóznatej hłowu serbskich duchownych. Kak by do našeje srjedzizny zastupiwiši so před nami a za nas k Bohu modlil! Kajke jadriwe, z ducha wurěčane slova by nam do wutroby zašćěpil! Kak by wjedzał, naše wuradžowanja nawjedować, do prawych kolijow zwjesć a k dobremu kóncej dowjesć, a docyła naše zeńdženja nam zajimawe a wažne sćinić! My derje začuwachmy, zo tutón naš wodžer na swojej wutrobje nosy naležnosće a starosće wšitkich našich wosadow. My widžachmy, zo wón njebojazny přede wšěm ludom zastupuje našu nam na wutrobu a swědomje wjazanu dobrou wěc. My sebi z prawom prajachmy, zo su zajimy ewangelskich Serbow w jeho rukomaj hać nanajlěpje wobstarane. Tuž tež žane wjetše, powšitkownosć nastupace prašenje so njezběhny, do kotrehož njeby zapřimnyl, dla kotrehož so njeby slova jimał pak ertnje w zhromadźiznach pak pisnje w nowinarstwje a pismowstwje. Wjele je přinoškow z jeho pjera w jednotliwych lětnikach „Serbskich Nowin“, njezdělskeho lópjena „Pomhaj Bóh“ a druhich. Kak někotru nócku je njeboički knjez takle přepisał hać do swětneho ranja! Wón njeměješe khwile, sprócný bý. — Na jene njemóžu sebi zarjec, wosebje hišće řeč přinjesć. Do bóle poslednich jeho lět padže wobdželanje nowych serbskich spěwařskich, za nas w našich wobmjezowanych wobstejnoscach zawěsće wulka wěc. Wón njeje jenož po jednanjach z cyrkwinskej a ze statnej wyšnosću te nahladne trěbne pjenježne sředki zwjedl, bjez kotrychž docyła njebudžeše móžno bylo, tutemu wotmyslenju bliže stupić, njeje tež jenož w tych mnohich dypkach, kiž dyrbjachu so při tym rozrisać, khwalil abo hrozyl, za tym hać bě trjeba, radzil, puć pokazował abo poslednje slowo prajil, wón je tež z nami, kotřiž běchmy sobustawy kommissionje za wudaće tutech knihow, lěta dolho nimale kóždu póndželu dopódnja hromadže přehladał a porjedzał, kaž džě wón zamolwjenje za te nowe spěwařske měješe před cyłej krajnej cyrkwju. Kelko prócy, kelko přemyslowanja, kelko hněwanja tež je so na tole jeničke džělo wažić dyrbjalo, wěmy jenož my a hewak mała črjódka.

Samo drje so rozymi, zo su Němcy runje tak kaž Serbja našeho wjednika a wótčince zańć měli, a to w srjedz a zwonkach jeho wosady, jednoru a wosebni ludžo. Wón džě so na to wusteješe, wšitkim bjez pohladanja na wosobu do wutroby řečeć a swědomje wótrčić. W Drježdžanach budžechu jeho w swoim času radzi na widžane du-

chownske městno Křižneje cyrkwje měli. Wón so njebudžeše trjebal zamolwić kaž družy; wón budžeše jenož měl „haj“ prajić, a budžechu jeho powołali a wšo druhe za njeho wučinili. Štó wě, hač so jemu tam njebudžechu pozdžišo durje wotamkale k dalším wyšším městnam a zastojnstwam krajneje cyrkwje! Ale wón wosta, hdžež bě. W Serbach bě stala jeho kolebka, za Serbow pukotase jeho wutroba, w Serbach dyrbyeše junu jeho swjatok a wotpočink być. Štó rodžeše tale swjećena duša wo česé a khwalbu před ludźimi, wo mzdu a myto teho swěta!

Ze všeho pak, štož je so hižo kaž nimo ducy naspomnilo, njech je hišće dwoje wuzběhnjene, mjenujcy: Domaška jako předar a jako dušowpastyr.

Wón bě slawny, wobnadženy předar. Hdyž by na klětecy wustupil před zhromadženej, husto jara wulkej wosadu, bě to, kaž by so byl seraf dótknyl jeho rta. Na kóždy pad bě jeho řeči z Boha žadna móc spožčena nad poslucharstwom. Słyšimy-li předarja sami ze swojimaj wušomaj, zaleži wjele na jeho cylym wašnju wustupowanja, na jeho pohladowanju, wurjekowanju, pohibowanju a tehorunja. Domaškowa řeč běše hladka, jeho hlós zynčacy, jeho gesty (pohibnjenja) přisprawne, a jeho wócey móžeštej hladać tak mile a luboznje, móžeštej pak tež sapać a so pyrić ze swjatym wóhnom. Z jeho čišćanych a prjedy dđeržanych předowanjow — mamy jich tójšto, na př. 5 předowanjow w knižcy „Swjataj sakramentaj“, abo někotre w knižcy „Domjacy předar“ abo rozpróšene tam a sem w njezdželskich lópjach atd. — dowidziš, na kajke wašnje by swoje mysle zradował, kajke srědky by nałožal, je poslucharjam hluboko do duše zašćepić, po kajkich a kotrych zasadach zrěčniwosće by so zložował a wjacjy teho podcbneho. Jeho řeč je přeco konkretna a plastiska. Słowa kryja so nanajlěpje z tym, štož chce prajić. Wón rady wurazy kopi, nic tak, zo by jene a samsne jenož z druhimi słowami wuprajil, ale zo by wěc, wo kotrejž řeči, ze všech bokow wobswětlal a dowučerpal, prjedy hač dale dže. Příklady, přirunanja a powjedańčka su derje přemyslene a skladnje wubrane. Tež hluboke wučby su z krótkimi sadami tak rozestajane a wukładowane, zo móža sami na duchu khudži všemu dorozymić. Tola so wšo tole však bóle na zwonkownu drastu jeho řeče počahuje. Štož je wón byl jako předar zbóžnych činjaceho ewangeli-ja, to je byl nic jenož jako wučinjeny mištr řeče, ale wjele bóle tehodla, dokelž zady všeho, štož z jeho rta wukhadžeše, wěrjaca, knjezej Jezusej swjećena duša steješe, ko-

traž so swjatemu Duchej daše wjesé a wodzić. Štož by před wuši a wutrobu swojich poslušarjow přinjesl, bě tajke, zo tuéi derje zaprijachu: To je jemu wot Boha rozkazane. Hlaj — žiwa, kruta wěra, ta bě žórlo, z kotrehož sebi čerpaše tutón wuznamny předař.

Wón bě příkladny, požohnowany dušowpastyr. Dušowpastyrja nihdy ani nihdže zapřěl njeje. Dušowpastyrscy so měješe, hdyž předowaše, hdyž pačeřske džěci wučěše, hydž z wosadnymi, njech bě w kajkežkuli naležnosći, jednaše, hdyž w bjesadnym towarstwje přebywaše. Wot ranja hač do wječora by druhdy po wsach a po domach khodzil, jow ke khoremum, kiž móžeše lědom dočakać, doniž njeby přišoł, tam k žarowacym, jich potroštować w jich zrudžbje, nětk k zabludženej wowcy, hač by so poradžilo, ju zaso k stadlešku wróćo dowjesć, potom k spytowanej duši, ju posylnić w ćežkim bėdženju. Při skladnosći, jako přeco nowe džěla jemu do rukow hladachu, wón raz wuwola: „A doma moji khori na mnje rjeja, zo k nim husto dosć njepřiuđu.“ Hromady listow leža we wosyroćenym domje, wosebje listow z pola we wójnskim času abo hewak wot jeho něhdušich pačeřskich džěci pisanych, kiž na hnujace wašnje dopokazuja, z kajkim žohnowanjom je wón jim byl. Často, haj zwjetša by jemu wot Boha date bylo, tež tajkich, kotřiž so zwoprědka zasakli wobarachu, znutřkownje přemóć a přewinyć. Njech bě khěža hišće njerodniša, njech běchu ludžo hišće worakawiši, njech běchu wuhlady na wuspěch hišće snadniše, njech bě khorosć hišće strašniša abo natykwaca, njeboh knjez so njeje bojal, kaž docyła bojoscě swoje dla njeznaješe, so njeje dał wotpokazać ani wottrašić, dušu dobyć za jeje Zbóžnika a za jeje zbože. Z mudrosću, ze sćěrpnosću, z wutrajnosću by za klučom k zawrjenej twjerdžiznje njewobročeneje mysle pytał, doniž jón njeby w horšći měł. Lubosć, wulka, woporniwa, sama sebje zapřewaca, z wěry plodžena lubosć jemu z jeho jasneju wóckow swěćeše a we wutrobje so horješe. A hlaj — tuta lubosć bě potajnstwo tuteho swěrneho dušowpastyrja.

Jako so Domaška 1. jutrownika 1929 na wumjeńk pada, bě jeho strowosć, přjedy hižo tójhdy khablaca nalemjena. Wón je w přichodnym času wjele měł přetrać, wjacjy drje hač smy sebi myslili. Ryćerscy je wšitko znosyl, a hdyž bě dosć teho křiža, Knjez z éichej smjeru sebi po swojeho služobnika přiuđuće. Na Michala smy jeho k rowu přewodžili. Po wotprošenju před žarowanskim domom ducy k pohrjebnišću kašć před woltař Božeho do-

mu donjesechu, a bě, kaž bychu wšě zwony ze swojimi struchlymi zwukami, wšě wěncy ze swojimi mrějacymi kwětkami, wšě kěrlušy ze swojimi khutnymi hłosami hromadže z rěčnikami, kiž njeboćičkemu słowa njezahinjomeho džakneho wopomnjenja wěnowachu, wuskoržile želniwe, zrudne začuća nimale njeprěwidomeho přewodžeřstwa. Nětk spi w swojim rowje njedaloko wot nowotwarjeneho domu, w kotrymž je na posledku žiwy był a swojej woči zańdželil. Z daloka zhladuje na row stary Lubin, nad rowom samym pak steji Boža martra jako znamjo dobyća. Ave, pia anima; lux aeterna luceat tibi!

Najwažniše literarne džěła Morica Domaški.

Mnohe wobšěrne nastawki do „Pomhaj Boha“
a druhich nałožnych časopisow.

Sakrament swjateho woltarja, katechismusowe přědowanja. W knizy Swjataj sakramentaj, hromadže wudataj z fararjom G. Zarjeńkom w Khwaćicach 1901, str. 83—151.

Redigowaše Misijonski Posoł wot 1899—1902 z Janom Křižanom.

Michał Domaška, farar Nosaćičanskeje wosady, plódny serbski basnik a spisowaćel. Č. M. S. 1898, 53—58.

Serbski Dom, što wón chce. Swjedžeńska rěč. Č. M. S. 1905, 46—57. S. N. 15. 10. 1904.

Korla Jan Waltař, serbski basnik, farar w Njeswaćidle. Č. M. S. 1922, 93—96.

Jan Pawoł Křižan, farar w Hodźiju. Č. M. S. XVI, 207—210.

Za njeboh Janom Bartkom. Posmjertna spomnjeńka. Łužica XX (1906) 44 sl.

Měr na zemi! Powědańčko. Łužica 1883, 45—46; 54—55.

Dónit stareho kandidaty. Powědańčko. Łužica 1884, 77 sl., 84 sl. 93 sl.

Pjatnata skhadžowanka serbskeje studowaceje młodžiny. Łužica 1889, 70 sl.

K wopomnjeću zemrěteho dra. phil. Rjenča. Łužica 1912, 91 sl.

Bautzener historischer Schreibkalender 1923, S. 34: Kirche und Kirchgemeinde Großpostwitz.

Za fararjom Waltařjom-Njeswaćidlskim, S. N. 10. 12. 1921.

Misijonski swjedzeń w Budestecach. S. N. 26. 9. 1927.
Bautzener Nachr. 28. 9. 1927.

Rowny pomnik. S. N. 22. 11. 1930.

200jähriges Bestehen der wendischen Bibel. Bautz.
Nachrichten 1928.

Lutherowy skutk a za čo mamy so reformaciji džakować. W knizy „Pomnik reformacije“. 1917 str. 31—87.

Nabožne nastawki wo Romsk. 5, 1—5a str. 120—125, a Micha 5, 2 str. 174—187 w knizy „Wšelake hłosy z Božeho słowa“. 1897.

Prědowanje na misijonskim swjedženju w Bukecach wo 1. Mójz. 12, 1—2. M. P. 29, 127 sl.

Nekrolog CXIII.

Prof. Jan Bryl,

bywši gymnazialny wučef w Moskwje, serbski spisowaćel
a prócowaf.

* 29. měrcu 1879.

† 30. decembra 1931.

Podaf dr. fil. Jakub Wjacławsk.

Prjedy hač so lěto 1931 ke kóncej bližeše, zańdzeli na wěcnje swojej woči prof. Jan Bryl (mjenujo so často Jan Serbin) w Budyšinje. Z nim je so minyl serbski wótcine, kotrehož nadobny kharakter drje su jenož malo jeho soburawjeńkow dopóznali. Z nim je wotešol muž, kajkichž jenož malo zetkamy w serbskim kraju.

Jan Bryl narodzi so 29. měrcu 1879 w Starej Cyhelnicy pola klóštra Marijneje Hwězdy jako syn něhdy slawneho serbskeho braški Jakuba Bryla. Pokhodziwši něšto lět do Kukowskeje šule, přinđže mały Jan do Budyšina na tachantsku šulu a po tym 1½ lěta na präparandu katolskeho wučerškeho seminara. Po tym džěše do Prahi, do slawneho „Serbskeho Seminara“, dokelž chceše so jónu duchownstwu wěnować. Po wobstatej maturje w l. 1900 pak so rozsudzi prawiznistwo studować. Wot doma khudy dyrbjěše so mlody student jara z nuzu bėdzić, doniž njebu přez dobrych českich přecelow do znateho „Hlavkoveho koleja“ přijaty. Dokelž njeměješe telko pjeněz, zo mohł jako dobrowólnik pola wojakow sluzić, dyrbjěše Bryl 2 lěce do wójska a to jako grenaděr do Drježdžan. Po tutej službje džěše zaso do Prahi a studowaše wot nět-

ka filologiju. Pruhowanja zložiwši njenamaka pak nihdže zastojnstwa, nie w Čěskej a nie w domiznje. Tehodla woteńdže do Ruskeje a bu tam zwoprědka w Moskwje z domjacym wučerjom, doniž so jemu njeradži statne zastojnstwo jako gymnasialny wučer dóstać. Wšo běše w najrjeńšim rjedže — ale tu wudyri swětowa wójna a skónčnje w Ruskej revolucija a Jan Bryl dyrbjese wostajiwši wšo ho z Ruskeje do domizny čeknyć. Tu zamołwi so hnydom k wojakam a přińdže na frontu z tym, so nadźijo, zo jemu Němska tež po wójnje zaměstnjenje poskići. Slubjenja, kotrež so jemu činjachu, so ženje njedopjelnichu. Tuž bu Bryl nuzowany, sebje a swoju swójbu w Budyšinje zwjetša přez wudželenje privatnych hodžinow zežiwić.

Po zničenju wšěch svojich nadźijow a njedziwajo wšěch njeluboznosćow, kotrež měješe tež ze strony swojeho serbskeho luda znjesć, wosta Jan Bryl tola swěrný swojemu horecy lubowanemu serbskemu narodej. Tuta swěra tež při najwjetšej nuzy njekhablaše.

Łužica piše: „Wón je wopor položil na woltař swojeho naroda kaž lědma žadyn druhi“.

Na wulku syłu narodnych skutkow smě njebóhi pokazac, z kotrymiž je swojemu narodej do přědka pomhał. Jako student w Praze založi Bryl tamne znate towařstwo „Adolf Černý“. Wón wudawaše po revoluciji 1919 serbsko-němski časopis „Serbske Slovo“. Wón bě wjacj lět dolho redaktor „Łužicy“. Wón spisa wulcy wažnu knihu „Serbske stawizny w zańdzenosći a přitomnosći z podrobnym rozpominanjom serbskeho hibanja a wojowanja wo kulturnu samostatnosć lužiskich Serbow“. Jeho nastawkow a spisow je we Wjacslawkowej bibliografiji na 45 zapisanych. Dolhe lěta běše Bryl soburedaktor „Serbskich Nowin“. Tež při Mukowym wulkim słowniku je wón sobu dźělał.

Znata bě Jana Brylowa hospodliwosć najebać skromnych wobstejnosćow, w kotrychž běše sam žiwy. Wuznamna běše jeho swěra ke katolskej cyrkwi. Čim bóle wón čelnje čěrpješe, čim bóle pytaše swój wuček w klinje cyrkwe. Tam je stajnje namakał pokoj a posylnjenje. A skónčnje běše wón přikladomny mandželski a nan.

Ze slowami, kiž jemu Łužica wěnowaše, njech je mi dowolene skónčić. „Nas boli, zo je tak zahe dyrbjal wotsal, po puću telko čěrpjenjow! Hluboka tragika leži na jeho cyłym žiwjenju. Za swój lud je so cyle přetrjebał, swěrný heslu: „Ničo za sebje, wšo za swój serbski lud.“

Bibliografija Jana Bryla.

Podal dr. fil. Jakub Wjacławsk.

W sčehowacym zapisu spisow a nastawkow njeboh Jana Bryla namakaju so jenož te, kotrež su mi hač dotal jako jeho wudžělki znate. Wěm pak, zo je wón wosebje we wukrajnych časopisach tež hišće mnohe džěła wozjewił, kotrež mi nětkle přistupne njejsu. Tež wšelake přeložki je wosebje jako redaktor Serbskich Nowin zhotowił, z kotrychž drje je najznačiši roman Bulwera: Poslednje dny Pompeji (w Serbskich Nowinach 1931 č. 244 sč.).

Listy z pućowanja. [pozdžišo]... a wobrazki ze žiwjenja:

Posoł L (1912), 203, 211, 259 sč., 393 sč.

Moskwa — w snězy, mrózu a lodže: Łužica XXXVII (1922), 15—19, 46—50, 78—84, 106—112.

Łužiscey Serbja na Morawskej a sewjeročeskej wustajeńcy: Łužica XLII (1927), 47 sč.

Jědźechmy do swěta pohladać a ćetu wopytać: Serbske Nowiny 1927 č. 284 sč.

Na rańšich zerjach našeje „Domowiny“: Serbske Nowiny 1927. Č. 286.

Na Čornobozy a w Bukecach. Wulět serbskich towarstwow: Posoł XLVII (1909), 218—220, 226 sč.

Za serbskej khorhoju: Łužica XLVIII (1923), 53—60, 89—92.

Lužičti Srbove; Hlas. Red. Hynek Dostal. St. Louis 1924. Č. 3548.

Memento mori! (Wěrna powěsć nowischoho časa ze serbskeho žiwjenja): Posoł XXXIX (1901), 153—156, 162 hač 165.

Budže serbski kraj abo serbske kralestwo: Posoł LVII (1919), 155.

Serbska deputacija w Barlinje: Posoł LVII (1919), 264 sč.

Kak je Lukašec Jan z Připoldnicu so rozrěčował: Předžek XXII (1926), 83—85.

Českolužický Věstník — Čěskoserbski Wěstník: Łužica XXXVIII (1923), 21—27.

Lubin — wutroba. Našim jubilejam lěta 1906: Łužica XXVI (1907), 19—22, 27—30, 35—38.

- Myrtowy wěnc: Posol XXXVI (1898), 104, 111—113, 118 hač 121.
- Zwostańće w lubosći k bližšommu Jězusedźěčatkej swě-
ni. (Powědancžko): Posol XXXVI (1898), 12—13, 30
sć., 37—39, 45—47, 54—55.
- Parastensia. I. Šumoreska: Łužica XXXI (1912), 53 sć.,
70 sć.
- Serbske stawizny w zańdženosci a přitomnosći z podrob-
nym rozpominanjom serbskeho hibanja a wojowanja
wo kulturnu samostatnosć lužiskich Serbow. W Bu-
dyšinje, Serbom. Tuchoŕski. 1920. VIII, 95 str. 8°.
- Serbski Dom w Budyšinje (Słowjanske rozhlady č. 2).
W Budyšinje, Koło serbsk. spisować. 1924. IV, 100
str. 8°.
- K wojowanju serbskich katolikow w Budyšinje: Serbske
Nowiny 1927. Čo. 196 sć.
- Ave, Caesar, morituri te salutant! Dosłowo k wojowanju
serbskich katolikow w Budyšinje: Serbske Nowiny 1927.
Čo. 206.
- Serbja w Filipowje: Serbske Nowiny 1926. Čo. 106. 109.
- Skhadźowanka. Refleksy a reminiscency pod lipami a po
puću: Łužica XXVIII (1909), 4 sć. 11 sć. 19—21, 29—31,
37 sć., 45 sć., 52—54.
- Wěnc bratrowskeje lubosće na row † přećela knj. kapł.
Mikł. Andrickeho: Łužica XXVIII (1909), 9 sć., 18 sć.
- Swjatočnosće na počesćowanje Abrahamowinow Jakuba
Čišinskeho: Łužica XXV (1906), 74 sć.
- Slovo o literaturě lužických Srbů a jejích básniku Jaku-
bu Čišinském: Zvičina. Kralodwór II (1906). Čo. 7.
- Básnik Čišinský: Zvičina. Kralodwór II (1906). Čo. 8.
- Wopomnjeńki — dopomnjeńki. Hišće někotre listy ze za-
wostajeństwa njeboh nana: Łužica XL (1925), 125 sć.
- Dwoje hody w Moskwje: Posol XLVI (1908), 61 sć., 69 sć.,
85 sć., 94 sć., 101 sć.
- Pučowańske wobrazki ze žiwjenja za žiwjenje: Krajan
LVI (1923), 45—49.
- Česć, komuž česć sluša [knj. Janej E. Holanej w Revalu]:
Łužica XXXI (1912), 20.
- Jan Arnošt Holan: Čas. Mać. Serbsk. LXXIV (1921), 54
hač 57.
- Njeboh Jan Arnošt Holan jako skhadźowankař, wučer,
Serb a Słowjan: Posol LIX (1921), 207—209.
- Dopomnjeńki na serbskeho krajana w Ruskej, njeboh Jana
Arn. Holana-Drječinskeho: Łužica XXXVI (1921),
25 sć.

- Swjedžen stolětnych narodninow hudźbnika K. A. Kocora: *Lužica* XXXVII (1922), 121—124.
- Njezapomnička za Karlom Augustom Kocorom: *Krajan* LVI (1923), 59 sé.
- Józef Dobrovský. Něšto z jeho žiwjenja a wo jeho wuznamje za česki a serbski narod: *Serbske Nowiny* LXXXVIII (1929). Čo. 15. Příloha.
- † Michal Handrik — swěrný serbski krajan z wobr.: *Krajan* LXII (1929), 38—40.
- Dr. Arnošt Muka. — K jeho 75. narodninam, z wobr.: *Serbske Nowiny* LXXXVIII (1929). Čo. 58. Příloha.
70. narodniny serbskeho wótčince [= Mikławš Žur]: *Serbske Nowiny* LXXXVIII (1929). Čo. 63.
- Dr. Arnošt Muka, woslawjeny Sławy syn a wulki wučenc Lužiskich Serbow. K wopomnjeću 75. narodninow: *Lužica* XLIV (1929), 26—29.
- Knjez farař Jan Wjenka — 25 lět měšnik: *Serbske Nowiny* LXXXVIII (1929). Čo. 272.
- Za prawo a prawdu. Słowa k rozjasnjenju, rozmyslenju a wujednanju: *Serbske Nowiny* LXXXVII (1928), Čo. 284.
- Serbska Bjesada. Na křížnach a kolanciji. Wěńčk wosobinskih dopomnjećow nawil: *Serbske Nowiny* LXXXVII (1928), Čo. 229, 231 sé.
- Jan Hejret, wulki Serbow přećel: *Serbske Nowiny* LXXXVII (1928). Čo. 265.

Towarstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.

Zličbowanje pokładnje Maćicy Serbskeje na jeje 86. towarstwowne lěto 1932.

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładni z lěta 1931	4.55 hr.
II. Přinoški sobustawow	982.60 hr.
III. Danje za pjenjezy a hódn. papjery	17.15 hr.
IV. Za rozpredate knihi M. S.	38.35 hr.
hromadže	1042.65 hr.

B. Wudawki.

I. Casopis Mać. Serbskeje 1932	613.25 hr.
II. Za wozjewjenja w Serbskich Nowinach a Kat. pósle	118.14 hr.
III. Wudawki za knihownju	78.35 hr.
IV. Druhe wudawki (muzej, wustajeńca, porta, studenty atd.)	212.17 hr.
hromadže	1021.91 hr.

C. Přirunanje.

Dokhody	1042.65 hr.
Wudawki	1021.91 hr.
	20.74 hr.

D. Zamoženje pokładnje.

I. 1. Tyburowskeho a Łahodowy fond na Serbskim Domje	375.— hr.
2. Podžěl družstwa Smolerjec knihičišćernje	100.— hr.
3. Akcije Serbskeje Ludoweje Banki	—.— hr.
4. Zbytk w pokładni	20.74 hr.
II. Handrij Zejlerjowy fond wothódnosceny na Serbskej Ludowej Bancy wokoło	80.— hr.
III. Stare hódnostne papjery	
a) Wjelanowy fond:	
$4\frac{1}{2}\%$ Lipšc. złot. ruk. list	89.— hr.
b) Jakubowy fond:	
5% Łuž. nahódn. złot. ruk. list	120.— hr.
c) Wićazoweje fond:	
$4\frac{1}{2}\%$ Drježdž. likw. rent. list	11.— hr.
d) Rajhradski fond:	
5% nahódn. kreditny list	268.50 hr.
hromadže	844.24 hr.

W Budyšinje, 10. haprleje 1933.

G. Janak, pokładnik.

Přehladałoj a za prawe spóznałoj

W Budyšinje, 19. haprleje 1933.

Jurij Hejduška, šol.
M. Kral, Zarěčanski.

Übersicht.

Sorbische Praepositionen von Pfarrer Gotthold Schwela-Dissen. S. 95—108. Fortsetzung der bereits auf S. 20—45 veröffentlichten Arbeit. Behandelt werden die Praepositionen *hob*, *nad*, *po*, *pód* im selbständigen Gebrauch und als Praefixa von Verben, Substantiven, Adjektiven und Adverbien. Fortsetzung folgt.

Niedersorbische Pflanzennamen aus dem Jahre 1578. Mitgeteilt von Prof. O. Lehmann-Stollberg. S. 109—119. Bisher waren zwei Sammlungen von alten sorbischen Pflanzennamen bekannt: die handschriftliche Sammlung des Straupitzer Pfarrers Mag. Albin Moller in der preußischen Staatsbibliothek in Berlin vom Jahre 1582 und der Hortus Lusatae des Kamenzer Physikus Dr. Frank vom Jahre 1594. Beide wurden von K. A. Jentsch und Michael Rostok in dieser Zeitschrift beschrieben und gedeutet. XIII, 17—28; XV, 32—43; XIX, 413—461. — Es wird dargelegt, wie beide Sammlungen im inneren Zusammenhang stehen. Sie wurden hervorgerufen durch das botanische Prachtwerk des Paracelisten und kurfürstlichen Leibarztes zu Berlin Thurneisser zum Thurn vom Jahre 1578, das auf zehn Bände berechnet war. Es ist jedoch nur ein Band im Druck erschienen, aber das Werk wurde handschriftlich vollendet, die übrigen Bände befinden sich im Besitze der Berliner Staatsbibliothek. In diesem Werke finden sich neben deutschen Pflanzennamen auch niedersorbische, polnische und tschechische. Sie werden in diesem Aufsätze zum ersten Male veröffentlicht und so weit als möglich gedeutet. Ihre Zahl ist ungefähr gleich groß wie die der bereits bekannten Sammlungen. Es werden auch die Beziehungen Thurneissers zur Ober- und Niederlausitz dargestellt. In seinem Werke Pison vom Jahre 1571 bringt er einen interessanten Bericht über Urnenfunde in der Gegend von Lübben. Der Bautzener Kanzler Dr. Nikolaus Michel, ein begeisterter Alchemist, stand mit ihm im Briefwechsel wie mehrere Lausitzer Herren. Mit dem Sekretär des Oberlausitzer Landvogtes Grafen Hans von Schlick, Christoph von Grunik, war er eng befreundet und reiste mit ihm nach Prag zum kaiserlichen

Hofe. Der Kamenzer Arzt Dr. Johann Frankus, Verfasser der *Hortus Lusatae*, widmete ihm Gedichte. Die handschriftliche Sammlung des Lausitzer Pfarrers Mag. Albinus Mollerus trägt eine Widmung, deren Namen Jentsch nicht entziffern konnte. Es ist zweifellos Thurneisser zu lesen. Moller, der Verfasser des ersten niedersorbischen Katechismus vom Jahre 1574 war sein Verehrer und nahm sich ihn auch als Astrolog bei der Herausgabe von Kalendern zum Vorbild. In Bautzen kaufte Thurneisser bei Alexius Schafhirt sein Papier. Die niedersorbischen Pflanzennamen erhielt er nach einer Mitteilung von Joh. Gottfried Ohnefalsch Richter in den *Dest. lit. Lus.* IX, 798 von dem Cottbuser Arzt und Physikus Dr. Johann Teckler. — Es wird also nachgewiesen, daß alle drei Sammlungen von sorbischen Pflanzennamen auf die Bewegung des deutschen Paracelismus zurückzuführen sind.

Briefe von D. Heinrich Immisch an Michael Domaschke. Veröffentlicht von O. Lehmann-Stollberg. S. 120—135. Beide Persönlichkeiten nehmen eine sehr bedeutsame Stellung im Geistesleben des sorbischen Volkes ein. Immisch, von 1858—1898 Pfarrer der größten evangelischen Gemeinde, war durch Jahrzehnte der allgemein anerkannte Führer der evangelischen sorbischen Gemeinden; Domaschke, Pfarrer von Nostitz, verfaßte mehrere noch heute gelesene dichterische Erbauungsbücher und zahlreiche religiöse und weltliche Gedichte. — Im ganzen sind es 69 Briefe aus dem Zeitraume von 1864—1879. — Sie sind ein Denkmal treuester Freundschaft, die schon auf dem Bautzener Gymnasium begann und erst mit dem Tode endete; sie gewähren Einblick in das evangelische sorbische Pfarrerleben nach der Mitte des vorigen Jahrhunderts und vergegenwärtigen vor allem beide Persönlichkeiten, in denen sich unbedingter Gottesglaube, Liebe zum angestammten Volkstum und Treue zum Staate, den ihnen das Königtum verkörpert, zu untrennbarer Einheit verbunden haben. Beide werden mitgetragen von der konfessionellen Erweckungsarbeit, welche die sorbischen Gemeinden ganz besonders ergriff. Immisch erwarb sich das Vertrauen der erweckten Kreise, besonders nach Auswanderung des altlutherischen Pfarrers von Weigersdorf Jan Kilian. Als er noch Bürgerschullehrer in Bautzen war, versammelten sich in seiner Wohnung die Vorstände der konfessionellen Vereine und beschlossen am 26. 8. 1849, die Kosten für eine vollständige Übersetzung aller lutherischen Symbole aufzubringen. Er

gab ihnen in seiner Zeitschrift *Zernička*, die er von 1849-52 herausgab, ein Organ, in dem ihre Hauptvertreter zu Worte kamen. Im Jahre 1863 gründete er den lutherischen sorbischen Bücherverein, der noch heute besteht und im Laufe dieser Zeit unzählige Schriften ins Volk gebracht hat. Für diesen machte er die dichterischen Gaben seines Freundes Michael Domaschke nutzbar. Er übertrug ihm die Übersetzung zweier Erbauungsbücher für die Advents- und Passionszeit, die Herausgabe einer Anthologie religiöser Gedichte (*Zionske hłosy*), die in drei starken Auflagen erschienen, und veranlaßte ihn auch sonst zu fleißiger Übersetzungsarbeit. Durch seine religiöse Innerlichkeit und seine Gabe der Einfühlung war Domaschke dazu besonders geeignet. Aber er dichtete auch viel Eigenes, z. B. das noch heute gern gesungene „*Naše Serbstwo z procha stawa*“. Aus dieser Zeit des Zusammenwirkens beider Freunde stammt die Mehrzahl der Briefe. Durch sie geht ein starkes Gefühl religiöser Verantwortlichkeit. Immisch veranlaßte im Jahre 1867 die Gründung des Bautzener Provinzialvereins für Innere Mission und noch in demselben Jahre nach seinem Vortrage in der Landespastoral-konferenz zu Dresden den Sächsischen Landesverein für Innere Mission. — Diese seine unermüdliche, vielseitige Tätigkeit bildet den Hintergrund der Briefe. Und immer spricht aus ihnen seine überaus liebenswürdige, ganz von christlichem Geiste durchdrungene, selbstlose, reiche Persönlichkeit. — Fortsetzung folgt.

Flurnamen aus dem Neudorfer Schulbezirk (Neudorf a. Spr., Halbendorf, Geißlitz, Ruhethal) von Christian Zieschang. S. 136—142. Eine Erstlingsarbeit des leider am 29. 12. 1933 tödlich verunglückten jungen Lehrers Christian Zieschang, der während seiner ersten Amtstätigkeit in Neudorf a. Spr. mit seinen Schulkindern im heimatkundlichen Unterricht diese Sammlung erarbeitete. Die Flurnamen wurden lautgetreu aufgezeichnet, ihre Quelle wurde angegeben, ihre Lage bestimmt und im Kartenbild festgehalten.

Eine Rede in Versen von Jan Kilian vor der Auswanderergemeinde zu Serbin in Texas. Mitgeteilt von Prof. O. Lehmann-Stollberg. S. 143—150. Diese Rede wurde gehalten am 14. November 1859 bei der Hebefeiер der Kirche, die sich die sorbische Auswanderergemeinde gebaut hatte. Am 5. September 1854 hatte der Hauptzug der Auswanderer, ungefähr 300 Personen, unter Leitung des Pfarrers der altlutherischen Kir-

ehe zu Weigersdorf Jan Kilian die Heimat verlassen. Sie hatten mit unsäglichen Schwierigkeiten zu kämpfen gehabt. Unterwegs waren allein 75 an der Cholera gestorben. Aber niemals war ihre Einigkeit, ihr Glaube, ihre Verbundenheit mit ihrem Führer stärker als in dieser Zeit. Endlich sind sie nun so weit, daß sie ihr eigenes Gotteshaus erbaut sehen. Der Freude darüber gibt diese Rede Ausdruck. Sie ist ganz erfüllt vom Vertrauen auf die Gnade Gottes. Jan Kilian war ein religiöser Dichter, dessen Lieder die Auswanderer voller Inbrunst sangen. Die sorbische Auswanderung ist geschichtlich einzureihen in die konfessionelle Erweckungsbewegung zu Anfang des 19. Jahrhunderts. Die Gemeinde Serbin, die sich bald noch um vier weitere sorbische Gemeinden vermehrte, schloß sich 1866 der evangelisch-lutherischen Missourisynode an, deren Gründer D. Ferdinand Walther unser Jan Kilian auch persönlich nahe stand.

Eine Sammlung von Segenssprüchen. Mitgeteilt von Prof. O. Lehmann-Stollberg. S. 151—154. Die Sprüche stammen aus den Heidedörfern der Gegend von Hoyerswerda. Im Vergleich mit den bisher veröffentlichten sorbischen Sprüchen zeigen sie eine viel altertümlichere Sprache und deutliche mythische Vorstellungen. Wie die althochdeutschen Sprüche zerfallen auch sie in zwei Teile, einen epischen und einen mythischen, der mit einer Segensformel endet. Noch unbekannt war der Segen gegen den Verlust des menschlichen Maßes.

Nekrolog des Oberpfarrers Franz Moritz Domaschke in Großpostwitz von Oberpfarrer G. Säring in Quatitz. S. 155—162. Oberpfarrer Domaschke wurde am 24. 9. 1862 als Sohn des Pfarrers Mich. Domaschke in Nostitz geboren und starb am 26. 9. 1931. Er war ein von Gott begnadeter Prediger, ein vorbildlicher Seelsorger und durch viele Jahre der Führer der evangelischen sorbischen Gemeinden, u. a. als Leiter ihres theolog. Seminars, ihrer Pfarrerkonferenz, der sorbischen Gottesdienste in Dresden und als erster sorbischer Oberpfarrer. Um das neue sorbische Gesangbuch hat er sich große Verdienste erworben. Beigefügt wird ein Verzeichnis seiner wichtigsten literarischen Arbeiten.

Nekrolog des Professors Jan Brühl von Landesbibliothekar Dr. Jatzwauk in Dresden. S. 162 bis 166. Professor Jan Brühl starb am 30. 12. 1931 nach langjähriger Lungentuberkulose. Geboren am 29. 3. 1879 in Alte Ziegelscheune bei Kloster Marienstern fand er

nach einer durch Armut schwer gehinderten Studienzeit Anstellung als Gymnasialprofessor in Moskau. Im Weltkriege kehrte er nach Deutschland zurück und meldete sich zum Frontdienst. Nach dem Weltkriege ernährte er sich und seine Familie als Privatlehrer und Schriftsteller. Mehrere Jahre redigierte er die belletristische Zeitschrift *Lužica* und die deutsch-sorbische Zeitschrift *Serbske Slowo*. — An Muckes großem Niedersorbischen Wörterbuch war er als Korrektor tätig. Die Bibliographie seiner zahlreichen Arbeiten konnte noch nicht vollständig gegeben werden.

Wobsah lětnika 1934.

(II. zešiwk.)

Serbske praeoposicyje (Pokračowanje). Zběrał a zesta- jał B. Šwela.	83
Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku (Pokračowanje). Podal prof. Ota Wiéaz.	105
Alfabetiski přehlad spisow a nastawkow za serbsku bibliografiju z lět 1931—1934 (1. 5.) a dodawki z prjedawšich lět. Zestajał dr. J. Wjacslawk.	114
Nekrolog CXIV. Praelat Mikławš Žur w Budyšinje. Podal šolast. Jurij Hejduška w Budyšinje.	141
Towarstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.	145

Wo zapłaćenju lětnych přinoškow

(kóždolětnje 5 hriwnow = 5 RMk., za wurjadnych sobu-
stawow 5 hr. a wo dary za „Serbski Dom“, za „Ma-
óičnu knihownju“ a za „Serbski Muzej M. S.“
najnaležnišo prosymy. Lětné přinoški a dary za Maćicu
Serbsku maju so na konto Maćicy Serbskeje pola Krajno-
stawskeje banki w Budyšinje (němska adresa: Landstän-
dische Bank, Bautzen) slać.

**ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE
1934**

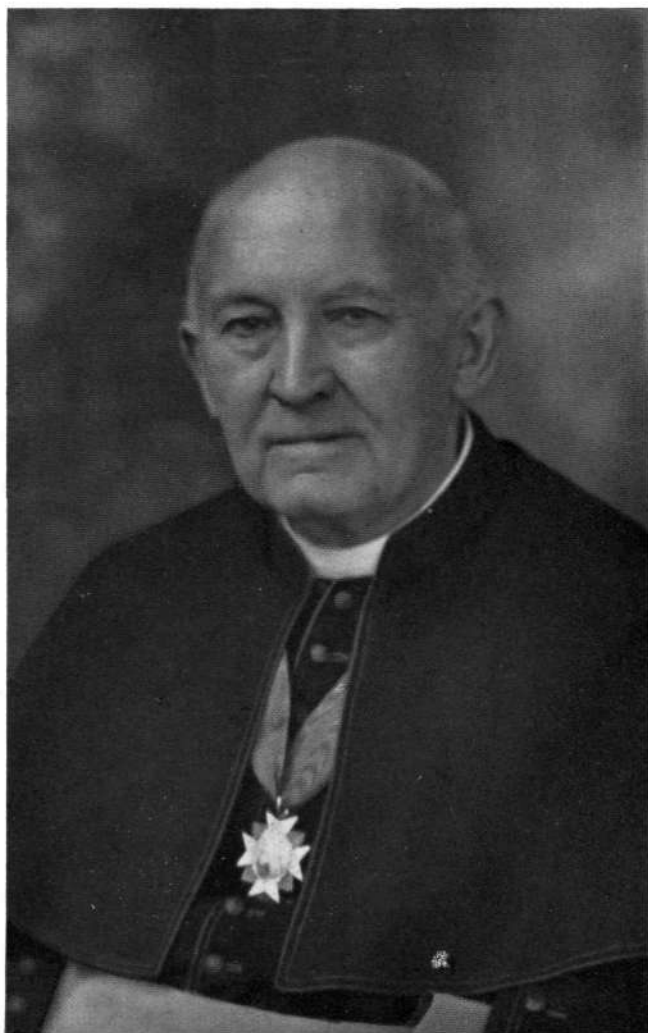

Redaktor:
prof. Ota Wićaz
studijowy direktor w Stollberku

Lětník LXXXVII
(Cyleho rjada číslo 166)

W Budyšinje

Z nakładom Maćicy Serbskeje
1934

† Praelat Mikławš Žur

**ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE
1934**

Redaktor:

prof. Ota Wićaz

studijowy direktor w Stollberku

Lětnik LXXXVII

(Cyleho rjada číslo 166)

W Budyšinje

Z nakładom Maćicy Serbskeje
1934

Serbske praeposicyje.

Zběrať a zestajať B. Šwela.

(Dalejwěžeńe ze slědnego Časopiša.)

Pšed, pšede (sts. prěđ, p. przed, przede, č. gs. před, přede, plb. přěd) vor.

I. ako praeposicyja

1. z accusativom: na pšašańe: žo? wohin? — selten.
ži pšed wjažu geh vor das Haus.
pšed nogi chyśiš vor die Füße werfen.
pšed bōže hoblico pśiš vor Gottes Angesicht kommen.
(meist sagt man pód wócy, pód nogi)
2. z instrumentalom:
 - a) městńe — örtlich:
pšed dwórom vor dem Hofe. Rgz.
mě se wšyknó muśi pšed wócyma mir flimmert alles vor den Augen. D.
starosé pšed žuřami stoj die Sorge steht vor der Tür.
pšede žuřami. C.
pšed městom vor der Stadt.
pšede mnu vor mir.
pšed Wami se tšochu suže vor Ihnen genießen sie sich (Schnaps zu trinken). D.
kšajžu pšed našym cłowěkom heimlich (wohltun), daß es der Mann nicht merkt. D.
 - b) casńe — zeitlich: ga? — wann?
pšed namšu vor dem Gottesdienst. Ž.
nan jo pšed narodom humřel der Vater ist vor (des Sohnes) Geburt gestorben. D.
jo pšed Mariju młody abo po Marije hat er vor oder nach dem Marientag seinen Geburtstag. Zp.

II. ako praefix

A. pla słowjasow — bei Zeitwörtern:

ńepśižo wěcej předk. Te někotare pśikłady su w nowšem casu zgótowane, ako

- pśedcytaś vorlesen.
 pśedpłaśiś vorausbezahlen.
 pśedspiwaś vorsingen.
 B. pla substantiwow:
 pśedměsto Vorstadt. Lt.
 pśedejs Vordorf. D.
 C. pla adjektivow:
 łoni — pśedłoński.
 pśedejs — pśedejsny.
 D. pla adverbijow:
 cora — pśedcora, pśedcorajšem.

pśe (sts. prê, pro; p. prze, ě. gs. pře, plb. pör)

I. ako praeposicyja: gegen, für.

wóna jo pśe wśake chórosći zagroniła sie hat gegen verschiedene Krankheiten (gleichzeitig) versprochen. D.
 dajśo mě pśe dwěju geben Sie mir (Billets) für zwei Personen. D.

ta póstola jo pśe dwěju šyroka dosć das Bett ist für zwei breit genug. C.

to jo pśe tebe das ist für dich. D.

II. ako praefix

A. pla słowjasow — bei Zeitwörtern:

1. městnie — örtlich:

hoznańeńecy statk na płoni — bezeichnend eine Tätigkeit auf einer Fläche:

se pśejś sich auslaufen, spazieren gehen. C.

pó jśpe pśejś im Zimmer umhergehen. C.

ja pśescěru ich will das ausbreiten. C.

pśešerkowaty beschlagen (Kompott), grau bedeckt. D.

kónie pśewożowaś Pferde vorführen (dem Käufer). Us.

ńejo ju pśewożował konnte ihr nicht das Trauergeleit geben. D.

su pśešėgowali sie haben Umzüge veranstaltet. Str.

pśemazaś einreiben (den Kranken). B.

pśešėgowaty cas zugiges Wetter. D.

se pśewėrgowaś sich (betrunken) wälzen. D. Zusammenklappen (vor Müdigkeit). D.

wzejśo ju, howacej tej psa ju pśewėrńotej nehmen Sie sie, sonst werden die (spielenden) Hunde sie umstoßen. D.

pśewalowaś umwälzen. C. Wócy pśewalowaś (von Epileptischen). D.

pśewaliś (die Speisen im Munde) bewegen.

2. hoznańeńecy pšebytk, pšehušeńe — bezeichnend eine Steigerung, ein Übermaß:
- pšeńezdaš garnicht gefallen, sich zu Herzen nehmen. D.
 pšeńerožiš vernachlässigen. C.
 som se pšegnała habe mich krank gelaufen. C.
 pšedlužony überschuldet. Ž.
 wšykna som se pšetešniła ich habe mich über die Maßen geängstigt.
 pšestarany nej był zu alt war er nicht. D.
 ja mam tak ruce pšemožonej, až namgu jej zwinuš meine Hände sind so abgearbeitet, daß ich sie nicht heben kann.
 ten jo je pšehušył w šuli der hat sie überholt, ist über sie (rauf) gekommen. D.
 w Chmeloŵe su te demokraty se ŵele pšehušyli in Schmellwitz sind die Demokraten (von den anderen Parteien) weit überflügelt worden. D.
 pšenižyš gólca w šuli heruntersetzen. Ž.
 pšebažńajcy pŵedaš geziert sprechen. D.
 ta jo za mlode lęta pšezęłana die ist in der Jugend überarbeitet. Stř.
 ja mam pance pšepšezęone ich habe zersponnene Finger. Stř.
 pšeńeze pšekałaš Geld (durch Stechen beim Skat) verspielen. Ž.
3. hoznańeńecy doskońenu kradosć — bezeichnend die Überwindung eines Hindernisses, die Dauer durch eine gewisse Zeit:
- wójnu jo pšezęłal wšo im Kriege hat er die ganze Wirtschaft allein bearbeitet (weil der Wirt weg war). D.
 pšekšawęš (durch den Verband) durchbluten. D.
 to wšykno raz pšejžo a dojžo das alles vergeht einmal und nimmt ein Ende. D.
 pšesŵešiš durchleuchten (röntgen).
 se pšewonožeš sich durchplagen. D.
 wy móžošo se daš žasešom duchteram pšeględaš Sie können sich von zehn Ärzten untersuchen lassen. D.
 su se pšekopali sie haben sich durchgegraben (aus dem Schützengraben). D.
 se pšekopaš pšez to žyŵeńe sich (mühsam) durchschlagen durchs Leben.
 wóno se tak pšekopjo man schlägt sich so durch.
 gaby ja kšęła wšykno pšejgraš, ga by trało až do žajtšego wenn ich alles (Platten) durchspielen wollte, würde es bis zum Morgen dauern. D.
 pšerywaš rajolen. Žk.

mě bužo ta špa hyšći pšežaržaš. D.
 psekusaš něco ryjńšego bužomy dejaš uns durch schlech-
 tere Verhältnisse durchschlagen — beißen. Stř.
 pšewjalej (pšejalej) smej wir haben durchgefegt. D.
 pšechořete a pšebolete šelo ein Leib voll Krankheit
 und Schmerzen. D.
 som pšechořel ich bin ganz krank. C.
 dwa dny jo tak pšebyło zwei Tage hat (das Kind) so
 zugebracht. D.
 chórosé jo pšebyta veraltet. D.
 pšetłane dřewo gestocktes Holz. D.
 pšepadowaš wiederholt im Examen durchfallen. Caz.
 to pšejěžo pó tych knochach das geht durch Mark und
 Bein. C.
 wónej stej to pšeńeľej sie haben das durchgenommen,
 besprochen. D.
 gaž pićku něco pšežěłajo wenn sie ein bischen arbeitet. Ž.

4. pórokujucy — mit der Bedeutung des Tadels, des Un-
 rechts, des Schadens:

ja ńej som taki ako som pšegrońony ich bin nicht so
 (schlimm), wie ich verschrieen bin.
 kólaso pšechowaš verstecken. D.
 Bórkowy su pšegrońone Burg ist verschrieen.
 stara džumawa, bžoš wšo pšedžumaš alte Lutschliese,
 was wirst du alles vernaschen (in Bonbon). B.
 ja ńej som nic pšerožil verludert. D.
 pšepařowaš über den Mund fahren. D.
 se pšekomužiš sich sehr versäumen.
 pšejuchaš verjubeln (das Geld). D.
 pšepadńony verfallen, eingefallen (ist man, wenn die
 Zähne weg sind). D.
 wóna jo se pšejšla z jadnym sie hat sich (sittlich) ver-
 gangen. Ž.
 pšesisńo to hoblico entstellt das Angesicht. C.
 pšeknoriš, pšeragaš verprügeln. Caz.
 pšešerpiš. D.
 ceľy rozym musy se jadnom pšesajziš jano dla řeńez
 der Verstand muß einem still stehen nur . . . D.

5. hoznańeńecy něco zmólneho, hopacnego — mit Be-
 deutung des Fehlerhaften:

to jo pšepisane das ist verschrieben (falsch).
 wón jo to pšestupił er hat das ausgelassen (beim
 Schreiben). D.

słowo, smužku pšestupiš ein Wort, Zeile überspringen (beim Lesen, Zählen). D.

pšebyła sy du hast (die rechte Zeit) verpaßt. D.

gaby waltora pšišli ga južo by było pšebyte wären Sie am Dienstag gekommen, wäre es schon zu spät gewesen. D.
rozym se chopi jomu pšesajžowaš er ward irre (als Zeichen des nahenden Todes). D.

6. hoznańeńecy pšeńeńe — mit Bedeutung der Änderung, des Wechsels:

pšedupiš umtaufen, pšedupiš do našeje cerkwe. Strf.

pšenowiš erneuern.

pšešėguju sie verziehen öfters, wechseln die Wohnung.

ja by mēl hyšći jaden zagon, až mogu pšesewaš ich möchte noch ein Beet haben, um mit der Saat wechseln zu können. D.

se pšesenuš umsteigen (auf der Bahn).

ten jo pšetwařowaš umgebaut (das alte).

7. hoznańeńecy žėleńe — mit Bedeutung der Trennung:

budku pšegotowaš die Bude (durch eine Scheidewand) in zwei Teile trennen. Nw.

rola jo sřeža pšekasana der Acker ist quer durchschnitten. D.

sebe gjargawu pšerėzaš sich die Kehle durchschneiden. B.

pupk jo pšeprasnuš der Nabel ist geplatzt. Strf.

8. duchńe — in geistiger Beziehung:

někogo pšemudriš jemanden übertölpeln. C.

někogo pšepařowaš jemanden in Zorn bringen, reizen.

pšesłuchaš verhören, prüfen.

B. pla wěcownikow — bei Hauptwörtern:

žėlo — pšežėlo die Überanstrengung.

bėg — pšebėg Brandfleck.

grono — pšegrono üble Nachrede.

kope — pšekope Grenzhügel.

kupe — pšekupe Verkäufer.

šėgaš — pšešėgař Aufhalter bei Hochzeiten. Strf.

byš — pšebytk Miete.

pšedaš — pšedank Verkauf.

glėdaš — pšeglėd Durchsicht.

pšeporaš — pšeporowař Verschwender.

C. pla adjektivow:

hoznańeńecy pōhušėńe byša — bezeichnend die Steigerung der Eigenschaft:

mucny — pšemuucny sehr müde.
 mudry — pšemudry sehr klug.
 pšerada — pšeradny verräterisch.
 staraš — pšestarany überaltert.
 stupiš — pšestupny übertretend.

D. pla adverbijow:

pózdže — pšepozdže zu spät.
 lubo — na pšelubo zum Gefallen.

Pšez, pšeze (sts. prêzъ, p. przez, gs. přez, přeze, plb. přez),

jano ako praeposicyja:

durch, über, an, hindurch, hinüber

1. z genitivom, na mšěce staršego bžez ohne:

pšez starošci ohne Sorge.

2. z accusativom:

a) mštně — örtlich, na pššašane: žo? wohin?

pšez gumno durch den Garten.

pšez góru über den Berg.

b) casně — zeitlich:

pšez žěń einen Tag um den andern. D.

pšez ceľe ľěto das ganze Jahr hindurch.

pšez clowecne žyweńe das Menschenleben hindurch.

pšez poľńo über Mittag.

pšez witše übermorgen.

c) poměrne — Art und Weise bezeichnend:

pšez bok im Profil (auf der Photographie). D.

pšez kwitunku som daľ gegen Quittung habe ich gegeben. D.

3. hobznańeńece wótgľědańe — den Zweck bezeichnend:

pšez sńerš žedno zele ņejo gegen den Tod ist kein Kraut gewachsen. Ž.

pšez tu žewěšeraku rožu pšigrańaš gegen die neunfache Rose versprechen. D.

mamy gusy sami pšez se wir haben Gänse für den eigenen Bedarf.

to jo pšez ředne das ist zur Zier. Ž.

ten šawl mam pšez ředne den Schawl habe ich (nur) zum Schmuck. D.

pšez piše gegen den Durst. D.

pšez kašel gegen den Husten.

4. hobznańeńece schopjonk — den Grund, Ursache bezeichnend:

pšez te cele směrši durch die ganzen Todesfälle. D.
pšez móju nelěposć jo se to ražilo durch mein Ungeschick ist das passiert.

pšez kogo um wessentwillen, durch wen?

pšez swóju šybalosć durch seine Gerissenheit.

Pši (sts. pri, p. przy, č. gs. při, plb. prai): bei, an, neben

I. ako praeposicyja:

1. městńe — örtlich, na pšašanje: žo, wo? z locativom:

howko pši mńe hier bei mir. Žk.

to jo južo tšěša žeńska pši nom das ist schon seine Frau. C.

ja som kšěla pši swójom nanu byś ich wollte bei meinem Vater sein. Str.

pši žišoch byś Kindermädchen (-frau) sein. Dšk. 1907

pši kněstwe beim Amtsgericht. C.

pši spiwańu am Liede, Nummer . . . Žerg. Gr. C. D.

mějšo jo pši hutšobe tragen Sie's auf dem Herzen. C.

ja som pši se tak dybotat ich habe (vor Erregung) gezittert. C.

ja som sebe pši se myslila ich habe bei mir gedacht Ž.

2. casńe — zeitlich, na pšašanje ga wann?

to dupeńe bužo pši swežeńu die Taufe wird an einem Feiertag (25. merca) Rgz.

pši jězi co měš kuždy pjas měr beim Essen will jeder Hund Ruhe haben Str.

pši takej zyńe wence negoži bei solcher Kälte kann man nicht draußen arbeiten. D.

pši k wjaceri gegen Abend. D

3. poměrne — Art und Weise bezeichnend:

wón jo pši klěbe er hat (nur) Stullen mit (und kein warmes Mittagessen). C.

rownosć jo pši peńezach obgleich er bei Gelde (vermögend) ist. D.

to jo wěcej pši chłodku das ist mehr im Schatten.

smej bylej pši swójžbe wir waren verwandt. C.

pši wšyknom rozyńe dobrem trotz allen guten Verstandes.

II. ako praefix

A. pla slowjasow — bei Zeitwörtern, hobznařeńecy

1. zachopėńk cyńeńa — den Anfang einer Tätigkeit: an pšizynaš anschneiden, im Frühjahr die junge Saat stutzen. C.

twarog pšigrėwaš den Quark anwärmen. D.

pšizoltaš angilben, gelb werden (Pflanzen, Papier, Wasser).

pšigni mě to ložyšćo biege mir die Ecke des Deckbettes um. D.

pšibėlowaš die Wäsche zum Bleichen auf die Leine hängen. B.

2. wěstemu cyńeńu druge pšiscyniš — zu einer gewissen Tätigkeit eine andere hinzufügen: hinzu,

pšimazowaš verschiedenen Brotaufstrich nehmen. D.

som celo musała pšidawaš ich mußte beständig zugeben. C.

pšiscynijo a pšidawa er gibt Zulagen und Zutaten (als Zeichen der Zufriedenheit). C.

pšikopaš sebe nazymu im Herbst noch etwas dazu hacken.

pšilicyš a wőtlicyš addieren und subtrahieren. D. [D.

celo pšipadujo wėcej snėga dauernd fällt noch mehr Schnee.

bužoš dejas hyšći ten wjacor pšiwzeš du wirst noch den Abend mit hinzunehmen müssen. D.

to jo se pšiwzelo das (Schriftstück) habe ich (versehentlich) mitgegriffen. Ž.

chórosći se pšibijaju Krankheiten stellen sich ein. Žrg.

nět jo se pšiderila hopuklina jetzt ist eine Geschwulst hinzugekommen. D. Ž.

pšildgaš hinzulügen. Stř.

pšijėzdžowany snėg festgefahrener Schnee.

3. rosćeńe statka ze se — das Wachsen der Tätigkeit aus sich: zu

to se pšibywa dalej das erweitert sich. Stř.

wóda pšibėra und běfo, jo brała, pšibrała das Wasser steigt. C. D.

hobpšimeše bužo pširostowaš der Verstand wird wachsen. D.

gubu pšikusowaš die Zähne zusammenbeißen, den Mund halten. D.

cukor do guby zatkam a kafej pšipijam ich nehme Zucker in den Mund und trinke Kaffee dazu. D.

lapu pšiwėzaš a) ein leichtes Tuch umbinden,

b) ein feines Tuch formen. D.

4. pomocne cyńeńe — helfende Tätigkeit:

pśistupiš helfend zur Seite stehen. C. D. Ž.

wóna jo mě pśistupowała, ja budu pśistupowaš, cele lěše som musała jomu pśistupaš, pśistupowaš; luže su mě pśistupili; hužekowańe susedam, ako tak pśistupiju.

Pěšk jo pśiskocył Peschk ist helfend beigesprungen. Rgz. ten móžo doma pśitergowaš der kann zuhause helfen. D. pśižaržowaš haltend stützen.

pśichadała pflegte zu kommen. Str.

5. duchne zwiski — geistige Beziehungen:

se někomu pśigroniš jemanden ansprechen.

jomu jo pśigrońone, až nalěto zasej tam žěło změjo ihm ist zugesagt, daß er im Frühjahr dort wieder Arbeit bekommen wird. Ž.

pśigrańaš versprechen (als Heilung).

se pśistawiš někomu sich verdingen bei jemandem. Žk.

wón se wšomu pśirucy er ist auf alles gefaßt. D.

kaž se pśigožijo wie es trifft. D.

pśištapiš někogo jemanden verpetzen, reinlegen. D.

ta jo se pśikupila sie ist (in den Verein) eingetreten. D.

6. statk ku drugemu se chylajucy — eine auf etwas gerichtete Tätigkeit:

pśistupiš auf sein eigenes Kleid treten. D.

bužoš tu šorce pśistupiš du wirst auf deine Schürze treten. D.

krowa jo ju pśistupila die Kuh hat ihr auf den Fuß getreten. D.

pśištupcaš anschubsen. D.

ga budu ja tam pśikopaš wann werde ich bis dahin kommen (sagt ein alter gebrechlicher Mann). Stf.

proseta pśiporaš die Ferkel anlegen. D.

zaworu pśiryš das Ende (des Beetes) umgraben.

homlošńe pśiměš ungeschickt anfassen. D.

do tog paleńca jo se kradu pśimał nach dem Schnaps hat er tüchtig gegriffen.

B. pla wěcownikow — bei Hauptwörtern:

dank — pśidank Zugabe.

(got) — pśigotk Vorbereitung.

góda — pśigoda Zufall.

grono — pśigrono Sprichwort.

kazń — pśikazń Gebot.

rod — pśiroda Natur.

stawk — pšistawk Zusatz, Anhang.
 stup — pšistup Eintritt.
 twar — pšitwark Vorbau.
 wěra — pšiwěra Aberglaube
 hoblac — pšihoblacěne Unterrock.
 pšijěš — pšijazń Angenehmheit,
 pšijašel Freund.
 segaš — pšisega der Eid.
 słodki — pšisłodnik Heuchler.

C. pla adjektivow:

slědny — pšislědny der vorletzte.
 rod — pširodny natürlich, Stief-
 slušny — pšislušny gehörig.
 zemja — pšizemity an der Erde liegend. D.
 groniš — pšigronity angenehm, gesprächig. D.
 stojaš — pšistojny anständig.
 chójziš — pšichodny zukünftig.

D. pla adverbijow:

pódlá — pšipodla nebenbei. D.
 blisko — pšiblisko ziemlich nahe. D.
 slědk — pšislědku zuletzt. Dšk.

Roz-, roze- (sts. roz-, p. roz-, č. gs. roz-, roze-, plb. rüz.),
 jano ako praefix: auseinander-, auf-, ver-, zer-,

A. pla słowjasow — bei Zeitwörtern:

1. pó słówe, něco celego zdžěliš — wörtlich, ein Ganzes teilen:

rozternuš zerreißen (durch Granate). D.
 wón jo wšyken rozlětował (durch eine Mine) D.
 rozlacony zerrissen. Lk.
 rozjěžony zerfahren. D.
 rozważowaš ausmessen, auswiegen. Str.
 rozměriš vermessen. D.
 rozdzáš (Gestricktes) auftrennen. D.
 kóža rozpadńo, -dujo die Haut (an den Fingernägeln)
 reißt ein.

2. něco zgromadnego rozebraš — ein Zusammengesetztes
auseinander nehmen:

póstolu rozgotowaš das Bett abdecken. D.
 se rozgotowaš sich auskleiden. D.
 kóna rozkomotowaš das Pferd abschirren. Rgz.
 zec rozepinaš sebe sich die Hosen abziehen. Lk.

my gronimy, až ten muski se ten zec rozujo wir sagen, daß der Mann die Herrschaft im Hause abgibt = die Frau hat die Hosen an.

seno rozbijaš das Heu (nach dem Schnitt) auseinander schlagen. C.

šyški se roztsěriju die Tannenzapfen öffnen sich. Ž. rozgriwašona jo schoddelig ist sie (vom Winde). D.

se rozpsěgnuš das Geschirr lösen (als die Pferde durchgingen) D.

rozbyrdñone jo wšykno alles ist ausgeräumt. D.

3. na ploni abo do hokolicy něco cyniš — über eine Fläche oder nach verschiedenen Seiten hin etwas tun:

powesma roztworiš Gebinde ausbreiten. D.

rozrownaš einebnen. Ž.

wěšš rozkurijo to sešne der Wind weht die Samenkörner auseinander. B.

žiši su wše rozžeñone die Kinder sind alle nach allen Himmelsrichtungen verheiratet. D.

žiši su rozporane po wšyknych bokach die Kinder sind zerstreut nach allen Seiten. Z

jo ga ten Žyłow se tak rozplozil ist denn Sielow so sehr gewachsen? Ž.

wójaki su rozlězowali die Soldaten haben sich kriechend nach verschiedenen Seiten hin verborgen. D.

zbóžo jo netřebnie rozdawała das Vieh hat sie unnötigerweise weggegeben. D.

gnoj rozchytaš Mist spreiten. C.

peñeze rozchytaš, roznosyš Geld verschwenden. Strf. rozjěžony aufgegangen, dick geworden (Geschwulst). Ž.

daši tam rozpyrdajotej mögen sie (Kinder den Kompost) auseinander wühlen. D.

how móžomy se wěcej rozjawiš hier können wir uns mehr breit machen (in einem größeren Zimmer hat man mehr Raum als im kleinen). D.

te tak rozejdu die (Zeitungen) verfliegen. C.

4. wót běžecych wěcow — von Flüssigkeiten:

damy su rozzydñete die Dämme sind zu Brei erweicht. D.

rozlaš verplampern. D.

rozmušiš Brei machen. B.

gaž to zernko hyšći se rozmazujo, ñedej hyšći byš žyte wenn das (Getreide)körnchen sich noch (zwischen den Fingern) zerquetschen läßt, soll noch nicht geschnitten werden. B.

juchu rozkališ Jauche gießen. C.

5. wót duchnych wěcow — von geistigen Dingen:

rozińeš jej nic nej było verstehen konnte man ihr nichts. C.
 chtož rozńejo grabjam wer etwas von Harken versteht. C.
 se rozglědajomy wir sehen uns vor (um). Zp.

to se rozglědujo man gewöhnt sich (an die Dunkelheit). D.
 se rozmysliš überlegen. Stř.

ńamožoš se rozmysliš kann man nicht begreifen. Stř.
 až to wšykno jo była rozmyslona sie ist ganz konfus. Z.
 rozsužiš entscheiden. D.

ja ńamgu jieh rozměšaš wšykných ich kann nicht alle
 unterscheiden. B.

jeju rozwažiš die Zankenden auseinander bringen. D.
 rozsajžony auseinander gesetzt, juristisch. D.

tak se jomu rozwězujō so entwickelt er sich (sagt die
 Großmutter von 1¼ Jahr altem Kind, das beginnt zu
 sprechen). D.

kuždemu pšosafeju se rozchyšilej an jeden Landstreicher
 haben sie sich weggeworfen. Stř.

daši se rozpowežejo mag es verbreitet werden. Ž.
 roztužyš sehr trauern, vor Trauer sich auflösen.

ten jo sam sebe to rozpolecył der hat sich das selbst
 eingebrockt. D.

až ja som rozwjadła do . . . daš ich es ausgeplaudert
 habe. Ž. Stř.

how ńamžoš tak se rozjawiš hier kann man nicht so aus
 sich herausgehen, nicht alles sagen, was man denkt. D.
 nět ma wócy rozwězanej jetzt sind ihm die Augen ge-
 öffnet. Stř.

6. z wósebneju kšutosěu něco cyniš mit besonderer Kraft-
entfaltung etwas tun:

rozmaowaš loswettern, mit den Armen fuchteln.

se rozmaowaš sich ins Zeug legen (beim Mähen breite
 Schwaden nehmen). D.

se rozwjaseliš sich herzlich freuen.

se roztužyš untröstlich trauern.

rozšepěřony aufgeplustert (wie ein Truthahn). Stř.

B. pla wěcownikow — bei Substantiven:

noga — roznoga Abzweigung.

socha — rozsocha Zwiesel.

grono — rozgrono Unterhaltung.

žel — rozdžel Unterschied.

puš — rozpuš Scheideweg.

młody — rozmloda junger Teig.

pinaš — rozepinak Spannholz.
 -uš — rozuwak Stiefelknecht.
 -jmeš — rozum Verstand.

C. pla adjektivow:

miły — rozmilony sehr geliebt.
 wjasoły — rozwjasoły sehr fröhlich.

D. pla adverbijow:

roztyl auseinander.

Wót, wóte (sts. otъ, p. č. od, ode, gs. wot, wote, plb. vüt)

I. ako praeposicyja z genitivom: von, ab, aus

1. casné — zeitlich: seit

wót gód jo zlanuła kradu seit Weihnachten hat sie fest
 gelegen. D.

zlanuła jo wót swětk gelegen hat sie seit Pfingsten. D.

wóte žni jo lažał seit der Ernte hat er gelegen. C.

wót nazymskeg marku jo chóra.

wót nazymnego seit Herbst. Str.

wót tencas von da an. D.

to jo hyšći wót tencego das ist noch von damals. Jš.

wót dejetšnego von eben (kurz) vorher. C.

wót nowotki von neuem. D.

žěń wóte dña Tag für Tag. Str.

2. městné — örtlich: woher?

wěš jo wót žajtšego był der Wind kam von Osten. Rgz.

wót dołojca pšizo sie kommt von unten (aus dem
 Spreewald). B.

góžba wót wěcha gute Witterung. D.

dalej něpsidu ako doma wót mamy sie kommen nicht
 von Mutters Schürze weg.

3. hobznařeńecyshopjonk - Ursprung bezeichnend, causal:

tam jo šlo zuk wót Wašogo nana sadu Ihres Vaters
 Obst war berühmt. Str.

wót teje přednjeje som nawězeła dosć bei der (Geburt
 der) ersten (Tochter) habe ich genug Schmerzen er-
 fahren. Jš.

wót teje drugeje wěry von der anderen Konfession
 (altlutherisch). Z.

wót teje drogi změjošo tši kopicki sena von diesem
 (Wiesen) Weg werdet ihr drei kleine Haufen Heu haben.

wót kała ten głum (gum) der Krautstrunk. Dr.

4. poměrnie — Art und Weise bezeichnend:
 luže wót słowa Menschen von Wort. Stř.
 ja som wót wěrnosći cłowek ich bin ein wahrheits-
 liebender Mensch. Stř.
5. póżělne — partitiv:
 wót wěcych von mehreren. Ž.
 bōženie mōžošo mě wót tych knigłow slaš von diesen
 Büchern können Sie mir getrost schicken. D.
6. se pósěgujuce na něco — ein Verhältnis bezeichnend:
 běgańe su gronili wót pijanych das Wort běgańe hat
 man in Beziehung auf Betrunkene angewendet.
 wót wižeńa jogo znaju von Ansehen kenne ich ihn
 (doch habe ich noch nicht mit ihm gesprochen). Stř.
 wót žednogo bōžego słowa nie űewěri von Gottes Wort
 glaubt er nichts. C.
 ta krowa jo pši samem pšišla wót nogi diese Kuh ist
 beinahe ums Bein gekommen. Ž.
 pši tom jo groniła, aź űebužo wót togo pšiš dabej hat
 sie gesagt, daß sie nicht mit dem Leben davon kommen
 wird. D.
 Strážow jo wót rukowu Striesow ist abgelegten. D.
 klěb jo wót škórki das Brot ist aufgeplatzt, hat Blasen
 unter der Rinde. Zp
 kołk wót kołka Punkt für Punkt. D.

II. ako praefix we zestajanych slowach:

- A. pši słowjasach — bei Zeitwörtern: ab-, weg-, ent-,
 aus-, los-
1. městne — örtlich:
 gaž jedna ma pēneze, ta jo se lažko wótženiła die hat
 sich leicht verheiratet (vom Elternhause weg). Stř.
 rucycece stej wótlětowalej wjasela dla die Ärmchen sind
 geflogen vor Freude.
 ja űamgu how wófstupaš ich kann hier nicht abkom-
 men. Lšk.
 wóttocowaš abzapfen (Wasser bei Nierenkranken).
 patoki su wóttocowali, piwo su wótsěgali (na flaše)
 das Nachbier hat man abgezapft, das Bier abgezogen
 (auf Flaschen).
 wótsmališ abbrennen. D.
 ten se sam wótgryžnuł der hat selbst abgebrannt. D.
 brožńa by wótlešela die Scheune wäre hochgeflogen. D.
 se wótblužiš sich verirren, abirren. Ž.

wótségowaš langsam und vorsichtig wegziehen (die Leiter). D.

wótpacowaš beim Graben auf feuchtem Boden den Stich mühsam aufheben, aufwuchten. D.

mroki wóthadaš die Grenzen (auf der Wiese im Grase) durch Niedertreten bezeichnen. W.

wótbíš tu drogu den Weg markieren. D.

žuřa wótcyňaš a zacyňaš Türen auf- und zumachen. D.

ja tu kósu wótsěňuju ich ziehe die Sense ab (mit dem Stahl). Ž.

2. casné — zeitlich:

wótzalowaš die Trauerzeit verbringen.

dlej něto něbudu wótbijaš länger . . . aufschieben.

stiri smy z něju wóthojžili wir vier haben mit derselben (Bibel) die Schule absolviert. Str.

ja som wóthojžila te knigły, te druge deje teke z nimi wóthojžiš ich habe mit diesem Buch die Schule besucht, die anderen sollen es auch tun. C.

něto z teju řerinu se wótbijamy jetzt schlagen wir uns mit Geflügelzucht durch. D.

to wěrowańe mamej wótkložone na . . . die Trauung haben wir festgelegt auf den . . . Ž.

tak ředńe smy ten sěweń wótswešili so schön haben wir das Fest (von Anfang bis zum Ende) gefeiert. Str. sobotu wótzwoniš den Sonnabend ausläuten. D.

3. poměrně — die Art und Weise bezeichnend:

a) z myslu, až statk pšez wěsty cas trajo — daß die Handlung sich eine gewisse Zeit lang hinzieht:

wóna jo jogo wótejgrala sie (Großmutter) hat (ihn aufziehend) mit ihm gespielt. D.

to se wótbija man schiebt es auf. D.

kuždemu jo južo pši narodu wótsužone, kak se jomu póžjo jedem ist schon bei der Geburt vorausbestimmt, wie es ihm gehen wird. C.

b) z myslu, až z jadnogo pobytka do drugego se pšesajžijo — aus einem Zustand in einen andern versetzen: góle wótsajžiš das Kind absetzen, nicht mehr stillen. Lk. šele wótwězaš ein Kalb absetzen.

wšykna som wóthořeľa ich bin selbst ganz krank geworden (von der anhaltenden Pflege) D., vor Aufregung. D.

to ga musyšo wóthořeš pši takem wědre Sie müssen ja krank werden (wenn Sie) bei solchem Wetter (hinausgehen). D.

wótměkcyś weich werden. Ž.

wóždywěś aufleben.

wóždywiś auffuttern: su mēnili, až budu tam kónie wóždywiś sie meinten, daß sie dort die Pferde auffuttern werden.

wótmłodńěś jung werden.

taki wótmłodńety sěo Sie sehen so jung aus. Ž.

to jo se jej wótekšělo sie hat die Lust dazu verloren. C.

c) z myslu žěleńa wót něcogo — mit dem Sinne der Trennung von etwas: ent-

zbózoju wótsěgaś dem Vieh (das Futter) entziehen. D. gaž stařejšej se wótsěgaju teje namše wenn Eltern sich des Gottesdienstes enthalten.

młogi se wělgin wótsěga mancher drückt sich sehr. Ž. gaž jaden se wótyšyjo bóžego domu wenn einer das Gotteshaus meidet. Š.

su se tak wótyšyli haben sich abgewendet. Stř.

jo se wótyšyła pšeje ist ausgerissen. Rgz.

žedne su se wótrakli einige haben abgesagt (auf Einladung). Šl.

až ňebžošo se daś wótgroniś daß Sie sich nicht abratzen lassen. D. [C.

pšawy bok jo wóteńerał die rechte Seite ist abgestorben. slědny dych jo wótejšel der letzte Atemzug ging aus. Stř. jo nam wótpowědał er hat uns aufgesagt = er ist gestorben.

to žyweńe bu jomu wótpowědane das Leben wurde ihm abgesprochen. Jpř. 1802.

ja som Was wóteznała ich habe Sie nicht erkannt. W.

d) z myslu, až se mjazy sobu něco hurowna — mit dem Sinne, daß man gegenseitig etwas ausgleicht:

wótzělaś abarbeiten.

wótmłošowaś sich gegenseitig beim Dreschen helfen. D. wótkopowaś sich gegenseitig beim Kartoffelhacken helfen. D.

wótyědowaś sich gegenseitig beim Fahren helfen. D.

wótydyliś abwohnen: eine Geldforderung abgelten, indem man dafür die Wohnung nimmt. Ž.

my smy se wótegronili wir haben uns verabredet. D.

e) z myslu zlosći — mit dem Gedanken des Zornes: los-jo ga ten do ňogo wótwijał hat der aber auf das Pferd eingehauen. D.

jo jogo wótpalił na tu scěnu er hat ihn an die Wand gepfeffert. Dbk.

- B. pší wěcownikach — bei Substantiven:
 wótpisaš — wótpisk die Abschrift. Stf.
 wótwijaš — wótwijawa die Herbstrüben, sofern das
 Kräutig abgedreht wird. D.
 wóteberaš — secyš na wóteberk mähen zum Abraffen
 (weil der Halm zu lang ist). D.
 žělaš — wótzělo die Abarbeit.
 daš — wótedank Abgabe.
 šiskaš — wótsisk Blase am Fuß.
 seń — wótseń Schatten.
 ščěpk — wótsčěpk Reiser.
 noga — wótnoga Abzweigung.
 grono — wótrono Antwort.
 pođńo — wótpođńo Nachmittag.
- C. pší adjektivach:
 bok — wótbozny: ta wótbozna jo jogo žowka die an
 der rechten Seite gehende ist seine Tochter. D.
 wótbozne drogi Seitenwege. D.
- D. pší adverbijach:
 nowy — wót nowego, wót nowotki von neuem. D.
 nutši — wót nutšika von innen.
 wence — wót wenka von außen.

z, ze (sts. ѕъ und иъ, p. z, ze, č. s, se, gs. z, ze, zo, polb. sā) mit, von — herab.

I. ako praeposicyja:

1. z genitivom (sts. изъ): von — herab, von — her,
 a) na pšašanje wótkul? woher?
 ži mě z boka geh mir aus dem Wege. Č.
 ze swětu hyš aus der Welt gehen. D.
 jo šla z póla sie ist vom Felde gegangen. Lak.
 ja ze starosćow ňehujdu ich komme aus den Sorgen
 nicht heraus. Stf.
 kšej bryzga z teje žyly das Blut spritzt aus der Ader.
 žins som se přědny raz z póstole skopała heute bin ich
 zum ersten mal aus dem Bett gekrochen (der Kranke). D.
 to se splagńo samo ze se das entsteht von selbst. D.
 z pisma hucony studiert.
 to jo z togo casa das ist außerhalb dieser Zeit, ist ver-
 altet. Chń.
 ňama z togo nic er hat nichts davon. D.
 ňej z togo nic das bringt keinen Nutzen. Ž
 w Dešanku z domu in Dissenchen zuhause. [Drn.
 z teje drugeje žeńskeje (ma syna) mit der zweiten Frau.

- b) na pšašanje: kak? wie? abo ga? wann?
 ako adverbialne hugrono:
 to móžomy sebe Casnik z celego psi Was braš da können
 wir die Zeitung überhaupt bei Ihnen bestellen. C.
 pŕwěj jo wšykno wěcej z hukłuda było fröheer war alles
 mehr solide. D.
 wón jo z pólna k nam pšišel er ist zur Mittagszeit zu
 uns gekommen. D.
 z wjacora jo wělgin śma gegen Abend ist es sehr finster. C.
 z nalěta bžo chopiš do šule chójžiś im Frühjahr wird
 er anfangen in die Schule zu gehen. Ž.
 z nalěta zur Frühlingszeit. D.
 z wětšego dré bužo doma meistens wird er wohl zu-
 hause sein. D.
 wón jo był z wětšego strowy. D.
 z dłymoka jo kašliła sie hat tief gehustet. Strf
2. z instrumentalom (sts. s₁) mit,
- a) hobznańeńece pšewod — bezeichnend die Begleitung:
 ze Šucku mit Schutzka. D.
 z takim kryńgelom mit solchem Querkopf. D.
 tej stej byłej bratš ze sotšu sie waren Geschwister. Ž.
 wón pójžo ze sobu er wird mit uns gehen. D.
 se kšetaś z nimi sich mit ihnen abschinden. D.
 z tymi se raz ňeznajomy die kennen wir nicht einmal. B.
 mej smej se z nim mēlej wir haben uns in den Haaren
 gelegen. Strf.
 kšěła z nim ze žywym powědaś sie wollte ihn noch
 lebend sprechen. D.
 to jo žalosć ze słowom das ist ein Jammer mit einem
 Wort. D.
 ja ženu z wětšom ich laufe mit dem Winde. Strf.
 daĵ se z tym byś laś die Hände davon. D
- b) hobznańeńecy sŕedk — bezeichnend das Mittel oder
 Werkzeug:
 z howsom pariś mit Hafer brühen. Strf.
 z rańeńoma sukoco, zesukotał mit den Achseln zucken.
 z pokońcnym hoknom wen zum Giebelfenster hinaus. D.
 z kołkom chójžiła sie ging mit dem Stock. Lk.
 ze šopłom dej seno sknuś bei warmem Wetter soll Heu
 trocknen. D.
 jo musala z głodom ze swěta mußte Hungers sterben. D.
 ned z wělikeju chórosću jo schófeła sie ist schwer er-
 krankt. C.
 wón jo ze zymu schófeł er ist am Fieber erkrankt. Strb.

- z tym rožkom nutš durch die Eck(tür) rein. D.
 zastupowaš z teju ruku sich Schatten machen mit der Hand (beim Schreiben). Str.
 z tym drugim jo wona humfeła bei der Geburt des zweiten Kindes ist sie gestorben.
 ze žeňom durch Heirat. D.
 my mamy město z přědnymi žurami k lěwicy wir haben unseren (Kirchen)platz durch die erste Tür links. C.
 z gatami granicujo er grenzt an die Teiche. Lk.
 ten jo sused z dubinku der ist Nachbar an der Flur Dubinka. Lak.
 ta jo se dała z nim šejdowaš die hat sich von ihm scheiden lassen. Ž.
- c) hobznařeńecy cas — bezeichnend die Zeitumstände:
 z wjacorami abends. Šk.
 ja budu pšiš z kwjacorami ich werde gegen Abend kommen.
 ze žajtškami am frühen Morgen. [D.
 z wotpołdńami je nachmittags. C.
 z połdńami je einen halben Tag. C.
 jadno lěto bužotej z razom chójžiš ein Jahr werden sie gleichzeitig gehen (zum Unterricht). Rgz.
 ze šularom hys spat mit dem Abendläuten schlafen gehen. D.
- d) hobznařeńecy měru — bezeichnend die Art und Weise, adverbiale Ausdrücke:
 z bokom stojaš abseits stehen. Lk. seitlich gelehnt Zp.
 z pilnosću glěda er blickt aufmerksam. Str.
 z górom mit Ärger, mit Krach. Str.
 z lažkim leicht. D. Žerg.
 rědně z lažkim jo humfeł schön sanft gestorben. D.
 z rownym gradeaus. Dr.
 z takim also. Lk.
 z celym glosom plakała sie hat laut geweint. C.
 ze swójeju wólu eigenmächtig. C.
 z bólamí mit Schmerzen C.
- e) hobznařeńecy nomen praedikata:
 to góle jo z ceptařom wótdupjone das Kind ist vom Lehrer getauft. Rgz.
 to jo z grěchom das ist Sünde. Str.
 z dobrym słowom jo er ist gutmütig.
 z nadawkom kóšulu dali su k zapustoju als Draufgeld gab man einen Rock zur Fastnacht. Str. D.
- f) k stwóřeńu zestajanych słow:
 ze zbóžom mark Viehmarkt C.
 z twarogom skiba Quarkschnitte. D.

II. ako praefix.

A. pla slowjasow — bei Zeitwörtern, pak sts. s₂, pak iz₂,

1. hobznařeńecy zachopěńk statka — bezeichnend den Eintritt der Handlung:

zlibotało na šyji es zuckte am Halse (des Kranken). D.

gaž rěka zpołńejo wenn die Spree ansteigt. G.

kón zpołńejo das Pferd nimmt zu, wird voll. D.

ten jo se zńasł der hat sich aufgebäumt. D.

wón jo sčerpnuł, ako tu powěsć jo słyšał er ist zusammengezuckt, als er die Botschaft hörte. Ž.

na raz tak stšěliła dopředka auf einmal ist sie so herausgeschossen.

co se mě zekšejo worauf ich Appetit habe. Ž.

chapjaju zmložowaš (die Pflanzen) beginnen frisch zu werden. D. [C.

se zmložuju Wolken ziehen sich zusammen (gegen Abend).

seno zgórknó das Heu wird bitter (wenn es zu zeitig eingefahren wird). Z.

2. w zmysli dopołńeńa — im einfachen Sinne der Vollendung:

ten ehrom smy tam wóttgerali a how stwarili das Haus

haben wir dort abgerissen und hier (wieder) aufgebaut. D.

zesajžaš bužomy ale pósajžaš něbužomy die vorhandenen

Kartoffeln werden wir ausstecken, aber das Beet werden wir nicht fertig bepflanzen. D.

spapaj iš auf!

do guby scyniš in den Mund tun.

scyniš (das Heu in Haufen) packen. D.

zgótowaš fertig machen. Žrg

skopaš (Quecken am Rande) aushacken. D.

žinsa jo zlanuła heute hat sie sich krank hingelegt C.

wóna jo wšykno spisała sie hat (Familienchronik) geschrieben. C.

ja som sebe to spisał ich habe mir notiert. Ž.

jo sebe dał spisaš er hat sich verschreiben lassen. Ž.

wóna jo pši tom sebe zjadnała sie hat sich dabei ausbedungen.

bankerot zejgraš Bankrott machen. C.

žowća su wše zežeńone die Töchter sind alle verheiratet.

to by se zńasło das würde passen. [C.

zlicyš aufzählen.

to se mě skózyło das ist mir geglückt. D. (cf. da habe ich Schwein gehabt).

znowiš erneuern.

3. w mysli zgromadnosći — im Sinn der Vereinigung:

zusammen.

zgózdźowaš gromadu zusammennageln. B.
 se wšyken zešěnuł zusammengezogen (rheumatisch). Ž.
 skupowany in Mengen aufgekauft. W.
 burske su se schadowali tam die Bauern sind dort zu-
 sammen gekommen. D.
 zechadaš zusammenkommen. Str̃.
 smej se zejšelej wir haben uns getroffen. D.
 žowéo zražiš, gólea zražiš, gromadu zražiš im Ketten-
 gesang zusammenreihen. B.
 zešišćaš sammendrücken (Wolle in den Sack). D.
 tomu Mětkoju jo zetkała dem Mětko hat sie es zugesteckt.
 řewém žo je zetkaš ich weiß nicht, wo ich sie hinstecken
 soll (die Taschen sind voll). Zp.
 to su te luže něco gromadu zwjadli, zwědu da haben
 die Leute etwas zusammengebracht. Góf.
 k markoju budu to sebe zdžaržaš zum Markt werde ich
 mir das aufheben.
 to jo ten dešć gato zežaržaš das hat der Regen neu-
 lich aufgehoben (in der Ernte). D.
 zesedowana kšej, spalona krej geronnenes Blut. D. Žerg.
 řewém, co jo zdžělaš ich weiß nicht, was er angerichtet
 hat. D.
 něto stej se zmamałej krađu nun haben sie sich richtig
 „vermuttert“ (durch die gegenseitige Anrede mama ihre
 dicke Freundschaft bezeigt). Ž.

4. w myśli škódy — im Sinne eines Schadens: ver-, zer-, weg-
- droga se zlamjo der Weg bricht sich (durch einen Quer-
 weg). D.
 bužo se zeskazowaš er wird sich Schaden tun. C.
 zmuřone, splawjone jaja verdorbene Eier. B.
 zryš zerreißen. Góf.
 take my zechytajomy solche (Pflanzen) werfen wir weg.
 zedrany zerrissen. Žk.
 wón jo to wšo zlumpił er hat alles bis zu Lumpen abge-
 tragen.
 howsy zwařuju die Haferfelder sind verbrannt. D.
 kulki spaduju die Kartoffeln (Kraut) fallen. D.
 ten jo se tak daloko stwarił, až řej mogał napředk a
 nasledk der hat sich so verbaut (mit seinen Mitteln),
 daß er nicht vorwärts noch rückwärts konnte. B.
 wózyk jo zjězdžony, der Wagen ist verbraucht.
 ty je řebžoš schóžjiš du wirst (die Strümpfe) nicht
 abtragen. Str̃.
 tog žěla se zdaš der Arbeit entsagen. D

bužoš mě wšykne struski zdawaš du wirst alle Blumen weggeben an mich. Strb.
 tak husoko sy mě zegnał so hoch hast du mich getrieben (bei der Auktion).
 togo co ta zyma ned zješć der ist sehr empfindlich gegen Kälte. Stř.
 gaz něco su jim zešwicali wenn sie ihnen etwas vorgeflunkert haben. D.
 nějo se dosć zglědała sie hat sich nicht genug vorgesehen. D.
 namšu nej zminuła žedńe die Kirche hat sie nie versäumt. D.
 tej se pak něco zbydało der ist etwas eingefallen (verächtlich). D.
 ten jo skwaslony (moralisch) verdorben. D.

B. pla substantiwow:

dych — zdych Seufzen.
 gromada — zgromažina Versammlung.
 ławka — zławki Gestühl.
 łom — złom Bruch.
 wězba — zwězba Band.
 lubiš — zlub Verlobung.
 lipaš — zlipk Klebstoff.
 mjasć — změty Schneewehen.
 laš — zlěwk Wolkenbruch.
 marznuš — zmarsk Gefrorenes.

C. pla adjektivow:

gódny — zgódny günstig.
 głosny — zgłosny laut.
 gromada — zgromadny gemeinsam.
 wěrch — zwěrchny obere.

D. pla adverbijow:

slědk — zeslědka von hinten.
 předk — zhopředka von vorn.
 sřež — ze sřeža mitten.
 nowy — znowa von neuem.
 sobu — zesobu mit.
 wěrch — zwěrchna oben.
 wótkul — zwótkul von wo.

Pšispomněše Praeposicyja „ze“ se namakajo tež zdwójona ako „zez“ we cerkwinej liturgiji „a zez twójim duchom“, mě se zda, až som teke slyšał „zez tobu“, ale hobwěsćis to ňok.

(Dalejwežeńe w psiducym Časopisu.)

Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku.

Podal O t a W i ć a z.

(Pokračowanje.)

Kochany luby bratřiko!

Při wšitkim njeměrje¹ dyrbinym tola za našeho lubeho měrneho fěrštu měrnje dale dželać a tak tež, dokelž je to jeho wěc, naležnosće našeho lubeho knihowneho towarstwa wobstarać.

Tuž Ći z Twojej dowolnosću džensa nowe dželo připósćelu. Kak rady bych jo sam k Tebi přinjesl, a to čím radšo, dokelž sym ze swojej wutrobu husto pola Tebje; ale naš jedyn, jow při drózy, sebi njemóže zwěrić w nětčišim wójskim času dolho wot doma přeč wostać. Tohodla tež njejsym ze swojimi wójskimi modlitwami, kiž dyrbjachu we spěšnosći a we khwatku so čišeć, k Tebi přinć mohl, hačrunjež budžich rad Twojeje rady při tym wužil, kaž tež w tym po wustawkach šol. Ale nětčiši čas je mócniši, hač naša khuda wola a wutroba. —

Zestajenje kěrlušowneje zběrki sy mi přećelniwje slubił. Ja tež njebych wědzał, što by tuto dželo mjez nami serbskimi duchownymi do praweho rjada přinjesć mohl, hdy by Ty, naš lubowany kěrlušowy poeta, jo nochcyl. Tuž podaj so w lubym Jezusowym mjenje na to dželo, a wón, tón zbóžnik, spožć Ći k tomu swoje miłosćiwe žohnowanje.

Kaž smój sebi w měsće prajiloj, by dušnje bylo, dokelž je Kotowski bratr Rychtar² tu wěc namjetował, hdy by Ty z nim hromadže tu wěc sebi rozpomnil. Tola hłowne zestajenje, přijeeće abo wuzamknjenje toho abo druhého kěrlušy je Tebi přewostajene, kaž sym to z bratrom Rychtarjom wotrěćal. Najlěpje by bylo, hdy by Ty najprjódcej sam sebi rozpoložil, a potom snano z nim rěćal. Tola ja Tebi wšo přewostaju.

Wyše tych kěrlušow, kiž sym po Rychtarjowej radže dał wotpisać, dyrbjale tež Twoje adventske a póstne kěrlušy, kaž tež Krušwicowe regulativne kěrlušy³ do teje zběrki so přijeeć, zo bychmy wšo hromadže měli. Tež su w nowišich misijenskich posłach hišće někotre dušne kěr-

luše. Tohorunja matej so přijec z rozprawy a z bibliskeho pućnika Twojej kěrlušej. Ja so nadžijam, zo budže to, da-li Bóh, rjana kniha. —

Nětko hišće swójbne słowčko. Kak dha so wšitcy maće? Jeho milosé Was wšěch dale wobarnuj a požohnuj. My smy z Boha strowi, ale časna wójnska ćežkota leži tola ćežko na wutrobje. Tón Knjez so smil a wobradž nam bórzy dobry měr, kotryž mohl nad nami požohnować, kaž tež nad našim lubowanym kralom.

Najwutrobnije postrowjenje Twojej česćenej lubowanej knjeni a Waju džěćatkam wot nas wšěch!

We wěrnej lubosći

Twój

w tym Knjezu zjednoćeny

H. Imiš.

W Hodžiju, 19. 7. 1866.

19. sym tón list pisał a hač do džensnišeho dnja njejsym jón mohl wotpósłać, dokelž před nuznotu k žanemu wodychnjenju njedóndžech. — Bratřiko kochany, snano Će, da-li Bóh, dokelž dyrbbju njedželu bratra Hilbriga zastupić, pak sobotu pak pónđzelu wopytam. Slubić hišće njemóžu. Wulke, wulke wjesele by to za moju wutrobu bylo. W Hodžiju, 30. julija 66. H. I.

¹ Němska wójna traješe wot 22. junija hač do 22. julija 1866. Hodžijsku faru wuzwolichu sebi wysocy pruscy wyšcy za hospodu. Jako sebi wot Imiša někajke wujasnjenja žadaču, so jim zdwórliwje ale jako swěny poddan swójeho krala zapowědźi, kaž je to pčdźišo mi sam powědał. Pola njeho bydlaču general hrabja Bismarck-Bohlen a jeho adjutantaj hrabja z Arnim z 12 ulanami wot 19–21. junija. — Imiš we swójim Panslawismus z l. 1884, str. 78: „Die anwesenden Preußen, die Offiziere und die Mannschaften, haben weder durch ein Wort noch durch eine Miene unsere sächsischen Gesetze verletzt.“

² Kotečanski farař Jan Rudolf Rychtař běše sebi na předařskej konferency žadał, zo bychy so serbske kěrlušy, kotrež su so tam a sem w čišću wozjewile, do knihi zhromadźile. Nadawk so Michalej Domašcy přepoda. Tak nastachu „Serbske Zionske hłosy“, wuley lubowana a čitana kěrlušowa zběrka, kotraž je so trójcy wudała 1868, 1879 a 1895.

³ Jan Krušwica, farař w Dolhej Boršći, * 1811 w Hućinje a wumrě 2. 1. 1880, běše z kěrlušerjom a pilnym nabožnym spisowacelom, wuda mjez druhim katechismus a bibliske stawizny po wukazach kralowskeho knježerstwa šlezyskeje province, do kotrychž kěrlušy přeložowaše. Hl. Ota Wicz we „Lužicy“ l. XLIII, 3 sl., 18 sl. „Jan Krušwica a jeho syn Bjarnat.“

⁴ Farař Bjedrich Aug. Hilbrig wumrě 17. sept. 1866.

Kochany bratřiko!

Domoj¹ přišedši najprěni lisćik Tebi pišu.

Měj Ty z Twojej lubej čescenej knjenju mój najwutrobniši džak za Waju lubu přecelnivosć, z kotrejž staj mi te khwatniwe hodžinki, kiž mózach we Waju lubym domje pobyć, tak rjane a wokřewjace sćiniloj. Ja cheu so prócować při Waju a Wašim wopyće, kotryž staj mi slubiłoj, Waju přebytk we mojim domje tež tak přijomnje sćinić; ja však wěm, zo mi však k tomu tón poetiski duch po-brachuje, kiž wutrobje nic jenož wokřewjenje, ale tež radosć dawa.

Bratr Somer² w Hućinje, kotrehcz na domojpuću wopytach, běše wšón zahorjeny, jako jemu powědach wo kěrlušowej zběrcy, kiž Ty zestaješ. Wón je mi tež swoje wudźelane kěrlušy sobu dał, zo bych je Tebi připósłał. Prjedy dyrbyu je pak wotpisać.

Te a druhe Ći po móžnosći bórzy připósćelu.

Skazane 9 čisłow „Škita Božeho“ tu dostanješ.

Na zbožowne zascwohladanje Twojeho cyleho lubeho dcma we našim domje so Was wšěch postrowjo wutrobnje wjeseli

cyły Imišec dom.

W Hodžiju, 7. 8. 1866.

¹ Po přebywanju w Hrodžišću, hdžež je skhorjeneho fararja Hilbriga njedželu prjedy zastupował.

² Hućinanski farar Jan Somer (Sommer) narodži so 1834 w Malešecach, běše z fararjom w Hućinje 1863—1880, přesydlil so potom do němskeje wosady a wumře na wumjeńku w Drježdžanach. Wot njeho je džewjeć kěrlušow w zběrcy Zionskich hłosow, po mojim přeswědčenju samostatnych.

³ Škit Boži. Wójske modlitwy. Zestajał H. Imiš, farar w Hodžiju. W Budyšinje 1866, VI a 44 str.

Mój kochany bratřiko!

Připódla zaso něšto kěrlušow za Twoju zběrku,¹ z njej Twoje džělo a z nim Knjezowe žohnowanje za sobučasnych a za přichodnych rosće. Naš luby Jezus je bohaty na hnadže a žohnowanju.

Jeho hnadže a žohnowanju Tebje a wšěch Twojich wutrobnje poručuju.

Jeho hnadže a žohnowanju budž tež mój Jank³ poručeny, kotryž z tutym tydženjom ze staršiskeho doma wustupi, zo by w lubym Jezusowym mjenje so na gymnazij podał. Wobzamkń tutu wažnu kroćel jeho žiwjenja do Twojeho wutrobnego dobroprošenja.

We lubosći Tebi, Twojej česćenej knjeni a Twojim lubym džěćom wjele dobreho

wot Twojeho

Imišec doma.

W Hodźiju, 2. 10. 1866.

¹ Kěrlušowa zběrka „Zionske hłosy“.

² Z jeho domjacym wučerjom běše Jurij Jakub, tehdy z kandidatu theologije, kiž běše potom 1866 hač do 1870 z wučerjom při realnym gymnaziju w Žitawje. W Imišowym domje je někotre modlitwy sobu do Imišoweho Škita Božeho přeložil.

Mój luby, kochany bratřiko!

Prawo maš: Bjez Božeye wole žadyn włósk z hlowy njepadnje. A tuta Boža wola tola z nami derje měni, hdyž tež po našej woli nam njeda¹, štož sebi najhorecyšo žadamy. Prawdu praju, zo sym sebi najhorecyšo žadał, zo by Ty do Hrodzišća přišoł. Tuto moje žadanje tež njeje lěnje bylo; ja sym so při tym zadžerzał po slowje „spěwaj a džělaj“. Ale ani moje prošenje ani moje džělanje w tym njeje tón požadany plód přinjesło. A čehodla nic? Dokelž je tu Boža hnadna wola, kiž tola najlěpje z nami měni, drugeho měnjenja byla.

Někotry čłowjek džerži něšto za swoje najwjetše zbožo, štož so pozdžišo w cyle druhim swětle pokazuje. Mi wčera něchtó po čłowjeskim wašnju rěčenja praješe: „Hdy budžiše njebočički Hilbrig w Kotecach abo tola w Rakecach wostał, hdžež tajki torhacy wětrik njeknježi, by wón snano hišće džensa žiwy był. A mój kolega, bratr njebočičkeho Voigta Hrodzišćanskeho², je mi po Hilbrigowym přesadženju do Hrodzišća bórzy prajil: Tón njewě, što je sebi hižo za žiwjenje mojeho bratra žadał; tón tam tola dolho w Hrodzišću njebudže.“ Při tym pokaza na njestrowosé tamnišeho žalostneho čehnjenja.

Mój bratřiko! Što dyrby sebi, što Tebi, Twojej knjeni, Twojim džěćatkam přeć? Zo by Ty tam njepřišoł a za krótke lěta nam wzaty był, abo zo by Ty tam njepřišoł a nam k žohnowanju dlěje zdžeržany był? Jeli zo je tón Knjez toho poslednjeho zamysla dla Tebi Hrodzišćo zapowědžil, dha chcemy jeho tola džakowni khwalić.

Njeh je byl tež tónle abo tamny njeznaty zamysl we wutrobje toho Knjeza, kiž je tola tón najwyšši kollator, dha tola z wěstosću wěm, zo je w tej wěcy jeho hnada wšitko wodžila k Twojemu a Twojich lěpšemu.

W tutej wěstosći Će prošu, zo by ničo njezalubił. Mi je so z wažneje strony to slubjenje dostało, zo Ty, da-li Bóh, hižo w swojim času dobre městno dostanješ. Ja tutomu slubjenju polnje wěrju, dokelž však tón Knjez Jezus wěsće tež hižo tu na swěće z hnady zaplaći, štož Ty, mój luby bratře, z lubosću k njemu na jeho Zijonskich murjach twariš. Tajka lubosć njemóže njezaplaćena wostać! Jenož wočakujmy sčerpliwje na Knjezowy prawy čas!

Štož pak nětko Eberta³ nastupa, dha móžu Ći prajić, zo je wón tola hinaši, hač Ty jeho sebi myliš. Ja chcu Ći najprjódcy něšto Tebje nastupace wo nim prajić. Jako jemu za wčerawšim cyle sprawnje wuprajach, zo bych ja Tebi, kiž maš tež minimalne městno kaž wón, a kiž maš při tym črjódku džěci, přede wšěmi Hrodzišćo přal, dha džěše wón a jeho mandželska z hnutej wutrobu: „Hdy bychmoj wědžaloj, zo z naju narjeknjenjom by Domaška Hrodzišćo dostał, dha bychmoj hnydom wróco stupiloj, kak rad bychmoj na jeho městno do Nosaćie šloj!“ Na tuto wašnje so wón a wona wupraještaj. To njeběchu słowa, to bě wěrnosć začuta. Haj, to móžu Tebi wobkrućić, hdy bych mohl jimaj za to rukować, zo by Ty do Hrodzišća přišol, hdy by wón tam wotpisał, wón by woprawdže do zady stupil. Ebert je nadobny muž, kiž by so wjeselil, hdy by jemu Bóh tón Knjez to wjesele wobradzil, ze zaprěcom so sameho druhemu lépshe městno wotstupić. Wón je mi prajil, zo to žohnowanje, kotrež we khudobje leži, ze zhonjenja znaje a zo sebi spytowanje bohatstwa nježada. Jeho žadosć jenož na to dže samu swoju wosadu měć, njech wjele abo malo njese, dokelž sam žane džěci nima a tež žanych wulkich potřebnosćow njeznaje. Tohodla jemu tež njeje do myslow přišlo, so do Hrodzišća zamołwić a je sebi wjaacy dnjow k rozmyslenju žadał, prjedy hač je to powoľanje přijal. Hač pak wón dolho w Hrodzišću wostanje, to so jara praša. Dr. Langbein, kiž je jeho do Hrodzišća poručil, jeho snano pozdžišo na druhe wjetše městno do Němeow powoľa, tola to je wěc, kiž hakle přichod wući. — Hdyž pak njebu Tebi Hrodzišćo date, dha však móže, wothladane wot wšeho druhého, Tebi Ebert tam lubši być hač někotry druhi. Hdy budžiše wón tam nětko wotrjekl, by tam wosoba přišla, kiž by Tebi a mi wěsće njeluba tam byla. — Přećiwo Ebertowej serbskej řeči, wosebje we přédowanjach, njeda so ničo prajić. We tym je wón woprawdže dale, hač někotry naju bratrow. Zmylki přećiwo rěčnicy atd. wot njeho drje so njeslyša. Wón swoje přédowanja jenož meditěruje a jenož malo stawow napisuje: a

potom wo tym dolhe, zwjetša předolhe předowanja dzerži. Haj to jeničke, štož so jemu porokuje, je nic njeserbskosé, ale předolhosé jeho předowanjow.

Hišće jónkróć so wróću k tomu, štož hižo horkach naspomnich: mi je slubjene, wot wažneje wosoby slubjene, zo so Tebi, da-li Bóh, bórzy dobre městno dostanje. Mjenować Ći to same pak hišće njesměm. Njećisú, mój bratřiko, Twoje dowěrjenje přeč! Wěsće budžeš so hišće tomu Knjezej z wjeselym ertom džakować za mudru dobrotu jeho wodženja. Hrodzišće ma wjele wabjaceho, ale tež wjele wottrašaceho, štož cheu Ći ertnje rozklasé.

Da-li Bóh tón Knjez, cheemy štwórtk 1. novembra k Wam přińć. Tón Knjez wobradž nam požohnowane hromadže byće.

W lubosći Was strowimy jako

Waš Imišec dom.

W Hodziju, 25. 10. 1866.

¹ Domaška je so potajkim wo Hrodzišćansku faru zamołwił, ale kollaturstwo je Eberta powołało.

² Hodzijski kaplan Jurij Voigt běše z bratrom Hrodzišćanskeho fararja Handrija Voigta. Běštaj so w Rakojdach 1807 a 1794 narodžiloj. Handrij Voigt wumrě 1860.

³ Imiš běše Morica Hermanna Eberta prawje spóznał. — Wón běše z cyle wurjadnym čłowjekom. Běše z rodženym Němcem, narodžiwi so 4. 5. 1. 1823 w Drježdžanaach. Wobknježeše hornjo-a zdobom delnjołužisku rěč wubjernje. Spisa delnjołužisku rěčnicu, kotraž so njeje čišćała. Słušeše do zbudženych Lutherških a skutkowaše po Kilianje jako farař we Wukrančicach, z wotkelž so do Hrodzišća powoła. hdžež je jeho wulcy nadobna křesćijanska powaha džensa hišće njezapomnita. W Hrodzišću wumrě 23. 5. lěta 1877 jenož 45 lět stary. Tež jemu njeje Hrodzišćanski wětr howił. — Z jeho pjera wobsedži naše pismowstwo z lěta 1875 Historiju hórkeho čerpenja a wumrěća našeho Knjeza a Zbóžnika Jezom Khrysta.

Mój kochany luby bratřiko!

Džensa wotemše přišedši, tu Twój luby lisíek na mojim blidže wuhladach; hačrunjež dyrbjach so přepočény přewoblec a so bórzy na čelne předowanje, kiž mějach popołdnju dzeržeć, hišće přihotować, njemóžach so tola toho zdzeržeć, prjedy Twój luby lisíek přečitać. A nětko, hdyž je wokoło mje wšo woćichło, a džeńska nuznota so zlehnyła, je mi wokřewjenje, prjedy hač lehnyé du, hišće z Tobu, Ty mój lubowany bratřiko, khwilčičku popowědać. Z čim dyrbju započec? Najprjódcy z džakowanjom. Po přečitanju Twojeho noweho kěrluša: „Swěće, ach kak mam

će syty¹ budźich, hdy budźich će tudy měl, hnydom dżakownje košil; tak jara mje tutón přeložk zwjeseli. A kak budže so zo mnu moja stara Smokowa w Noslicach zradować, hdyž jej tón kěrluš podam a jej wupraju, što sy Ty tak přecelniwje — starobliwje wo njej mi pisał. Jejna wutroba a tutón kěrluš staj jedneje rěče. Hišće jónkróć měj wutrobny džak.

W nastupanju Tvojeho „wopřijeća“ sym hišće džensa toho sameho přeswědčenja, zo Twój rozsud, kiž sy cyły material předžělał, dyrbi prawiši być hač mój, kiž jenož zdala móžu na njón pohladać. Jenož k dopokazmej, zo je mi zestajenje toho sameho wulcy wažne bylo, sym so nic jenož do nutrneho přemyslenja a wospjetowaneho rozpominanja toho sameho podał, ale tež mój namjet dowolił; při čimž sym, kaž sy hnydom sam spóznał přenje „20“ z přepisanja stajil, štož cheyl z mojej tehdomnišej nócnej mučnosću zamolwić. Při rozsudženju tajkeho „wopřijeća“ wšak wšo wot toho wotwisuje, z kajkeho principa zestajer wukhadža, hač z chronologiskeho abo z dogmatiskeho. Wobaj principaj mataj swoje prawo, samo jeju zjednočenje před kritiku wobsteji. Tuž mój luby kochany, sym tež cyle z tym přezjene, hdyž při swoim zestajenju wostastann. Z cyła je porjad abo po — rjedže — přińdženje kěrlušoweje zběrki, kaž we wěcy leži, swobodniši, hač w systematiskej knizy na př. w dogmatskej abo stawizniskej knizy. W tutymaj jedne z druhého wukhadža; Ty njemóžeš w nimaj třeci staw trjebać, jeli zo hišće w druhim stawje njejsy domjacy. Z kěrlušowneje zběrki pak džensa kěrluš ze štwórteho, a jutře z přenjeho wotdželenja trjebam. Tu je kóždy kěrluš něšto samostatne. Tuž, mój kochany bratřiko, njedaj so z mojim namjetom mylić: wobhlada jón nješčinjeny. — Štož — hodžinu — nastupa, sym z tym spokojom, zo zaso do Konikowych a Mlónkowych kěrlušow přińdže, hdžež je prjedy byla

Jara wažne je, štož wo formaće naspomniš. Mi so Twój namjet lubi. Tola přede wšem dyrbi so wědzić, kak wjele městna cyły material trjeba, to rěka, kak wjele rynčkow cyła kniha sebi žada. Jeli zo Tebi njeby wobčežne bylo za tym pohladać

1) kak wjele štučkow ma kóždy kěrluš a

2) kak wjele rynčkow ma kóždy štučka

a mi to zjewiće, dha mohl ja hižo dopředka z knihičišćerjom woblić, kak wobšěrny čišć budže, a kak wjele papjery a w kajkim formaće najlěpje ma so wobstarać. Hdy by tajke zličowanje štučkow a rynčkow za Tebje

snano wobćežne t. j. čas rubjace bylo, dha mohl je snano Bartkec² kmótr namaj wuličić. Wyše tych tak namakaných rynčkow by so kóždemu kěrlušej hišće jedyn rynčk za „hlós“ a snano tež hišće městno dweju rynčkow k „napismu“ we wjetšich pismikach přidželić dyrbjal. Abo njejsy za wosebite napismo kóždeho kěrluša?

Zo krótku prjedyrěč tutomu lubemu kěrlušownemu pokladej přidaš, za to sym ja tež. Tón Knjez spožč k všemu swoje dobre hnadne radženje. To budža z jeho hnadu krasne knihi, za nas a našich přichodnych wuley wažne. Tón Knjez će za nje bohaće požohnuj!

Z tutym lubym přecom Tebje a Twoju česćenu knjeni a Waš cyly luby dom w mysli mojeho cyleho doma wutrobnje strowju

jako Twój a Waš

H. Imiš.

Dom. I p. Epiph. w noey 1867.

¹ Je to přeložk kěrluša wot Erdm. Neumeistera. Steji w Zionskich hlósach č. 497.

² Bartkec kmótr je Nosačićanski kantor Jan Bartk.

³ Jedna so wo přehlad knihi Zionskich hlósow, kotraž je so 1868 přeni króc wudała.

Mój luby kochany bratřiko!

Knjezowe milosćiwe žohnowanje Tebi, Twojej lubej česćenej knjeni a Waju pěknym džěćatkam do noweho lěta wutrobnje přeju a přejemy: Tón Knjez budž a wostañ z Wami a z nami! Wón wobtwjerdžuj a požohnuj tež naše mjezsobne přećelstwo!

Ja Ći hakle džensa pisam, to mi za zło njewozmjješ, hdyž Ći praju, zo sym pře wšu měru nuzne měl hač do džensnišeho wječora. Budžich-li prjedy kuska wodychnjnja měl, ja budžich wěsće jo naložil, Tebi, mój kochany, pisać, čehož je mi wutroba poľna.

Z cyleje wutroby so zraduju na Twojej wulkej pilnosći, z kotrejž mi a cylemu Serbowstwu krasny kěrlušowny poklad zhotuješ. Wjele listnow mohl Ći wo mojej radosći na tym popisać, ale z tym ju hišće njebych dowopisaľ. Tuž džensa jenož to krótko słowčko z hnuteje wutroby: „Zaplać Ći Bóh!“ — — —

Ty mi pisaš, luby bratřiko, zo so we tej kěrlušowej zběrcy na 200 króc „štunda“ namaka. Njebychu dha so někotre šundy mohle do hodžinow přewobroćić? Tež w najswjećišich předowanjach a spowědných rěčach trjebam

„hodžinu“. Moja wosada by so džiwała, hdy bych „štundu“ prajił. W cyłym serbskim čitařstwje njeje wěsće žadyn jenički, kiž by hodžinu njezrozumil. — Tola, jeli zo hewak druhdže nochceš, dha tola znajmjeńša tam, hdžež je była, w Konikowymaj tu mi a wjele, wjele druhim lubu „hodžinu“ wostaj!

Tola, mój luby kochany bratřiko, poľnóe tu je; tuž dyrbju džensa z pisanjom přestać, hačrunjež bych so rady hišće dolho z Tobu rozrěčował. Džensa jenož hišće jónkróe mój najwutrobniši džak za lubosćiwe pospěchowanje Twojeho wuley wažneho džěła.

W lubosći Tebje, Twoju lubu knjeni a Waju džěćatka strowi

Waš Imišec dom.

W Hodžiju, 7. 1. 1867.

D o d a w k. Kaž widžiš, mój lubowany bratřiko, hačrunjež běch wobzamknył, ja hišće hotowy njejsym. Što dha hišće mam? Hlaj, wóndano wobstarna žónka, kiž móže nimale wšě serbske kěrluše z hlówy, štož je jejny trošt při jejnej khorowatosći a samotnosći, mje so wopraš, hač njeby móžno było, zo by so kěrluš „Eitle Welt, ich bin dein müde, meine Seele sehnet sich nach des Himmels Ruh und Friede“¹ na serbski přeložil. Kak rad bych to činił, ale mi je tón Knjez runje poetiski dar zapowědžil. Mi je drje druhdy tak: „Křidła ju, ja poleću!“ ale z křidłami poezije ničo pola mje njeje, ja dyrbju pěknje pěši na drózy delkach wostać. Tuž Tebje wutrobnje proš, hač njeby Ty cheył tónle kěrluš, kiž wěsće w mojím „Lieder schazu“ steji, hišće přeložić za naš serbski kěrlušowy poklad. Nic jenož tuta bohobojazna žónka, ale tež druzy bychu tón kěrluš rad serbski wzali.

Tola, hižo je w nocy, ja dyrbju nětko z pisanjom přestać. Njedžiwaj, zo sym tak hubjenje pisał; ale mi ze sparrow woči hromadu lězetaj; a jutře mam studować; tak dyrbjach nětko hišće pisać.

Hdy bych će tola hižo tu w blizkosći měł; pisanje tola njeje dawno hišće žane ertne rozrěčowanje; a ja mam přeco tak wjele prajić.

Nětko pak jenož praju Tebi a Twojej lubej česćenej knjeni a Waju lubemu domej

wjele dobreho

Waš H. Imiš.

¹ Je to kěrluš wot Erdm. Neumeistera, † 1756.

**Alfabetiski přehlad
spisow a nastawkow za serbsku bibliografiju
z lět 1931—1934 [1. meje]
a dodawki z prjedawšich lět.**

Zestajał dr. J a k u b W j a e s l a w k.

- Abramowski.** Die Namen Arkona und Nonewitz: Monatsblätter d. Gesellschaft für pommersche Gesch. XLV (1931), 108—110.
- Albrecht, Gustav.** Die Gründung der Mark und die Kolonisation des Wendenlandes zur Askanierzeit: Landeskunde der Provinz Brandenburg II (1910), 4—16.
- And[ricki].** 25 lět je so minylo... [zo je Miklawš Andrieki wumrěl]: Serbski Student XV (1933). Čo. 2.
- August Sylny a Jamnowski hród:** Serbske Nowiny 1933. Čo. 55.
- Baar, H. Š. Jan Cymbura.** Južnočeska idyla. Přel. M. K.-Khasowski: Serbske Nowiny 1932. Čo. 113 sé.
— Z romana „Holbik“. [Přel. wot] M. K.: Krajan LXVI (1933), 63—72.
- Baje pólskich židow:** Serbske Nowiny 1931. Čo. 266.
- Bart-Čišinski, Jakub.** Basnje z mlodych lět. Zhromadžil a zawod napisał Miklawš Krječmař. J. Čišinskeho zhromadžene spisy. zeš. 1. (Knihownja Dom a swět. 21.) W Budyšinje, Kolo serbskich spisowaćelow. 1931. 99 str. 8°.
- Bieger, Benjamin und Herbert Zerna.** Wendisches Volkstum in der Gegenwart m. Abb. und 1 Karte: Der Landkreis Cottbus mit dem Spreewald. Magdeburg 1933. S. 44—50.
- Bielfeldt, Hans Holm.** Die deutschen Lehnwörter im Obersorbischen. (Veröffentlichungen d. Slavisch. Instituts a. d. Friedr.-Wilh.-Univers. Berlin. 8). Leipzig, Kommiss.-Verlag Harrassowitz. 1933. XXXVIII, 309 S. 8°.
- Bittner, Konrad.** Die polabische Frage (Slavica bei G. W. von Leibniz IV): Germanoslavica I (1931/32), 169—189.
- Bittrich, M.** Wendisches Leben m. 9farbigen Trachtenphotographien von W. Tobien u. a.: Velhagen u. Klasing's Monatshefte 1933. S. 385—392.

- Na **bitwišćach** pola Verduna. (Pućowanske dopomnjeńki): Kat. Posol LXIX (1931), Čo. 33 sé.
- Radlubin [**Bjedrich**, Mikl.] Drohi knefl: Serbske Nowiny 1931. Čo. 122 sé.
- Bobak**. „Pućowaloj staj pućowaloj dwaj frejnaj młodźencaj...“: Serbske Nowiny 1934. Čo. 93 sé.,
- Bohačk** a jehline wucho: Serbske Nowiny 1933. Čo. 103.
- Bosćij**. Přeložil Romuald Domaška: Kat. Posol LXXI (1933), 283—286. 291—293. 307—309. 315—316. 331 sé. 339 sé. 347 sé. 355 sé.
- Don **Bosko**, nowa hwězda na njebju swjatyh: Kat. Posol LXXII (1934), 100 sé.
- Brackmann**, Albert. Die Anfänge der Slawenmission und die Renovatio imperii des Jahres 800 (Sitzungsber. d. Preuß. Akad. d. Wissensch. Phil.-hist. Kl. XCVI (1931). H. 9). Berlin, Akad. d. Wiss. — de Gruyter in Komm. 1931. 18 str. 4°.
- Bratr** z města a bratr ze wsy: Serbske Nowiny 1933. Čo. 249 sé.
- Brückner**, A. Zur slavisch-deutschen Namenkunde: Zeitschrift für Ortsnamenforschung IX (1933), 193—209.
- Brunner**, Gottfried. Deutsche und Wenden im Mittelalter. Eine Geschichtsstunde in Untertertia: Zeitschr. für deutsche Bildung IX (1933), 156—164.
- † Professor Jan **Bryl** z wobr.: Krajan LXVI (1933), 37 sé.
- Bučar**, Vekoslav. Dr. Arnošt Muka: Etnolog. Glasnik etnografiskego muzeja v Ljubljani V/VI (1933), 291—294.
- Bulwar**, C. Poslednje dny w Pompeji. Roman: Serbske Nowiny 1931. Čo. 244 sé.
- Burkhardt**, Felix. Das Verbreitungsgebiet der wendischen Sprache im Freistaat Sachsen nach der Volkszählung am 16. Juni 1925: Zeitschr. d. Sächs. Statist. Landesamtes LXXVI (1930), 245—253.
- Burkhardt**, Felix. Die Entwicklung des Wendentums im Spiegel der Statistik (Die Lausitzer Wenden .. herausgegeben von Rud. Kötzschke, H. 6). Langensalza, Jul. Beltz. Berlin-Leipzig. 1932. 96 str. 8°.
- b. w. **Hračk**: Krajan LXVI (1933), 80—86.
- Jurkowe napominanjo: Krajan LXVI (1933), 74—80.
- W poslednjeje hodźinje hrěšnicy: Krajan LXVII (1934), 73—76.
- Maćerna wutroba: Krajan LXVII (1934), 69—72.
- C. Kanonik Juriy Hejduška 60 lět: Katolski Posol LXXII (1934), 121.

- Mots **Caftak** a Hans Kolbasa: Serbske Nowiny 1933. Čo. 183 sé.
- Conrad**, [Michael]. Beitrag zu der in den Provinzialblättern der Oberlausitzischen Gesellschaft d. Wissenschaften enthaltenen Abhandlung von den Sitten und Gebräuchen der heutigen Wenden: Provinzialblätter oder Sammlung zur Geschichte, Naturkunde... herausgegeben v. d. Oberlaus. Gesellschaft d. Wissenschaft II (1783) = Stück 5. str. 60—73.
- Der Landkreis **Cottbus** mit dem Spreewald. Hauptschriftleiter Ernst von Schönfeldt. Mit zahlreichen Abbildungen. Magdeburg, Kunstdruck- u. Verlagsbüro. 1933. 191 str. 4°.
- Cyž**, M[ichael]. Někotre kapalki w Delanach z wobr.: Krajan LXVI (1933), 41—43.
- é—. Naše dopomnjeńske dny w nowym léće: Serbske Nowiny 1932. Čo. 1.
- Nježenjena **ćeta**: Kat. Posoł LXIX (1931), 340—342.
- Čěkancaj** w bahniščach rěki Mississippi: Serbske Nowiny 1933. Čo. 71 sé.
- Čech**, Svatopluk. Jabłoń. Z novellow: Serbske Nowiny 1931. Čo. 138 sé.
- Slawa. Z novellow: Serbske Nowiny 1931. Čo. 142.
- Čechow**, Anton P. Ženich: Serbske Nowiny 1932. Čo. 90 sé.
- Černy**, Adolf. Serbske hobrazki. Pšeložyła Mina Witkoje (Knihownja Dom a Swět XVII). W Chóšebuzu, Kolo serbsk. spisowaćelow. 1930. XV, 79 str. 8°.
- Duchowny rada Franc **Čornak** †: Posoł LXX (1932), 396 sé.
- D.** Kralowske džěćo: Kat. Posoł LXX (1932), 275 sé. 284 sé.
- Swjaty križ při puću: Kat. Posoł LXX (1932), 123—126.
- Michał: Kat. Posoł LXX (1932), 270 sé.
- jn. [-**Delan**, Jurij.] Karitas na wsach: Krajan LXVI (1933), 49—56.
- Delan**, Jurij. Měšnik a lud [ze stawiznow Khróšćanskeje fary]: Kat. Posoł LXXI (1933), 305 sé. 313 sé. 321 sé.
- Dietrich**, E[wald Victorin] Chitavia, Zittaus Begründerin oder der Kampf d. Deutschen gegen die Wenden am Wahlenfeld u. an der Blutmühle bei Teuschwitz i. J. 923. Historisch. Roman. (Historische Original-Romane aus Deutschlands Helden- u. Ritterzeiten. Herausgegeben von G. F. Horvath, Bd. 3). Mit Abbildungen. Meißen, Goedsche. 1930. 224 S. 8°.
- Stareje pódkowy **dla**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 241 sé.
- Dobrucky**, Božidar. Pusty kraj. Powědańčko z našeje doby: Łužica XLVI (1931), 45 sé. 53—56.

- Dörfler, Pětr.** Holčka w zaplatanej sukničcy. Powědańčko: Kat. Posol LXIX (1931), 307—309.
- Ilsan [**Domaška, Romuald**]. Napoleon a serbski wojak. Přenjoťne powědańčko: Serbske Nowiny 1931. Čo. 158 sé.
— Kasandra. Přenjoťny roman: Serbske Nowiny 1932. Čo. 301 sé.
— Wrjós: Łužica XLVII (1932), 29 sé. 37 sé. 47 sé. 58 sé. 67 sé.
- Domaška, Romuald.** Něšto ze spisa „epitome historiae Rosenthalensis“ Jakuba Ticina z lěta 1692: Čas. Mać. Serb. LXXXIV (1931), 76—83.
— Pokładopytař a Le chevalier de Saxe. Stawizniskej powědańcy. Předślowo napisał Józef Páta. (Knihownja Dom a Swět XIX). W Budyšinje, Koło serbsk. spisowaćelow. 1931. VII, 85 str. 8°. Z wobr.
— Něšto wo klóštrje Lehninu a wo stawiznach Hermanoweho wěšćenja: Čas. Mać. Serb. LXXXV (1932), 58—69.
— Zajac: Krajan LXVI (1933), 86—90.
- Delnjoserbska spisowaćelka Marijana **Domaškojc.** K jeje 60. narodninam: Serbske Nowiny 1932. Čo. 50.
- Někotre **dopomnjeńki** ze žiwjenja wótea Smolerja: Wótčine Jan Arnošt Smoleř k jeho 50. posmjertninam. 1934. Str. 11—13.
- Wysoka **dróha:** Serbske Nowiny 1932. Čo. 271.
- Dučman, A.** Wažnosć serbskeho nowinařstwa: Serbske Nowiny 1931. Čo. 260.
- Čerwjeny **dwór.** Po čěskim přeložil M. W.: Kat. Posol LXXI (1933), 179—182. 210—214 sé.
- Džěćo slepeje.** (Přeložil K...): Kat. Posol LXX (1932), 59—62.
- e —. Posledni puć serbskeho prócowarja wučerja Khrystijana Křižana: Serbske Nowiny 1934. Čo. 4.
— Einige Erntebraüche bei den Wenden: Heimatklänge. Bautzener Tageblatt. 1933. Nr. 30. Tosame: Sächs. Volksztg. XXXII (1933), Nr. 164.
— „Ze Serbami wróćo dže“: Serbske Nowiny 1931. Čo. 266.
- e. R.** Dobroćeljo Budestečanskeje wosady: Serbske Nowiny 1933. Čo. 288.
- Edel, Frieda.** Hanka, Cistibors Tochter. Erzählung nach historischen Quellen aus d. 10. Jahrh.: Unsere Oberlausitz 1931. S. 44—51.
- Enderlejn, Hans.** Die Fauna der wendischen Burg „Poztupimi“ (Potsdam). [Als Einleitung: Geschichte, Kultur,

- Material]. Lucka, R. Berger. 1930. Tierärztl. Diss. Berlin.
- Engelhardt**, Karl August. [Über Sitten, Gebräuche, Sprache, Gewerbe, Religion usw. der Wenden i. d. Ober- und Niederlausitz]: Dess. Erdbeschreibung d. Kgr. Sachsen IX (1818), 1—110.
- Felsberg**, O. Die Wenden im Havelland: Jahresber. des Histor. Vereins zu Brandenburg. 1929. 59—62.
- Franke**. Dermaleinst auch in Plauen [waren Wenden]: Beschaulich daheim. Vogtl. Anzeiger und Tageblatt 1932. Nr. 90.
- Franke**, Th. Schrumpfendes Wendentum: Wurzener Erzähler 1933. Nr. 45.
- Faraš Michal **Frenel** († 1706) wo kermušach. Z knihow „Budesczanska dupa“, 1688: Serb Nowiny 1933. Čo. 201.
- Frenzel**. Über Sprache und Volkstum [der Wenden]: Oberlaus. Erzähler 1930. Nr. 56.
- Frenzel**, [W.] Neue Funde an der Wendenburg zu Brohna: Bautzener Tageblatt XXXIV (1931). Nr. 252. Beibl. 2.
- Friedemann**, Hugo. Der kleine Zschirnstein ein Opferaltar der Sorben: Saxonica I (1876), 100.
- Gander**, Karl. Ein vorgeschichtliches Dorf und slavische Skelettgräber auf dem 2. Kiebitzhügel bei Guben mit Abbildungen: Kreiskalender Cottbus, Calau, Spremberg 1929. S. 42—44.
- Gandert**, O. F. Altwendische Götterdämmerung: Die Heimat. Neuer Görlitzer Anzeiger 1933. S. 50 f. 66 f.
— Die obersorbisch-niedersorbische Grenze in der Lausitz auf Grund der Bodenfunde mit Abbildungen: Niederlaus. Mitteilungen XXII (1934), 107—119.
- Gorki**, Maksim. Jemeljan Piljaj: Serbske Nowiny 1932. Čo. 25 sé.
- Die **Gottheiten** der alten Sorben: Unsere Heimat erzählt für alle... von der Lehrerschaft des Schulaufsichtsbezirks Kamenz 1925. Zeš. 2. Str. 57—61.
- H.**, J. Džesać lět jednota Sokol w Radworju: Sokolske — Za jedyn dzeń pěši z Hródka do Drježdžan: Serbske Nowiny 1934. Čo. 84.
Listy VIII (1932), 141 sé.
- Haas**, A. Der Name Arkona: Monatsbll. d. Gesellsch. f. pommersche Gesch. XLV (1931), 126—129.
- Hahn**, Adalbert. Die Eindeutschung der Mark Meissen: Auf neuem Pfad XII (1933), 58—60.
- Hajna**, Felix. 60 lět spěwne towařstwo „Jednota“ w Khrósćicach: Serbske Nowiny 1932. Čo. 219.

- Hajna**, Miklawš, Swjata Hilžbjeta Durinska. Drama w 5 jednanjach. Po němskim přeložil a wobdželał. W Budyšinje, Donnerhak. 1931. 37 str. 8°.
- Wot **hajnkownje** hač k wjescy Swinařni: Serbske Nowiny 1934. Čo. 113.
- h-k b-i.** Jakub Bart-Ćišinski (1856—1909): Ruch Słowiański IV (1931), 169—171.
- Handrij.** Powědańčko z wjesneho žiwjenja. W přel. podał jš: Serbske Nowiny 1933. Čo. 58 sć.
- Handriec,** Khata. Pućowanje serbskeje misijónskeje so-try do misijónow w Khinje: Kat. Posol LXXI (1933), 124—126. 141 sć.
- Haneberg,** G. Im Burger Spreewald mit Abbildungen: Der Landkreis Cottbus mit dem Spreewald. Magdeburg 1933. S. 97—104.
- Hanslik,** Erwin. Kulturgeographie der deutsch-slavischen Sprachgrenze: Vierteljahrschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte VIII (1910), 103—127.
- Hantzsch,** Oswin. Wiedergewinnung der slavisch gewordenen Landschaft um Neustadt durch die Deutschen: Dess. Bilder aus d. 600jähr. Geschichte Neustadts 1933, Str. 7 sć.
- Haumann,** Konrad. Merkwürdige Oberlausitz, Winkel der Wenden und Herrnhuter: Wurzener Erzähler 1931. Nr. 24.
- Haupt,** W. Wendenpfennige z wobr.: Die Heimat. N. Görlitzer Anzeiger. 1930. Str. 151 sć.
- Morgenländische Schätze im alten Wendenland. [Hack-silberfunde]: Die Heimat. N. Görlitzer Anzeiger. 1930. Str. 23 sć.
- Unsere **Heimat**, erzählt für alle, die sie lieben, von der Lehrerschaft des Schulaufsichtsbezirkes Kamenz. H. 1. Kamenz, Krausche. 1925. 8°.
- Herbja:** Serbske Nowiny 1934. Čo. 90 sć.
- Hermann.** Die Lausitzer Wenden, z wobr.: Das schöne Sachsen IV (1934), 179—180.
- Hermann,** [Ernst]. Hněwsecy: Čas. Mać. Serbsk. LXXXIV (1931), 62—64.
- Wuricy — Wujer (Auritz-Unwürde): Čas. Mać. Serb. LXXXVI (1933), 16—19.
- Heyde,** G. Spreewaldfahrt m. 14 Abb.: Leipz. Illustr. Zeitg. 1933. Nr. 4618. Str. 297—299.
- Wyšši wučer kantor Jurij Pětr **Hila** †: Kat. Posol LXX (1932), 379.
- † Kantor Pětr **Hila**, z 1 wobr.: Krajan LXVI (1933), 39 sć.

- Něma **holčka**. Přeložil B. Šolta: Kat. Posol LXX (1932), 187 sč. 195—197. 202—207.
- Hózdž**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 41.
- Džěćace **hrajki** w prastarych časach: Serbske Nowiny 1932. Čo. 287.
- Hród** Augusta Sylneho w Njezdašecach: Serbske Nowiny 1933. Čo. 53.
- Hülle**, Werner. Eine slawische Schädelbestattung im Burgwall am Kapellenberge bei Landsberg, Kr. Delitzsch m. Taf.: Jahresschrift für die Vorgeschichte der sächs.-thüring. Länder XIX (1931), 96—104.
- Ja** a mój cyły dom chcemy słužić Knjezej: Kat. Posol LXX (1932), 268—270.
- Jan**: Kat. Posol LXX (1932), 157—159. 163—167. 171—174.
- Jarmer**, Karl. Wer hat Arkona gegründet?: Unser Pommerland XVI (1931), 201—205.
- Jegorow**, Dimitrij. Die Kolonisation Mecklenburgs im 13. Jahrh. Bd. 1—2. Breslau, Priebartsch. 1930. XV, 438 a XXI, 485 str. 8°.
- Jenajey** před zakonjom. Historiske powědańčko: Serbske Nowiny 1934. Čo. 7 sč.
- Jěz**.... Zajimawosće Jaworskeje korčmy: Serbske Nowiny 1934. Čo. 81.
— Fr. Dominikus Pawoł Wićaz †: Kat. Posol LXXI (1933), 189 sč.
- Jězorski**. Njeje žiwjenje bjez swójby: Kat. Posol LXXII (1934), 3—5. 11—13.
- jk**. Kurjatkec Jank: Serbske Nowiny 1932. Čo. 18.
- jn**. Hdže Vineta ležeše?: Serbske Nowiny 1934. Čo. 129.
- Khěžor **Jozef** a jeho mać: Serbske Nowiny 1933. Čo. 89 sč.
- js**. Bratraj Michał a Miklawš Bjedrich: Kat. Posol LXIX (1931), 228—230.
- jš**. Wyšši wučer kantor Jan Rězak — 70 lět: Kat. Posol LXXI (1933), 155.
- Naši **jubilarojo** [Marko Smoleř 75 lět, Arnošt Holan 50 lět, Jan Haješ 60 lět]: Sokolske Listy VIII (1932), 150—152.
- k**. Wójske pomniki w Klóštrskej wokolinje: Kat. Posol LXXI (1933), 341 sč.
— Hišće něšto wo starej drózy a druhim: Serbske Nowiny 1933. Čo. 38.
— Wójske pomniki w klóštrskej krajinje: Serbske Nowiny 1933. Čo. 299.
- Kapała** pola Wjelkohroda. Přeložil B. Šolta: Kat. Posol LXXI (1933), 91—94. 99—102. 108 sč.

- Łahowska **kapala** w Brězyncy: Serbske Nowiny 1931. Čo. 151.
- Stary **Kašporec** Pětr: Serbske Nowiny 1931. Čo. 129.
- Keřk**, Aug. Len a přaza, Dopomnjeńki z džěcacych lět: Předženak LXXX (1934), 68—71.
- Móskwowske **khorhowje** wšudžom wěja! A my?: Kat. Posol LXIX (1931), 345—347.
- Khostanc**: Kat. Posol LXXI (1933), 363—365. 371—373. 379 sc.
- Kiekebusch**, A. Die Wendenzeit (6.—12. Jahrh. n. Chr.): Landeskunde d. Provinz Brandenburg III (1912), 440—452.
- Zur Vinetafrage: Nachrichtenbl. f. d. deutsche Vorzeit VII (1931), 209—215.
- Klugmann**, Fritz. Erzeugnisse Lausitzer Volkskunst. Beim Osterhasen in Scado. Z 2 wobr.: Dresdner Anzeiger 1932. Nr. 87. S. 7.
- Koch-Gera**, Herbert. Der Pfortner Berg als sorbische Begräbnisstätte: Beschaulich daheim. Vogtl. Anzeiger und Tageblatt 1930. Nr. 239.
- Kötzschke**, Rudolf. Zur Sozialgeschichte der Westslaven. Beobachtungen aus dem Mittelgebiet: Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven N. F. VIII (1932), 5—36.
- Die wendische **Kolonie** in Texas und ihr Führer Johann Kilian: Heimatklänge. Bautzener Tageblatt 1932. Nr. 35—36.
- Komisarecy**: Serbske Nowiny 1932. Čo. 283.
- Swjaty Stanisław **Kóstka**. Přeserbščil Jězorski: Kat. Posol LXXVII (1934), 51 sc.
- Bur **Krakora**. Powědańčko z robočanskich časow: Předženak LXXVIII (1932), 75—82.
- Kramer**. Das Wententum im Kreise Rothenburg O.-L.: Die Heimat. N. Görlitzer Anzeiger. 1923. str. 206.
- Krawc**, Bjarnat. Basnje Jakuba Čišinskeho z mlodych lět: Serbske Nowiny 1932. Čo. 141.
- Judaš, tón přeradnik. Po Selmy Lagerlöf, powěda...: Serbske Nowiny 1933. Čo. 90.
- Lubinka w zbožownym mandželstwje: Serbske Nowiny 1931. Čo. 183.
- „Rjana Łužica“ — naša hymna. Mištrskie džěło Handrija Zejlerja a K. A. Kocora: Serbske Nowiny 1931. Čo. 201.
- Něšto wo serbskich hymnach: Serbske Nowiny 1931. Čo. 243.

- Pesme lužickih Srba. Beograd 1934. 4°.
- Handrij Zejleř a jeho hlosy. Musikologiska studija: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVI (1933), 50—60.
- Naš Handrij Zejleř a jeho hlosy: Serbske Nowiny 1933. Čo. 155.
- A hišće jónu: Handrij Zejleř jako hudźbny dariéel: Serbske Nowiny 1933. Čo. 221.
- Ze spěwneho žiwjenja Łužiskich Serbow: Serbske Nowiny 1934. Čo. 81.
- Krawc-Schneider**, Bjarnat. Nešto o himnološkoj literaturi Lužičkih Srba: Sveta Cecilija XXV (1931), 164—170. XXVI (1932), 7—10. 46—50. 85—87. 127—129.
- Krječmař**, Miklawš. Ke skladbje serbskeho participija praesentis: Čas. Mać. Serbsk. LXXXV (1932), 56—58.
- [**Krječmař**, P.] Při brjohach Baltiskeho morja. Pućowańske dopomnjeńki: Serbske Nowiny 1932. Čo. 280. sé.
- Krječmař**, P. Profesor Jan Bryl †: Serbske Nowiny 1932. Čo. 1.
 - Naša serbska młodźina, kiž lětsa ze šule přińdže: Serbske Nowiny 1933. Čo. 6.
 - Jan Arnošt Smoleř. K wopomnjeću nawróta jeho 115. narodneho lěta: Serbske Nowiny 1931. Čo. 277.
 - Jan Arnošt Smoleř polsta lět zemrěty: Wótčine Jan Arnošt Smoleř k jeho 50. posmjertninam 1934. Str. 13 sé.
 - Ty a ja! Khutne rozpominanje wo serbskim narodnym džěle: Serbske Nowiny 1931. Čo. 225 sé.
 - Wo socialnym zastaranju našich džěci: Serbske Nowiny 1931. Čo. 189. 191. 193. 196.
 - Wulećiš sebi sobu do serbskeho kraja?: Serbske Nowiny 1932. Čo. 104.
- Křižan**, Khrystijan. Ležomnostne mjena z Nowožanskeje šulskeje wosady: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 44—50.
- Kuba**, Ludwik. Poměr serbskeje ludoweje drasty k drasće druhich Słowjanow: Čas. Mać. Serbskeje LXXXIV (1931), 94—99.
 - Slowo wo serbskich rejach: Łužica XLVII (1932), 13 sé.
- Kubaš**, Juri. Dziwni kmótra a spodziwne wěcki. Powědańčka z přirody. W Budyšinje, Donnerhak. (1932), 80 str. 8°.
- Kühne**, A. Slavenzeit [in der Wilsdruffer Gegend]: Unsere Heimat. Wilsdruffer Tageblatt XI (1922), 57—63.

- Kulman, Kř.** Leńka, znamjo křescanskeje žónskeje. Zabawne powučne powědańčko: Serbske Nowiny 1934. Čo. 110.
- Kultura** starych pomórskich Slowjanow: Serbske Nowiny 1933. Čo. 41.
- Serbska **kupa** we Łužicy: Serbske Nowiny 1932. Čo. 95.
- Kus** platu: Serbske Nowiny 1934. Čo. 31 sć.
- Křižnik**ec Jurij. Powědańčko z wjesneho žiwjenja: Serbske Nowiny 1931. Čo. 129.
- I —. Džesać lět jednoty „Sokol w Poršicach“: Sokolske Listy VIII (1932), 147—150.
- L.** Mój přećel Anton. Wobraz z Rańšeje Pruskeje: Serbske Nowiny 1933. Čo. 281.
- L.-Jězerski, Č.** Pcslednja domkhowanka: Kat. Posoł LXX (1932), 291—293. 300 sć.
- Langer, J.** Slawisches und deutsches Nebeneinander in der Zwickauer Landschaft: Heimatblätter, Crimmitschauer Anzeiger und Tageblatt VIII (1928). Nr. 9.
- Aus dem **Leben** des Sorbenwenden Othraw: Unsere Heimat erzählt... von der Lehrerschaft d. Schulaufsichtsbezirks Kamenz 1925. H. 2. str. 33—47 sć. H. 3 str. 65—71.
- Wendisches **Leben** in Bautzen: Oberlaus. Erzähler 1926. Nr. 51.
- Lehmann, Rudolf.** Die Niederlausitzer Wenden und die Kirche vom 17. bis zum 19. Jahrh. (Quellenmaterial): Niederlaus. Mitteilung. XX (1930/31), 1—34.
- Das Wendentum im Kr. Spremberg um die Mitte des 19. Jahrh.: Kreiskalender Cottbus, Calau, Spremberg 1930. S. 53—56.
- Lešawic, M.** Siedmdziesieciolecie Bernarda Krawca: Ruch Słowiański IV (1931), 164 sć.
- 25 lět Marijanske knježnjace towarstwo w Rablicach: Kat. Posoł LXXI (1933). 25 sć.
- Štwórćtysac lět hižo pućuje Budyšska katolska wosada do Róžanta: Kat. Posoł LXXI (1933), 204 sć.
- Libš, Jurij.** Žiwjenjo Swjatych na měsac januar. Budyšin, Donnerhak, 1930. 111 str. 8°.
- Liersch, F[erdinand] K[arl].** Das Wendenregiment. (Wogrenadirskim regimencie čo. 26). Cottbus, Heine, 1931. 21 str. 8°. Z Cottbuser Anzeiger.
- Ljeskow, Nikolaj.** Zwěrjo. Žiwjenjopis wótea Serafina: Serbske Nowiny 1932. Čo. 94.
- Za[lěski] [-**Lorenc, Jakub.**] Čoho so bojimy: Serbske Nowiny 1933. Nr. 24.
- [—] Serbske hibanje: Serbske Nowiny 1932. Čo. 277.

- Jakub. Kupa zabytych. Roman serbskeje pytaceje duše. Zawod napisal Włodź. Zmeškal. (Knihownja Dom a Swět. 20.) W Budyšinje, Koło serbskich spisowacelow. 1931. VI, 112 str. 8°.
- [—] Do Łaza na poswjećenje Zejlerjoweho pomnika: Łužica XLVI (1931), 52 sć.
- [—] My so dusymy: Serbske Nowiny 1933. Čo. 6.
- [—] My tu smy!: Serbske Nowiny 1932 Čo. 283.
- [—] Su Serbja potlócowany narod?: Serbske Nowiny 1932. Čo. 295.
- Lorentz, F.** Die slavischen Ortsnamen d. K. Demmin: Pomm. Herd. 1931. Nr. 52.
- Die slav. Ortsnamen i. Kr. Pyritz: Pyritzer Kreisblatt. Heimatbeil. 1931. Nr. 14.
- Lužice**, dědičné léno a nerozlučná součást koruny české: Pražski list VI (1932). 12. 7. 32.
- Lakař, Arnošt.** 85 lět ewangelske serbske Bože služby we Drježdžanach: Serbske Nowiny 1934. Čo. 32 sć.
- Přiwěra wo serbskich bajkach, počinkach a wašnjach: Serbske Nowiny 1933. Čo. 277.
- Serbski rjek Ketličanskeje wosady [Pětr Běmar z Wujezda pola Ketlic]: Serbske Nowiny 1934. Čo. 11.
- m. a. ZACPĚTA:** Kat. Posol LXIX (1931), 291 sć. 299—302.
- M., G.** Wendischer Brauch, Sitte und Aberglauben in der Lausitz: Unsere Heimat. Bautz. Tageblatt 1934. Nr. 4.
- Máchal, H.** Wětr w slowjanskej mytologiji: Serbske Nowiny 1931. Čo. 252.
- Mały Wjelkow** — serbski Nizka!: Serbske Nowiny 1933. Čo. 71.
- 700 lět: Klóštr **Marijny Doł**, z wobr.: Krajan LXVII (1934), 58—65.
- Klóštr **Marjina Hwězda** w zwisku z městom Kamjencom: Serbske Nowiny 1932. Nr. 35.
- Marschner, H.** Česka Kamjenica. Wot nas Serbow zabyte hnadowne městno z wobr.: Krajan LXVI (1933), 44 sć.
- Boža **martra:** Kat. Posol LXXI (1933), 43 sć. 51—54.
- Maupassant, Guy de.** Sudk. Přeserbšćil M. Nawka: Krajan LXVII (1934), 66—69.
- Memorandum** der Lausitzer Serben an die Regierung des Deutschen Reiches März 1931: Kulturwehr VIII (1932), 67—71.
- Merkenschlager, F.** Die Bewohner des Spreewaldes m. 3 Kartenskizzen u. mehr. Abb. u. Bildn.: Die Umschau XXXV (1931), 305—308. 330—334.

- Měrcink**, Jurij. Maćeřny dzeń a maćeřna rěč!: Serbske Nowiny 1932. Čo. 106.
- Wóhņjoš [-**Měškank**, J.]. Młodoserbstwo, studentstwo a Sokolstwo z wobr.: Sokolske Listy VII (1931), 116—123.
- Tecelin **Mět**: Posoł LXX (1932), 6.
- Meyer**, C. H. Fontes historiae religionis Slavicae. Berolini, de Gruyter. 1931. 112 str. 8°.
- Mielke**, Robert. Das wendische Haus m. Abb.: Landeskunde d. Provinz Brandenburg III (1912), 49—54.
- Mikela**. Wo twórbje hromadustajanych wěcownikow při přeloženju z němčiny do serbsčiny: Čas. Mać. Serb. LXXXV (1932en), 53—56.
- Swjaty **Mikławš** w ludowych naložkach: Serbske Nowiny 1932. Čo. 285.
- Mehmed **Mizani**. Stawizna z turkowskeho woblēhowanja města Wina 1683: Serbske Nowiny 1933. Čo. 287.
- † **Mj**. Sym Serbow serbske holičo: Katolski Posoł LXIX (1931), 171—173. 179—182.
- Lěсны **młyn**: Serbske Nowiny 1934. Čo. 18 sé.
- Mörtzsch**, Otto. Die Stürnitze, ein alt-wendisches Maß: Dresdn. Geschichtsbll. XLI (1933), 112 sé.
- Mucha**, Jurij. Kak ma so čestny serbski kwas we Wojerowskej krajinje wotměć. Powučěnja za braškow: Předženak LXXIX (1933), 53—56.
- Naš wótčine dr. Arnošt **Muka** † z wobr.: Serbske Nowiny 1932. Čo. 239.
- † Professor dr. Arnošt **Muka** z 1 wobr.: Krajan LXVI (1933), 40.
- Mysle** ludži jebaja, słowa hišće bóle: Serbske Nowiny 1934. Čo. 80 sé.
- Mała **myška**: Serbske Nowiny 1934. Čo. 48 sé.
- **n** —. K. A. Kocor džensa 30 lět njebohi: Serbske Nowiny 1934. Čo. 114.
- Kola Gustav Wowčerċ, zaslužbny a plódný prócowar na polu serbskeje hudźby: Serbske Nowiny 1934. Čo. 122.
- n**. Hłowny redaktor Marko Smoleř pječasydomdžesatnik z wobr.: Serbske Nowiny 1932. Čo. 298.
- N.**, A. Zahe wupřehnjeny [-Pawoł Wićaz] z 1 wobr.: Krajan LXVII (1934), 47—49.
- N.**, P. Žiwjenje knjeza prof. dra. Arnošta Muki: Serbski student XIV (1932). Čo. 1/2. Str. 3.
- Na** 2000 kilometrow přez němske krajiny: Serbske Nowiny 1933. Čo. 194 sé.

- Handrijowe **naložki** w Serbach: Serbske Nowiny 1932. Čo. 280.
- N[awka]**, M[ichal]. Pokiwy, kak sej pysk a pjero nawótriš: Serbske Nowiny 1932. Čo. 9 sé.
- Nawka**, M[ichal]. Kanie džěci. Hodowna hra w štyrjoch jednanjach, wosebje za džěci: Z Wěnce počasow III. rjad. 1933. Čo. 2/3.
- Radwońčenjo. (Jeno pospyt a to šće džěrawy): Sokolske Listy VII (1931), 54—56.
- Serbske swjatkowne **naložki**: Serbske Nowiny 1932. Čo. 112.
- Nedo**, P. Studien zum wendischen Volkslied: Lausitzer Geschichtsbl. 1931. Nr. 29. — Tosame: Bautzener Geschichtshefte IX (1931), 35—47.
- Nejdo**, Pawol. Za mojim bratrom Khrystijanom Křižanom z wobr.: Serbske Nowiny 1934. Čo. 2.
- Naš Khrystijan Křižan †: Serbski Student XV (1934), 9 sé.
- Wo přichod zjednoćenstwa serbskeho wučerja: Serbske Nowiny 1933. Čo. 237.
- Němcová**, Božena. Žiwa Bara. Ze žyweńa pastyrského žowěa. Pšeložyła Mina Witkojc. (Knihownja Dom a Swět. XVIII). W Chošebuzu, Kolo serbsk. spisowacelow. 1931. 62 str. 8°. Z wobr.
- Něšto** wo slowjanskich narodach: Serbske Nowiny 1933. Čo. 3. 8. 14. 20. 26.
- Něšto** wo našim nowinarstwje: Serbske Nowiny 1932. Čo. 31.
- Něšto** wo wašnjach, naložkach a přiwerkach w serbskich swójbach: Serbske Nowiny 1934. Čo. 11.
- Neumann**, Eugen. Heidnisches aus der alten Wendei: Heimat-Warte. Bautzener Nachrichten. 1933. Nr. 128.
- Wołmjanej **nići**: Serbske Nowiny 1934. Čo. 78 sé.
- Šlyri **njewěsty** a jena žona: Serbske Nowiny 1933. Čo. 274 sé.
- [**Nowak-Horjanski**, Jakub]. Pućowanske dopomnjeńki: Kat. Posol LXX (1932), 316 sé. 323 sé. 332 sé. 339 sé. 347 sé. 371 sé. 380 sé. 387 sé. 394 sé. LXXI (1933), 11 sé. 19 sé. 27 sé. 35 sé. 43 sé. 67 sé. 75 sé. 82 sé. 317 sé. 323 sé. 334 sé. 347 sé. 357 sé. 374 sé. 412 sé.
- Nowak**, Józ. Michal Hórnik. Swjedžeńska řeč na Hórnikowym swjedženju 25. junija 1933 we Worklecach: Krajan LXVII (1934), 42—47.
- Nowak-Njehorński**, Měrcin. Z Bratislawy do Krakowa!: Serbske Nowiny 1933. Čo. 44. 46.
- Wo žónskim sokolskim ćělozwućowanju w Serbach: Sokolske Listy VIII (1932), 133—136.

- enNáše kublařske džělo. Wohlad a wuhlad: Sokolske Listy VII (1931), 81—86.
- Johann Wolfgang Goethe. K 100. ročnicy jeho smjerće: Serbske Nowiny 1932. Čo. 69.
- Kermuša w Sulšecach a jeje dczynki w Kulowje a druhdže: Serbske Nowiny 1931. Čo. 243 sé.
- Ze Scolaŕami w kraju juhosłowjanskich bratrow: Serbske Nowiny 1931. Čo. 205, 207, 219, 217, 225.
- Němske turnařstwo (DT) a naš Sokol: Sokolske Listy VII (1931), 113—116.
- Měrćislaw Tyrš z 1 wobr.: Serbske Nowiny 1932. Čo. 219.
- Wyšnosť a Sokol: Sokolske Listy VIII (1932), 9—11.
- Nowotny**, Fawol. Zdzělanje serbskeho akademika: Serbski Student XIII (1932), 36. 39 sé. XIV (1932), 6 sé.
- Boža **nóc** w železarni: Serbske Nowiny 1931. Čo. 295 sé.
- Indiski **nóz**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 215 sé.
- Merkwürdige **Oberlausitz**. Winkel der Wenden und Herrnhuter: Unsere Heimat. Coswiger Anzeiger. XI (1930), Nr. 5.
- Observation** von der Wendischen Könige Vergang, und deren vorgegebenen Reliquien in der March und Nieder-Lausitz: Destinata literaria et fragmenta Lusatica Tom. II. Str. 695—710.
- Oharský**. Již 3000 let mluvi se v Lužici slovansky: Pražski Poledni List. VI (1932), Čo. 222.
- Lužický venkov jest slovanský!: Pražski list VI (1932), Čo. 225.
- Wojerske **organisacije** starych Slowjanow [dalši nastawk pod napismom:] Starosłowjanske wojerstwo: Serbske Nowiny 1934. Čo. 123 a 131 sé.
- Ostern** im Wendenland: Unsere Heimat. Bautzener Tageblatt 1934. Nr. 13.
- Padanje** hwězdy. Stawizna ze wsy: Serbske Nowiny 1934. Čo. 100 sé.
- Páta**, Józef. Z narodneje a kulturneje Lužicy. Přenjetny list... wozjewjeny w „Narodnych Listach“ Pražskich, čo. 118, II. wud.: Serbske Nowiny 1931. Čo. 112.
- Božena Němcowa 1820—1862. (Sep. woté. z „Dom a Swět“ XXII). Budyšin, Smoleř. 1932. 13 str. 8°.
- Krótki přehlad lužiskoserbskeho narodopisneho džěla. Wosebity wočišć z revue Slavia X, 4. Praha, Unia. 1932. 15 str. 8°.
- Z kulturneho žiwjenja lužiskich Serbow po swětowej wójnje. Serbske wudaće. (Słowjanske Rozhlady. Čo. 7.)

- W Budyšinje, Koło serbsk. spisowacelow. 1932. 97 str. 8°.
- (Páta-Štěpánek.)** Wo starych slowjanach a slowjanskej jednoće. (Z knihi: „Slowjanstwo a Tyršowa myslička“ (Páta-Štěpánek) přel. M. N.-N.): Serbske Nowiny 1932. Čo. 123.
- Peeck, Karl.** Zweierlei Recht. Polen und Wenden im Reich...: Dresdener Anzeiger. 1932. Nr. 342 und 350.
- Peter, Kurt von.** Unter den Wenden. Mit 18 Aufnahmen: Atlantis 1931. Str. 714—725.
- Petzsch, W.** Die neuen Ausgrabungen i. d. Tempelburg Swantewits auf Arkona m. 1 Abb.: Monatsbl. d. Gesellschaft f. pommersche Gesch. XLV (1931), 50—57.
- Die vorgeschichtlichen Münzfunde Pommerns. (Mitt. aus d. Sammlung vorgeschichtlicher Altertümer d. Universität Greifswald. 5.) Greifswald, Bamberg. 1931. 80 S. 8°.
- Rügen und die Rugier: Monatsbl. d. Gesellschaft f. pommersche Gesch. XLV (1931), 170—172.
- Die Slawen in Pommern und ihre Beziehungen zu d. Wikingern: Prähistor. Zeitschrift XXI (1930), 306 f.
- u. G. **Martiny.** Wall und Tor der Tempelfeste Arkona m. Abb.: Prähistor. Zeitschr. XXI (1930), 237—264.
- Pfitzner, Josef.** Zur deutschslawischen Siedlungsgeschichte Mecklenburgs und Ostholsteins im Mittelalter: Jahrbücher für Kultur und Geschichte d. Slaven N. F. IX (1933), 185—193.
- Pfuhl.** Die mittelalterliche Mission unter den Wenden. Ein Beitrag zur sächsisch-thüringischen Geschichte: Bautzener Nachr. 1888. Sonntags-Beil. Nr. 27.
- Pful, Přibóh** Vline pola Budyšina: Serbske Nowiny 1932. Čo. 89.
- Swjećený **pienježk.** Powědańčko z njedawnych časow: Kat. Posol LXXII (1934), 163 sé.
- Pobig, Handrij.** Pućowanje jako „wandrak“: Serbske Nowiny 1932. Čo. 148 sé.
- Podawk** z burskeje wójny: Serbske Nowiny 1934. Čo. 42 sé.
- Pohl, R.** Schleife, der Hauptsitz des Wendentums in der schlesischen Oberlausitz m. Abb.: Die Heimat. N. Görlicher Anzeiger 1929. S. 113—115. 117—119.
- Poklad:** Serbske Nowiny 1933. Čo. 54 sé.
- Staroserbski **pomnik** w Kosycach [Senzig pola Barlina] [-Pomnik padnjenych Serbow a to 3 lipy]: Kat. Posol LXIX (1931), 326.
- Budyske **powěsće:** Serbske Nowiny 1931. Čo. 99 sé.

- Powjetšenjo Khrósćanskeho kěrchowa před 50 lětami:
Kat. Posol LXIX (1931), 228.
- Serbska **próstwa** na němske knježeřtvo: Serbske Nowiny
1932. Čo. 25.
- Staraj **präcelaj**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 113 sé.
- Přisłowa** nam wo serbskich žonach powědaja: Serbske No-
winy 1933. Čo. 114.
- Posledni **puć** k. kantora a wyššeho wučerja Jan Rězaka:
Serbske Nowiny 1934. Čo. 47.
- Posledni **puć** knjeza Kěty [we Wjeselu]: Serbske Nowiny
1934. Čo. 11.
- Na dalokich **pućach**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 129 sé.
- „**Pućowajo** staj pućowaloj dwaj frejnaj mlodžencaj...“:
Serbske Nowiny 1934. Čo. 87. 89.
- ř.** Lěto wopomnjeća stotyeh narodninow Michala Hórni-
ka: Serbske Nowiny 1933. Čo. 66.
- Posledni puć Blažie nana, hamtskeho a gmejskeho
předstejićerja we Łazu: Serbske Nowiny XCI (1932),
Čo. 24.
- Posledni puć wysokodostojneho knjeza prälata Mi-
kławša Žura: Serbske Nowiny 1932. Čo. 298.
- R.**, J. K. Nop: Serbske Nowiny 1932. Čo. 235 sé.
- Radig**, W. Die Sorben in Sachsen m. Abb.: Die Fund-
pflege. Beil. d. Mitteldt. Bl. f. Volkskunde I (1933),
2—4. 9—11.
- Rentsch**, Johann. Osterreiten in der Wendei: Unsere Hei-
mat. Bautzener Tageblatt. 1934. Nr. 12.
- Retzlaff**, Hans. Osterbräuche i. der Lausitz: Koralle 1934.
H. 13. N. F. v. 31. März.
- Knjez wyšši wučer a kantor na wusl. Jan **Rězak** wumrěl
z wobr.: Kat. Posol LXXII (1934), 59.
- Wyšši wučer kantor Jan **Rězak †**: Serbske Nowiny 1934.
Čo. 43.
- Richter**, Joh. Traug. Ohnefalsch. De mathesi Serborum:
Destinata literaria et fragmenta Lusatica Tom. III.
str. 1111—1136.
- Von Gelehrten Nieder-Lausitzern, so circa tempora re-
formationis gelebet, und besonders von Gelehrten
Wenden; nebst einigen Anmerkungen: Destinata lite-
raria et fragmenta Lusatica Tom. II. str. 798—814.
- Rječka**, Maks. Džěło za narod. Towarstwo „Hromadnik“
w Drježdžanach 10 lět: Serbske Nowiny 1932. Čo. 18.
- Ze stareje króniki [wo žiwjenju a smjerći serbskeje
wosady Radworja]: Krajan LXVII (1934), 50—57.

- Něšto wo ludowej zdźělanosći: Serbski Student XIII (1932), 22—24. 25 sc.
- Smy serbscy studenca: Serbski Student XIII (1932), 37 sc.
- Rječka**, Michal. Z řeče při palenju khodojtow 1930 w Radworju: Serbske Nowiny 1931. Čo. 100.
- Rjenč**, Jan. Moja ródna wjes, jeje wobydlerjo a jeje statoki [Khrósćicy]: Serbske Nowiny 1932. Čo. 61.
- Der **Robisch** [alte Wendenschanze] bei Dohna, z wobr.: Sächs. Kurier 1932. Nr. 235.
- Šajba**, J. Tyrš we swětle serbskeho narodneho prócowanja: Sokolske Listy VIII (1932), 97—101.
- Scheltz**, Theodor. [Über die verschiedenen Stämme der Elbeslaven] in: Dess. Prüfung der neuesten Hypothese über die älteste Geschichte von Sorau: N. Laus. Mag. XVI (1838), 216 sc.
- [**Šewčik**], [Jakub.] Won do swěta: Kat. Posol LXIX (1931), 235—238. 243—245. 251—253.
- Kantor wyšši wučer Jurij **Šewčik** †: Kat. Posol LXX (1932), 20 sc.
- † Kantor Jurij **Šewčik**, z wobr.: Krajan LXVI (1933), 38 sc.
- Šewčik**, Jurij. Moje dopomnjeće na přěni a druhi serbski sokolski zlět: Sokolske Listy VII (1931), 52—53.
- Šěca**, K. B. Što zwěrjata džělaja: Čas. M. S. LXXXIV (1931), 83—94.
- Schmidt**, Otto Eduard. Die Wenden: Amt und Volk V (1931), 58—62.
- Die wendische Frage: Amt und Volk V (1931), 84—88.
- Die Entstehung des Niederlausitzer Volkstums: Mitteldeutsche Blätter für Volkskunde VII (1932), 181—191.
- Schneeweis**, Edmund. Zur wendischen Volkskunde: Zeitschrift für Slavische Philologie X (1933), 368—374.
- Kantor Jurij **Šolta** w Budyšinje — 25 lět w službje: Serbske Nowiny 1932. Čo. 72.
- Pš. [**Šolta**, Pawol.] K šěsćdžesatninam knjeza kanonika Hejduški: Kat. Posol LXXII (1934), 122.
- Šolta**, Pawol. Mój kurzus w Dalkach: Kat. Posol LXIX (1931), 187—188. 196—198. 204—206. 212. 219—222. 228—229.
- Schremmer**, Wilh. Slavische Siedlungsweise: Dess. Die deutsche Besiedelung Schlesiens und der Oberlausitz [1922]. Str. 10—13.

- „**Štóžežo**“. Hans Witka z Wjerbow. Powědańčko ze serbskeho ludu powěda wuj ...: Serbske Nowiny 1931. Čo. 114 sć.
- Schuchhardt**, Carl. Vorgeschichte von Deutschland [Darin u. a. ausführl. Behandlung der germanisch-slav. Wikingenzeit und ihrer Seestützpunkte, wie Arkona, Jumne usw.], München und Berlin, Oldenburg. 1928. VIII, 349 S. m. 285 Abb.
- ze **Schulenburg**, Willibald. Z Blótow, z wobr.: Łužica XLVII (1932), 11 sć.
- Tři lěta pola Badarakec w Blótach, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 50—53.
 - Kito Pank. Předženak LXXVIII (1932), 50.
 - Spomnjeńki na Blóta: Łužica XLVI (1931), 35—38.
- von Schulenburg, Wilibald**. Der Sserpel [Feldgeist]: Niederlaus. Mitteil. XIX (1930), 451—453.
- Schwabe**, Konrad. Die slavische Wallburgenanlage im Forst Hubertusburg, ein Wahrzeichen aus der Heidenzeit Sachsens: Das Oschatzer Land 1933. Nr. 158.
- Šwjela**, B. Kralowy słownik serbskeje rěče: Serbske Nowiny 1933. Čo. 149.
- Serbske praeoposicyje. Zběrał a zestajał: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVI (1933), 20—45. LXXXVII (1934), 1—16.
 - Dubjańska serbska píssega: Čas. Maćicy Serbskeje LXXXV (1932), 69 sć.
 - Ota Wićaz 60 lět: Serbske Nowiny 1934. Čo. 136.
- Sege**r, Hans. Die Lausitzer Kultur: Deutsche Hefte für Volks- u. Kulturbodenforschung II (1931/32), 82—89.
- Sellner**, Karel. Čechy a Lužice. Mlada Boleslava, Spolek „Adolf Černý“. (1932.) 25 str. 8°.
- Serbja** w Trieru a na domojjězbje: Kat. Posoł LXXI (1933), 261 sć. 269.
- Katolscy **Serbja** w Trieru, z wobr.: Krajan LXVII (1934), 39 sć.
- Seyffert**, O. Jutry w Blunju. (Přel. M[ěrc.] N[owak]-N[jech.]: Serbske Nowiny 1932. Čo. 72.
- S[kala]**, [Jan]. Die Volkstumsbewegung der Lausitzer Sorben: Kulturwehr IX (1933), 104—115.
- Amtliche Polemik gegen die Lausitzer Serben: Kulturwehr X (1934), 9—12.
 - Das Memorandum der Lausitzer Serben und die Stellungnahme der Reichsregierung: Kulturwehr VIII (1932), 1—7.

- Za Janom Arnoštom Smolerjom: Wótčine Jan Arnošt Smoleř, k jeho 50. posmjertninam. 1934. Str. 3—7.
- Slodeńk**, Jurij. Něšto wo wašnjach, naložkach a přiwěrkach w serbskich swójbach: Kat. Posol LXXII (1934), 20 sć.
- Swinařnja — něhdy a nětk. Krótke historiske rozpomnanje: Serbske Nowiny 1931, Čo. 224 sć. — Tosame: Kat. Posol LXIX (1931), 318. 324 sć.
- Po dešću **slónčko** zaso zeskhadža: Serbske Nowiny 1932. Čo. 74 sć.
- Smoleř**, J. A. Stare Serby a stari Serbja: Wótčine Jan Arnošt Smoleř, k jeho 50. posmjertninam 1934. Str. 14 sć.
- Wótčine Jan Arnošt **Smoleř**, k jeho 50. posmjertninam 13. 6. 1934. Dopomnjeńki — Wopomnjeńki. (W Budyšinje, Cyž. 1934.) 16 str. 8°
- Smoleř**, Marko. Dopomnjeńki ze žiwjenja J. E. Smolerja: Čas. Mać. Serbsk. LXXXIV (1931), 59—61.
- Mój **sobužarliwe**. (Z jendželskeho): Serbske Nowiny 1934. Čo. 52 sć.
- Wie die **Sorben** in unser Land kamen, und wie sie sich ansiedelten: Unsere Heimat erzählt für alle, die sie lieben von der Lehrerschaft des Schulaufsichtsbezirks Kamenz 1925 H. 2. S. 48—56.
- Sprawnośe** najdlěje wobsteji: Serbske Nowiny 1932. Čo. 107 sć.
- ß**. „Wysoka dróha“: Serbske Nowiny 1932. Čo. 48.
- Ss.**, J. Při brjozy Klóštrskéje wody — Krótki wuběh po krajinje a stawiznach. W Kukowskej wudolinje: Serbske Nowiny 1931. Čo. 155—156.
- St.** Z nižin do hór, z nocy do ranja: Kat. Posol LXIX (1931), 259—261. 275—277. 284—286.
- Standtke**, Hermann. Wendischer Einschlag in der Niederlausitzer Volkssprache: Aus d. Heimat f. d. Heimat. Senftenberger Anzgr. 1930. Nr. 21.
- Narodny **statok** našeho basnika Handrija Zejlerja w Slonej Boršći, z wobr.: Předženak LXXX (1934), 55 sć.
- Krótka **stawizna** wo založenju Jasčanskeje „Katolskeje Bjesady“ hač do jeje 60lětneho swjedženja: Serbske Nowiny 1933. Čo. 120.
- Stein**, O. Th. Der Wendenpfarrer. Skizze: Sachsenland. Mügelnertagebl. 1934. Nr. 1.
- Praelat Jakub **Štranc** — 40 lět měšnik, z wobr.: Krajan LXVII (1934), 38.

- Strauch**, Johannes. Dunkelstunde am Czarneboh: Unsere Heimat. Bautz. Tagebl. 1934. Nr. 4.
— Aus der Geschichte der Wenden: Der Freiheitskampf 1932. Nr. 49. Str. 7.
- Stuhlfaut**, A. Die bairisch-fränkische Kolonisation gegen die Slaven auf dem Nord- u. Radenzgau: Archiv f. Geschichte u. Altertumskunde von Oberfranken XXXI (1932). H. 3. Str. 1—185.
- S[üsse]**, J. G., J[ohann G]labriel. Historische Fragen von denen an dem nördlichen Ufer des Elbstroms zwischen Pirna und Königstein gelegenen Ruderibus des alten Bergschlosses Rathen und des auf der Höhe über selbigen befindlich gewesenen Sorbenwendischen Felsen-Forts, Neu-Rathen genannt: Miscellanea Saxonica XI (1777), 168—176. 186—192.
- Hendrich **Swora** přećiwo železnicy wojuje: Serbske Nowiny 1933. Čo. 297.
- Sydomdžesaćiny** knjeza fararja Mateja Handrika w Slepom: Serbske Nowiny 1934. Čo. 78.
- Taszycki**, Witold. Sienkiewicz w piśmiennictwie lużyckiem Wotć. z: Ruch Słowianski III (1930). Čo. 8—9. Kraków, Warszawa, Lublin etc., Gebethner i Wolff. 1931. 30 str. 8°.
- Tolstoj**, Law. Přeni palencař. Wjeselohra. Bur a pućowař. Wustupk. Po ruskim originalu přeložil Ota Wićaz. (Přěnja serbska dźiwadlowna zběrka. Rjad. Arn. Muka. Čo. 32.) W Budyšinje, Smoleř. 1929. 28 str. 8°.
- Trautmann**, R. Zu apoln. serb. strowy: Zeitschr. f. slav. Philologie VIII (1931), 442.
- Trubetzkoy**, N. Polabische Studien. (Akademie d. Wiss. in Wien. Phil.-hist. Kl. Sitzungsber. CCXI (1929). Abh. 4.) Wien u. Leipzig, Hölder-Pichler-Tempsky. 1929.
- Twjerdak** a jeho džowka: Serbske Nowiny 1932. Čo. 287.
- Tyrš**, Měrosław. K 100. rónicy narodninow založerja sokołstwa dra. Měrosława Tyrša. Naš nadawk, směr a zaměr. Powitanje w sokołskim kruzy. (W Budyšinje), Łuž.-serbski sokołski zwjazk. 1932. 32 str. 8°
- Farař Matej **Urban** a jeho tři sotry: Předženak LXXIX (1933), 42—44.
- Vasmer**, Max. Burgundername bei den Westslaven: Sitzungsberichte d. preuß. Akademie d. Wiss. Phil.-hist. Kl. 1933 S. 197—206. — Tež jako wos. wotć. wušło: Berlin, Gruyter. 1933. 12 S. 8°.

- Slawenspuren auf der Insel Hiddensee. (Beiträge zur slavischen Altertumskunde: Zeitschr. f. slav. Philol. IX (1932), 367—370, 372—376.
- Vaux Phalipau**, M. de. Deux peintres da la Lusace. Měrcín Nowak. Ante Trstenjak. Paris 1931. 48 str.
- W. Muka** †: Serbski Student XIV (1932). Čo. 1/2. Str. 2.
- W-a.** Něšto wo prawótčínje Slowjanow: Serbski Student XV (1934). Čo. 4.
- Wagner**, H. Runddörfer in Niedersachsen: Geogr. Anzgr. XXXIII (1932), 43—46.
- Walka** Serbo-Łužyczan o swój byt narodowy: Dziennik Berliński XXXVI (1932). Nr. 293.
- Wallace**, Lew. Ben-Hur. Powědańčko z Khrystoweho časa: Serbske Nowiny 1931. Čo. 291 sć.
- Waltař**, Jan. Kak je so stalo, zo sym serbsey nawuknyl: Serbske Nowiny 1934. Čo. 122.
- Warč**, Dyrbiš swjaty džen swjećić: Serbske Nowiny 1934. Čo. 105 sć.
- Serbske **wašnja** a naložki na swjateho Jana: Serbske Nowiny 1932. Čo. 146.
- Wawrik**, Jurij. Kak Serbja před nimale 100 lětami do Roma pućowachu. [Pućowanske dopomnjeńki]: Serbske Nowiny 1934. Čo. 128 sć.
- Weber**, Leo. Svantevit u. sein Heiligtum: Archiv f. Religionswiss. XXIX (1931), 70—78. 207 f.
- Welsec**, Hańza. Krajna wyšnosć a wjesna kultura, z wobr.: Krajan LXVI (1933), 56—63.
- Wenden** u. Tschechen: Dresdn. Anzgr. 1932. Nr. 204. S. 4.
- Wentz**, G. Havelberg, Jerichow und Broda [die Eroberung u. Zerstörung Havelb. als innerwendische Angelegenheit.]: Festschrift Albert Brackmann 1931. S. 324—346.
- Wězar-Bukojnjan**, Arnošt. Serbska kolonija w Teksasu a jeje wjednik Jan Kilian: Serbski Student XII (1931), 38—39. 42 sć.
- Wićaz**, Ota. Farař Matej Urban z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 39 sć.
- Duchapolny Budyski gymnasialny rektor Jeremias Rost: Předženak LXXVIII (1932), 42 sć.
- Najwjetši serbski wučenc prof. dr. Arnošt Muka, z 2 wobr.: Předženak LXXX (1934), 49—53.
- Čestny serbski braška Jurij Mucha w Tranjach, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 56.
- Jurij Mucha. Wužohnowanje čestneho nawoženje žiwnosćerja Korle Wićaza we Złyčínje, jako so na kwasny

- puć k swojej njewjesće Hanje Balcarjec w Radcy hoto-
waše na dnju 27. smažnika 1912: Předženak LXXVIII
(1932), 56—58.
- Hrodzišćanski Serb Jan August Měrćin rozrěčuje so
z Eskimowami: Předženak LXXX (1934), 61 sé.
 - Zloty kwas knjeza wyššeho wučerja K. B. Šěcy a jeho
knjeni mandželskeje Hany rodž. Albertec w Rachlo-
wje, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 58 sé.
 - Na kupje Rujanje: Łužica XLVI (1931), 50 sé. XLVII
(1932), 4—7. 9—11. 21—23.
 - Lipsk jako ródnišćo serbskeje romantiki. (Pokračowa-
nje): Čas. Mać. Serbsk. LXXXIV (1931), 67—75.
LXXXV (1932), 1—53.
 - Biskop Franc Jurij Lok. K jeho statnym posmjertni-
nam (Serbske hlowy 12): Łužica XLVI (1931), 42—44.
 - Wilibald ze Schulenburg, z wobr.: Łužica XLVI (1931),
33—35.
 - Za Janom Brylom: Łužica XLVII (1932), 2.
 - Basnik Goethe a my lužiscey Serbja: Łužica XLVII
(1932), 18—20.
 - Njesměrny sněhowy mjećel před 45 lětami: Serbske
Nowiny 1932. Čo. 8.
 - Fararja Hadama Šerachowe pčoly. Po starych powě-
sćach: Łužica XLVII (1932), 65 sé.
 - Matej Urban a jeho tři sotry: Łužica XLVII (1932),
2—4.
 - Hdy bychmy tysac Kilianow měli!: Serbske Nowiny
1933. Čo. 271. 281.
 - Kak je Bože džěćo k starej serbskej faraŕcy přišlo:
Serbske Nowiny 1933. Čo. 295.
 - Kak je so Połěničanskim roboćanam w léće 1593 ze-
šlo: Serbske Nowiny 1933. Čo. 270.
 - Wulka khorosé w Klukšu: Serbske Nowiny 1933.
Čo. 289.
 - 80. lětnik protyki Předženaka: Serbske Nowiny 1933.
Čo. 287.
 - In memoriam Arnošta Muki: Čas. Mać. Serbsk.
LXXXVII (1933), 5—13.
 - Prof. dr. fil. Korla Arnošt Muka, studijowy direktor
Freiberkskeho gymnazija n. w.* 10. 3. 1854 — † 10. 10.
1932: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVI (1933), 65—81.
 - Narěč a baseń Mužakowskeho hrabje Hermanna Cal-
lenbergskeho: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVI (1933),
46—49.

- Hišće nječišćana pšeń Jurja Raka: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVI (1933), 61—64.
- Njeswaćidlski hrabja Wolfgang Isaak Riesch a my Serbja: Serbske Nowiny 1933. Čo. 299. 1934. Čo. 7.
- Row zwonolijerja na Tuchońskim pohrjebnišću w Budyšinje: Serbske Nowiny 1933. Čo. 260.
- Sława Mužakowskemu młynskemu mištrej Čepańcej: Serbske Nowiny 1933. Čo. 290.
- Sławny Rakečan [Jan August Bart]: Serbske Nowiny 1933. Čo. 292.
- Tykanc abo mazańc: [w Delnjeje Łužicy]: Serbske Nowiny 1933. Čo. 289.
- Jan Radyserb-Wjela, naš přeni hronař: Serbske Nowiny 1933. Čo. 291.
- Bajka wo bozowym keřku: Serbske Nowiny 1934. Čo. 43. 45.
- Blido nad rowom wótea: Serbske Nowiny 1934. Čo. 59.
- Krjebjanski farař Jan Brojeř wukhowa džěci swojeje wosady: Serbske Nowiny 1934. Čo. 29.
- Ze starych časow [w Serbach]: Serbske Nowiny 1934. Čo. 38.
- Rjany hodowny dar wot Michała Nawki [Wopyty pola Jězuska]: Serbske Nowiny 1934. Čo. 4.
- Moric August Flanderka — čestny braška Budyskeje Bjesady: Serbske Nowiny 1934. Čo. 58.
- Štó je Adolf Hitler?: Předženak LXXX (1934), 41—44.
- Wo hórniwje w Serbach: Serbske Nowiny 1934. Čo. 128—129.
- Tware Ketličanskeje cyrkweje Korla Pomhajbóh z Hund: Serbske Nowiny 1934. Čo. 26. 28.
- Imišec Marka: Serbske Nowiny 1934. Čo. 79—80.
- Kak je naš wótcine Jan Hórčanski wumřel: Serbske Nowiny 1934. Čo. 7.
- Kak je Pětr Mlónk nazhonił, zo jeho Serbja lubuja: Serbske Nowiny 1934. Čo. 71 sć.
- 4000 kemšerjow w Slepom: Serbske Nowiny 1934. Čo. 18.
- Lěkařska kniha sakskeje kurwjerchowki Hany: Serbske Nowiny 1934. Čo. 35.
- Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 28—43.
- Sakska kralowska džowka Mathilda, pomocnica serbskeho luđa: Předženak LXXX (1934), 45 sć.
- Paracelsus we Łužicy: Serbske Nowiny 1934. Čo. 22. 25.

- Po lětušich hodžoch a serbski swěčkowy stolpik: Serbske Nowiny 1934. Čo. 8.
- Hronowana rěč Jana Kiliana w Serbinje: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 51—58.
- Łužiski basnik Leopold Schefer a jeho serbska mać a wowka: Serbske Nowiny 1934. Čo. 62. sc.
- Najswěrnši a najsprawnši přećel serbskeho luda knjez Wilibald ze Schulenburg wumrěl: Serbske Nowiny 1934. Čo. 115.
- Serbja, mějće dowěru k nowemu kancelerej Hitlerej!: Předženak LXXX (1934), 36—40.
- Wulki zbudžeř serbskeho luda [J. A. Smoleř]: Wótěinc Jan Arnošt Smoleř, k jeho 50. posmjertninam 1934. Str. 7—10.
- Farař Wylem Tišeř w Budyšinje: Předženak LXXX (1934), 46 sc.
- Radwořski swěrnj Elieser [farař Michal Jan Walda]: Serbske Nowiny 1934. Čo. 67.
- Winicy w Serbach: Serbske Nowiny 1934. Čo. 10.
- Presbyter Jan Handrij Wyrgač w Stockholmje: Serbske Nowiny 1934. Čo. 13.
- Z wotkel je město Zhorjela tajke bohate: Serbske Nowiny 1934. Čo. 19.
- Zběrka zaprajenjow: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 59—62.
- Njeznate žórlo serbskich rostlinskih mjenz ze 16. lětotka [Rukopis Leonharda Thurneissera zum Thurn]: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 17—27.
- Serbska sprawnosć w Paramaribo: Serbske Nowiny 1934. Čo. 65.
- Pomjatne hrónčka našich pismakow: Serbske Nowiny 1931. Čo. 303.
- Naše Serbstwo w zańdženym léće: Předženak LXXVIII (1932), 45—48.
- Knjez Wilibald ze Schulenburg, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 49.
- Zela. Pře kotre khorosće a k čomu pomhaja: Předženak LXXVIII (1932), 71—73.
- Wyšši farař Gustav Zarjeńk w Khwaćicach, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 38 sc.
- Wyšši wučer Michal Wjerab w Budyšinje, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 53.
- Spisowaceł a pěsnjeř Jan Radyserb-Wjela, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 58—61.

- Widženje. Wobraz ze wsy: Předženak LXXX (1934), 56—58.
- Křiž na křiž po Serbach, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 68—71.
- Kralowski hudźbny mištr Bjarnat Krawc, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 40—42.
- Wyšši wučer Marcin Kral w Zarěču, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 39.
- Kak je Sowie Jan zbožownje w hribach pobyl: Předženak LXXIX (1933), 40—42.
- Farař Matej Handrik w Slepom, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 53 sc.
- Schiller a Goethe w Njeswačidle: Serbske Nowiny 1934, Čo. 47. 49.
- Dopomnjeńki na njeboh fararja Bergana we Wulkich Zdzarach: Předženak LXXX (1934), 53 sc.
- Marjanje Domaškoje k šesćdesačinam: Łužica XLVII (1932), 20 sc.
- Profesor Jan Bryl, z wobr.: Předženak LXXIX (1933), 52 sc.
- (O. Lehmann). Das Lausitzer Geschlecht Schirach u. die Sorabia: Mitteilungen der Sorabia 1933. Nr. 51.
- Die Sorabia zur Zeit der Romantik: Mitteilungen der Sorabia 1933. Nr. 51.
- Professor Dr. Ernst Mucke: Neues Laus. Archiv. 1933. S. 189—195.
- Josef Páta. Zawod do studija serb. pismowstwa: Zeitschrift f. sl. Philol. 1931. 247—260.
- Jakob Jatzwauk. Wendische Bibliographie: Zeitschrift f. slav. Phil. 1930. 515—528.
- Wićaz**, P[awol]. Zbožna Hana Česka, z wobr.: Krajan LXVI (1933), 46—48.
- Wiener**, M. Jasso Billung, der letzte Wendenhäuptling (G. F. Busch. Die Macht der Frauen oder einige Ritterburgen des elften Jahrh. Bd. 2. S. 131—220.) Leipzig, Jul. Häfele. 1865. 8°.
- Winař**, Juri. Hody w našich spěwach: Serbske Nowiny 1932. Čo. 289.
- Humor w našim basnistwje: Serbske Nowiny 1934. Čo. 113—114.
- Michal Winař** — wósomdzesatnik: Serbske Nowiny 1934. Čo. 2.
- Wiontzek**, K. W. Von Land und Leuten im Spreewald. Das

- Gesicht einer deutschen Landschaft. Z wobr. Berlin, Verlag Licht u. Schatten. 1930, 80 str. 8°
- Wirth**, Paul. Beiträge z. sorbischen (wendischen) Sprachatlas. Textband u. Tafelbd. (Slavistische Abhandlungen hrsg. v. Max Vasmer. 1.) Leipzig, Harrassowitz i. Komm. 1933, 8°.
- Studien zur sorbischen Sprachgeographie: Zeitschr. f. slav. Philologie VIII (1931), 110—113.
- Witte**, Hans. Jegorovs Kolonisation von Mecklenburg im 13. Jahrhundert: Deutsche Hefte f. Volks- u. Kulturbodenforschung I (1930), 94—116.
- Wjacsławsk**, Jakub. Alfabetiski přehlad spisow a nastawkow za serbsku bibliografiju z lět 1929—1931 [1. meje] a dodawki z prjedawšich lět: Čas. Mać. Serb. LXXXIV (1931), 99—128.
- Prof. Jan Bryl, . . . * 29. měrca 1879 † 30. dec. 1931: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 70—71.
- Bibliografija Jana Bryla: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 72—74.
- Radyserb-**Wjela**, Jan. Madlena Halic a wandrowski: Předženak LXXIX (1933), 61 sé.
- Radyserb**, J. [Wjela, Jan.] Bart, z wobr.: Předženak LXXVIII (1932), 61—68.
- Wyšši wučer Michal **Wjerab** †, z wobr.: Kat. Posol LXX (1932), 83 sé.
- Wjerch** a žiwnošćer: Serbske Nowiny 1934. Čo. 60 sé.
- Wobkhad** Rumpodicha — serbske adventske wašnje: Serbske Nowiny 1932. Čo. 290.
- Wobrazy** maćerje Božeje. (Přeložil B. Šolta): Kat. Posol LXX (1932), 131—134. 139—142. 147—150.
- Wobrazki** z misijónow: Kat. Posol LXXII (1934), 154 sé.
- Wobrjady** a pobožnosće Marijanskeje kongregacije za knježny w Kulowskej a Ralbičanskej wosadze. (W Budyšinje, L. A. Donnerhak, 1931.) 28 str. 8°.
- Wóhnjoš**, Tyršowa wučba: Serbske Nowiny 1932. Čo. 218 sé. — Tosame: Sokolske Listy VIII (1932), 3—9.
- My a serbska žona: Sokolske Listy VIII (1932), 129 hač 132.
- K wopomnjeću** na † Pawola Wićaza: Kat. Posol LXXI (1933), 205 sé.
- Wopor** swójeho powołanja: Kat. Posol LXXI (1933), 132 sé. 140 sé. 149 sé. 155 sé. 162 sé.
- Wowčer**k, Bj. Adolfowa Hěta: Serb. Nowiny 1933. Čo. 57.
- Njesprawnosć so wjeći: Serbske Nowiny 1933. Čo. 149.

Wowčerċk, P. Powědańčka našich wótcow wo wuswobodźerskej wójnje Pruskeje přećiwo Napoleonej w l. 1813: Łužica XLVI (1931), 27 sé.

Domjaca **wójna**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 77.

Wo wulkej **wójnje**. (Z džěćaceje knižki „Povidky pro Jirička“. Po němskim přel. jš): Serbske Nowiny 1931. Čo. 271.

Wutřěl: Serbske Nowiny 1933. Čo. 116 sé.

-y. Łužyczanie staja do nowej pracy: Dziennik Berliński XXXVI (1932). Čo. 294.

— Čělozwučowanje a športowe wuhibanje we swětle katolskeje wěry: Kat. Posoł LXXI (1933), 33 sé. 41—43.

Zahrodnik, Richard. Što powěda nam lipa na Ketličanskim pohrjebnišću? z wobr.: Předženak LXXX (1934), 63—68.

— Kak staramy so wo naše lubuški do jich šulskeho časa: Serbske Nowiny 1932. Čo. 69. 71. 75. 76.

Zarjeńk, G. Wyšši farań Frane Moric Domaška w Budestecach. * 24. 9. 1862 † 26. 9. 1931: Čas. Mać. Serbsk. LXXXVII (1934), 63—69.

Rěčne **zawjery** w Sakskej: Serbske Nowiny 1933. Čo. 216.

Zerkaulen, Heinrich. Land um die Spree, m. 1 Abb.: Dresdner Nachr. LXXVI (1932). Nr. 273.

Stary **Zieten**: Serbske Nowiny 1933. Čo. 110 sé.

Zmeškal, Wladimir. Hórnikowa lužická knihovna w Praze. S úvodem a scupisem knih. Se 2 obr. (Česko-luž. knihovnička. Čo. 17.) V Praze, Spolek „Adolf Černý“. 1931. XIV, 193 str. 8°.

— T. G. Masaryk a lužiscej Serbja. Ze 8 wobr. (Słowjanske rozhlady. Čo. 6.) W Budyšinje, Kolo serbskich spisowaćelow. 1931. 48 str. 8°.

Zyma žiwjenja. Powědańčko z Hollandskeje: Serbske Nowiny 1931. Čo. 103 sé.

Praelat Mikławš **Zur** †: Krajan LXVII (1934), 36 sé.

Nekrolog CXIV.

Praelat Mikławš Žur w Budyšinje.

* 13. III. 1859 we Worklecach. † 15. XII. 1932 w Budyšinje.

Podal šolastikus J. Hejduška w Budyšinje.

Štwórtek, 15. decembra 1932 roznjese so zrudna powěsć po Budyšinje a dale po serbskej Łužicy, zo je wysokodostojny knjez praelat Mikławš Žur wudychał.

Mějachmy drje z tutym wukóncom po powěsćach, kotrež w poslednim času wot khoroloža pokhadzachu, ličić. Njedziwajcy toho pak je smjeré wulcywaženeho a wjele zaslužbneho knjeza kóždy dobru serbsku wutrobu zabolala. Bě tola z nim — to bě powšitkowne přeswědčenje — woprawdže nadobny syn serbskeho naroda wotešol.

Po zwučenym wašnju ma so tež w spisach Maćicy Serbskeje mjeno zemrěteho wopominać. Zložmy tuž swoje wóčko najprjedy na žiwjenjoběh zemrěteho sobustawa hač do nastupa zastojnstwa a potom na jeho džělawasć. Mikławš Žur narodži so 13. měrca 1859 w čichej serbskej wjesy: we Worklecach, hdžež měještaj jeho staršej žiwnostku. Wjesnu šulu wukhodziwši zastupi do rataárskeho džěla. Hižo jako šulski hólčec bě drje čiche přeće při sebi nosyl, zo směl něhdy jako měšnik před wołtarjom Knjezowym slůžić. Ale nan sebi njewědžeše rady, z wotkel by trěbne srědky za studowanje nabrał. Zmuži pak so skónčnje tola a dowěrjejo so na pomoc Božu a dobrych ludźi, pósła swojeho syna na katolski seminar w Budyšinje. Lěta 1874 přesydlili so mały studenta do Prahi a bu z khowancom tamnišeho Serbskeho seminara. Tu wopytowaše małosrońske statne wyšše gymnazium, hdžež tež swoje maturitane pruhowanje zložil. Po maturje slůžeše jako dobrowólnik w polku pěškow č. 103 w Budyšinje swoje wojejske lěto. Běše cyly wojak a wojak je wostal cyly swoje žiwjenje. Jeho wojejska powaha jewješe so wosebje we wěštej raznosći a přikladnej porjadnivosći a dypkownosći. Wojejskemu towarštwu polka č. 103 je přišlůšal jako sobustaw hač do swojeje smjerće.

Wot nazymy 1882 hač do lěta 1885 studowaše potom na Pražskej universiće bohosłowstwo. Dokónčiwi swoje bohosłowstwe studije bu 7. decembra 1885 přez biskopa Bernerta na měšnika wuswjećený. Třeću njedźelu adventa swjećeše swoju primicu w farskej cyrkwi w Khrósćicach pod powšitkownym wobdźělenjom wulkeje wosady. Na duchownym kwasu we Worklecach pyšeše na 200 serbskich družkow kwasnu hosćinu.

Swoje skutkowanje we winicy Knjezowej započa jako 2. kaplan při serbskej cyrkwi w Budyšinje. Husćišo dyrbješe za tónle čas wupomhać na wšelakich městnach, tak w Žitawje, Ralbicach a druhdze. L. 1886 bu wot duchowneje wyšnosće posłany do Radworja za administratora, hdžež mnohe zastojnske dźěło na njeho čakaše. Ze železnej wutrajnosću wón wšitko k dobremu kóncej dowjedže. Jako administrator Radwořski zwaži so wón na wulki skutk, na nowotwar farskeje cyrkwe. Jeho njesprócnemu prócowanju so poradzi wosadu a cyrkwinisku wyšnosć za swoju mysličku dobyć. Při tychle přihotach pak nastachu wšelake njedorozemjenja — tuž so lěta 1895 do Drježdžan přesydl, hdžež bu při dwórskej cyrkwi z přnim kaplanom. Twar Božeho domu pak njebu z tym zadžeržany, dopokaz to za to, kak derje bě wšitko přihotował. Po podralětnym přebywanju w Drježdžanach wróci so nazymu 1896 jako farař do Radworja, zo by twar cyrkwe dohotowił a nowy dom Boži najnadobnišo wuhotowił a wudebił. Tak tam stoji nětko ta krasna swjatnica: widžomy pomnik joho za česć Božu so horjaceje duše, pycha cyceje wokoliny a wozdoba a wosława Radwořskeje wosady. Horliwje je tu M. Ž. jako dušepastyř skutkował, njewustawajcy słowo Bože wozjewjał, swjate potajnosće swjećił a wudželał. Tak je hišće rjeńše domy Bože, dyžli tón zwonkowny twar je, w dušach svojich wosadnych twarił.

Lěta 1903 bu M. Ž. za farařa při serbskej cyrkwi do Budyšina powołany, hdžež je 9 lět nanajspomožnišo skutkował. Hižo jako farař z čestnym titulom kanonika wuznamjenjeny, přestupi 1912 jako šolastik do tachantskeho konsistoria. Tu postupi hač na hódnosć seniora. Při składnosći woswjećenja 700lětneho wobstaća tachantstwa a zasopostajenja Mišnjanskeho biskopstwa bu 1921 wot bamža Benedikta XV. za jeho domjaceho praelata pomjenowany.

Jako tachantski knjez měješe so wón wosebje wo hospodařske naležnosće tachantstwa starać. To bě čezka sta-

rosć, wosebje w času inflacije, hdžež tež zamoženja ta-
chantstwa so zeškrě hać na někotre khuduške zbytki. A
po inflaciji měješe wjele hary z nahódnosćenjom, zo by
so to po móžnosći zdžeržalo, štož inflacija njebě póžrjela.

Nimo tuteho zwonkowneho džěla skutkowaše wón pil-
nje a horliwje w spowědnym stole, za kotryž běše jako bi-
skopski poenitentiari z wosebitymi polnomocami wuhoto-
wany; nawjedowaše wšelake towarstwa, wosebje spomo-
žerske towarstwo swj. Vincenca, kotrehož duchowny ra-
džićel je wón na wšě 30 lět dolho był.

Kaž je praelat Mikławš Žur horliwje we swoim du-
chowym zastojnstwje džělal, tak je wón tež stajnje na-
přećo swojemu serbskemu narodej ćoplu a skutownu lu-
bosć we wutrobje nosyl. W dobrej serbskej wjesy so
narodźiwši je wot małosće serbsku rěć rěćal a ju doklad-
nje zeznal. Tule rěć, kotruž je wot swojeju staršeju zdžě-
džil, je lubował, z wutrobu ju lubował.

Tehodla je so tež prócował, w njej so po móžnosći wu-
dokonjeć. Jako student je sobustaw Pražskeje Serbow-
ki był, pilnje wuwučowanske hodžiny wopytował, rjane
nastawki pisal a wšelake přednoški džeržal. Wšo to je či-
nił nic jenož, zo by swoju maćernu rěć dokladnje spóznał,
kaž drje so to za kóždeho zdžělaneho ćłowjeka přisluša, ale
tež, zo by we wudokonjanej serbskej rěći z čím wjetšim
wuspěchom słowo Bože serbskemu ludej mohł wopowědo-
wać. Poklad słowa Božeho žada sebi tola hižo sam wot
so, zo by w rjanej a hladkej rěći był podawany wěriwym.
Zo je student Mikławš Žur swoju serbsćinu derje wobknje-
žil, za to je z dopokazom, zo sebi Serbowka joho wuzwoli
za swojeho staršeho. Kak je wón ke Serbowcy stal, dpo-
kazuja jeho słowa z rozprawy, kotruž je wo skutkowanju
Serbowki na lěto 1884/85 podal. Wón tutu rozprawu skón-
ća ze słowami:

Tuž w božemje, o Serbowka,
Ty króna towarstwow!
Budź wědomosćow pěstońča
A žiwa za Serbow!
O džělaj, luba Serbowka,
Za zemju narodnu,
Zo nihdy njeby wuhasla
Ći lubosć k Serbowstwu!“

W lětomaj 1885/86 je Mikławš Žur časopis za serbski
lud a studentow: Lužiski Serb — redigował, poslednje
čísła lětnika 1886 zhromadnje z Janom Gólćom. Mnohe

rjane woprawdže w ludowej řeči spisane nastawki su we nim wočišćane.

Wulku službu je serbskim džěcom wopokazal z tym, zo wšelake jara wužitne knižki za nje wuda. Hdyž hižo stoješe w krutym zastojnskim džěle, zestaja za nje spowědny špihel. Kóždy bjeze wšeho spóznaje, zo je knižka wot praktiskeho katechety spisana, dokelž je cyle přiměrjena wuwicu a zapřijeću džěcowskeho ducha. Zo bychu džěci Bože služby z wjetším wuspěchom scěhować mohle, wuda za mjenje džěci knižku z wobrazami: Jandžel pěstoň — a za wjetše knižku: Dobry křesćan.

Hdyž dyrbjese redaktor „Katolskeho Posola“, kaplan Jurij Deleňk, při wudyrjenju swětoweje wójny do pola, přewza kanonik Miklawš Žur redigowanje časopisa. Je to wobćežne a loskočiwe džělo bylo, za čas wójny redakciju wjesć. Redigowanje žadaše sebi wjele wobhladniwosće a mudrosće, dokelž běchu mnohe postajenja a přikazy wobkedžbować. Redaktor měješe jara kedžbować, zo so njeby w jich wokach popadnyl. Po dwělětnym redigowanju bu kan. Mikl. Žur z tuteho džěla wupřehnjeny. Nowy kaplan, knjez Miklawš Just, přewza redigowanje.

Joho próca a džělo wo Kat. Posol pak njeje z tym wučerpane, zo nakhwilnje redakciju wjedžeše. Stajnje je Mikl. Žur, wažnosć a wuznam Kat. Posola spóznowajo, za njón džělał, powěsće a nastawki přinošowal, redaktora za čas jeho dewola zwólniwje zastupowal.

Po smjerći dolholětneho wjelezaslužbneho předsydy towarstwa ss. Cyrilla a Methoda, k. tachanta Jakuba Skale, přewza Mikl. Žur předsydstwo tuteho za katolskich Serbow tak nimo měry wažneho towarstwa. Wupruhowanu tradiciju towarstwa ss. Cyrilla a Methoda je wón swěru hajil, doniž smjerć tež tutomu joho skutkowanju mjezu njestaji.

Wotewrjeny duch Mikl. Žura njespokoji so pak z tutym wužším džělom za katolske Serbowstwo, ně wón zajimowaše so tež za powšitkowny kulturny postup serbskeho naroda, wosebje we wědomostne džěla Mać. Serbskeje na polu serbskeho řečespyta a serbskeje literatury a domowědy. Hižo w mlodych lětach bu ze sobustawom Maćicy Serbskeje a zwosta jej swěrnny hač do smjerće. Dolhe lěta je jej služil jako jeje sekretar a jako tajki ze přikladnej dypkownosću wšitke džěla wobstaral. Što je so hdy za čas joho sekretarstwa w zhromadźiznach Maćicy Serbskeje džělało, to móže kóždy z lohka a jasnje do-

widžeć z jeho protokolow, kotrež su nimo měry dokładnje a wobšěrnje spisane. —

15. decembra 1932 w připołdnišej hodzinje, wusny tu-
tón nadobny čłowjek, horliwy měšnik a dobry Serb. Jeho
khowanje bě z dopokazom, kajku lubosć a česćownosć bě
sebi za žiwjenje dobył. Njepřehladna syła přewodźerjow
kročeše za jeho kašćom. Na starodawnym Mikławšku
wotpočuja jeho zeńske powostanki. Jeho row přitula so
kěrchowскеj kapali. Je, jako by zemrěty praelat wottud
hišće zhladował do Serbow, hač sebi haja tamne kubła, za
kotrež je wón we swoim žiwjenju tak njewustawajcy wo-
jował, mjenujcy: wěru a narodnosć

Towařstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.

I. Rozprawa wo skutkowanju Maćicy Serbskeje we wobkhodnym lěće 1933/34.

Dokelž njebě móžno, hodownu zhromadźiznu wuhoto-
wać, skhadžowaše so Maćica w tutym lěće jenož dwójcy,
a to 19. 4. 1933 k hłownej zhromadźiznje. Tu rozprawja-
chu najprjedy zastojnicy towařstwa; potom slyšachmy ne-
krologi po praelaće Žuru, kantoru Hili a kublerju Wirće.
Kral. hudźbny dir. Krawe-Drježdźanski přednošowaše wo
themje: „Zejeleř, Kilian a serbski spěw“; k tomu přednjesy
knjeni Burgasowa-Drježdźanska někotre spěwy jako při-
klady. Dale poda farar Šwjela-Dešnjanski rozprawa wo
Kralowym słowniku.

11. 10. 1933 wotmě so nazymska zhromadźizna, kotraž
bě wěnowana wopomnjeću Michała Hórnik. Farar No-
wak-Radwořski měješe swjedžeński přednošk; swjatočnosć
so porjeńši z hudźbu, deklamacijemi a spěwami, wšo pod
nawjedowanjom dir. Krawca.

Hłowna zhromadźizna je wotrjady tak znowa zarjado-
wala, za hišće jo jich jenož 5: rěčespytny, stawiznisko-sta-
rožitnostny, přirodospytny, hudźbno-wumělski a paedago-
gisko-šulski. Lětny přinošk zniži so na 5 hr. Jenož 1 no-
wy sobustaw so přijima.

Předsydstwo zeńdže so 4 króć, jónu z wubjerkom,
k wuradžowanjam wo towařstwowych naležnosćach.

Při 1000lětnym jubileju města Budyšina (swjatkowny tydzeń) webdželi so Maćica z tym, zo w zali Serbskeho Doma zarjadowa přednoški wo serbskich prašenjach z wustajeńcu; wučer Nejde pokazowaše nowozarjadowany muzej. Tež derje radženy serbski wječor w Krónje je Maćica podpjerała.

Dr. Symank.

II. Rozprawa knihiskładnika na lěto 1933.

Z knihisklada wudachmy 130 čislow, mjez nimi 100 bibliskich stawiznow. Na sklad so nimo Časopisa žane dalše nowe knihi njewzachu. Kubjene, knihiskładnik.

III. Rozprawa wo knihowni Maćicy Serbskeje na lěto 1933.

Knihownja Maćicy Serbskeje je tež w zańdženym lěće wot wědomostnych towarstwow spisy a knihi, kaž dotal, na wuměnjenje za naš Časopis Maćicy Serbskeje dóstawala. K tomu darichu mnczy knježa, wosebje sobustawy Maćicy Serbskeje, a našej čišćerńi wšelake knihi, časopisy atd. Wšitke tute kaž tež knihi, kotrež so hač dotal w serbskim muzeju khowachu, buchu w knihowni zaměšćene. —

Wotdžel němskich knihow našeje knihownje bu w zańdženym lěće skónčnje dorjadowany. Při zarjadowanju pomhaštaj wosebje kk. rentnař Wowčeršk a dr. Jan Cyž.

Knihownju wcpytachu w zańdženym lěće wosebje zaso někotři naši serbscy studenća.

Wupožcene knihi dyrbja so porjadnišo wróćeć.

Wšitkim darićelam a sobudželaćerjam wuprajam w mjenje Maćicy Serbskeje najwutrobniši džak.

W Budyšinje, 25. póznjeńca 1934.

Jurij Šolta, knihownik.

Zličbowanje pokładnje Maćicy Serbskeje na jeje 87. towarstwowne lěto 1933.

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładni z lěta 1932	20.74 hr.
II. Přinoški sobustawow	543.41 hr.
III. Danje za pjenjezy a hód. papjery	35.80 hr.
IV. Za rozpředate knihi	7.50 hr.
V. Wot Serbskeho Doma za Časopis	<u>714.50 hr.</u>
hromadže	1321.95 hr.

B. Wudawki.

I. Časopis Maćicy Serbskeje 1933	714.50 hr.
II. Za wozjewjenja w Serb. Now. a Kat. Dóse	138.40 hr.
III. Wudawki za knihownju	148.12 hr.
IV. Wudawki za muzej	32.73 hr.
V. Druhe wudawki (porta, papjera, sekle atd.)	<u>69.56 hr.</u>
hromadže	1103.31 hr.

C. Přirunanje.

Dokhody	1321.95 hr.
Wudawki	<u>1103.31 hr.</u>
wobstatk	218.64 hr.

D. Zamóženje pokładnje.

I. Tyburowskeho a Łahodowy fond na Serbskim Domje	375.00 hr.
II. Zbytk w pokładni	218.64 hr.
III. Handrij Zejlerjowy fond wok.	80.00 hr.
IV. Stare hódnotne papjery:	
a) Wjelanowy fond:	
$4\frac{1}{2}\%$ Lipšč. zlot. ruk. list.	93.50 hr.
b) Jakubowy fond:	
5% Łuž. nahódn. zlot. ruk. list.	58.20 hr.
c) Wićazoweje fond:	
$4\frac{1}{2}\%$ Drježdź. likw. rent. list.	—
d) Wićazoweje fond:	
Rajhradski fond:	
5% nadh. kred. list.	48.30 hr.
hromadže	<u>200.00 hr.</u>
	873.64 hr.

W Budyšinje, 1. měrca 1934.

G. Janak, pokładnik.

Pruhowaloj a za prawe póznaloj

W Budyšinje, 4. jutrownika 1934.

M. Kral, Mało - Wjelkowski.
Marko Smolef w Budyšinje.

Zličbowanje Serbskeho Domu na lěto 1933.

A. Dokhody.

Wotnajeński pjenjz wot 1. I. 33 hač do 31. XII. 33	15514,69 hr.
Zbytk z lěta 1932	1998,79 hr.
Wotzběhnjene nalutowanki	5145,34 hr.
hromadže	22658,82 hr.

B. Wudawki.

1. Za dań a zarjadnistwo:		
a) dań za hypoteki	3755,76 hr	
b) zarjadnistwo	375,00 hr.	4130,76 hr.
2. Wudawki za wobkhod		
a) dawkw wot zamóženja	670,37 hr.	
b) ležownostny dawkw	1460,05 hr.	
c) dawkw na towarstwa	499,15 hr.	
d) wobrotny dawkw	194,70 hr.	
e) wopalne zawěšćenje	147,60 hr.	
f) rukowanske zawěšćenje	49,90 hr.	
g) za čišćenje jamow	262,50 hr.	
h) za wotwoženje popjela	62,00 hr.	
i) za mjećenje wuhnjaw	116,15 hr.	
j) za wodu a wobswětlenje	482,94 hr.	
k) za mjeńše wudawki	506,90 hr.	4452,26 hr.
3. Wudawki za zdźerženje Doma		
a) na twarskeho mištra	34,80 hr.	
b) na kachlestajerja	66,31 hr.	
c) na molerja a murjerja	583,90 hr.	
d) na škleńćerja	24,40 hr.	
e) na klampnarja a zamkarja	168,15 hr.	
f) na třěchikryjerja	93,61 hr.	
g) na instilatěra	220,78 hr.	
h) na blidarja	245,10 hr.	
i) za wšělake wudawki	627,62 hr.	2064,67 hr.
4. Wotnajeński dawkw		5347,10 hr.
5. Wotplaćenje hypotekow		5085,75 hr.
6. Za Serbski muzej		256,65 hr.
7. Za kulturne wudawki		779,80 hr.
hromadže		22116,99 hr.

C. Přirunanje.

A. Wšě dokhody	22658,82 hr.
B. Wšě wudawki	22116,99 hr.
Zbytk	541,83 hr.

W Budyšinje, 3. jutrownika 1934

Oskar Sųschke.

Pruhowaloj a za prawe póznaoj

W Budyšinje, 4. jutrownika 1934

Marćin Kral, Malo-Wjelkowski

Marko Smoleř w Budyšinje.

Knihićišćernja a kniharnja dr. J. Cyža w Budyšinje.

Übersicht.

Pfarrer Gotthold Schwela: Sorbische Praepositionen. S. 175—196.

Prof. O. Lehmann: Briefe von Heinrich Immisch an Michael Domaschke. S. 197—205.

Beide Abhandlungen sind Fortsetzungen aus früheren Heften.

Dr. J. Jatzwank: Alphabetische Übersicht der Schriften und Abhandlungen für die wendische Bibliographie aus den Jahren 1931 bis 1943 (bis z. l. 5.) und Ergänzungen aus früheren Jahren. S. 206—232.

Scholastikus G. Heiduschke: Nekrolog des Praelaten Nikolaus Sauer in Bautzen. S. 233—237.

Wobsah lětnika 1934.

Serbske praeposicyje (Pokračowanje). Zběrał a zesta- jał B. Šwela.	3
Njeznate źórło serbskich rostlinskih mjen ze 16. lět- stotka. Podal prof. Ota Wićaz.	17
Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku. Podal prof. Ota Wićaz.	28
Ležomnostne mjena z Nowošanskeje šulskeje wosady. Podal Khrystijan Křižan.	44
Hronowana rěč Jana Kiliana w Serbinje. Podal prof. Ota Wićaz.	51
Zběrka zaprajenjow. Podal prof. Ota Wićaz.	59
Nekrolog CXII. Wyšši farań Franc Moric Domaška w Budestecach. Podal wyšši farań G. Zarjeńk.	63
Najwažniše literarne džěla Morica Domaški. Podal prof. Ota Wićaz.	69
Nekrolog CXIII. Prof. Jan Bryl w Budyšinje. Podal dr. Jakub Wjacslawk.	70
Bibliografija Jana Bryla. Podal dr. Jakub Wjac- slawk.	72
Towařstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.	75
Résumé. Napisał prof. Ota Wićaz.	76

Wo zapłaćenju lětnych přinoškow

(kóždolětnje 5 hriwnow = 5 RMk., za wurjadnych sobu-
stawow 5 hr. a wo dary za „Serbski Dom“, za „Ma-
ćičnu knihownju“ a za „Serbski Muzej M. S.“
najnaležnišo prosymy. Lětne přinoški a dary za Maćicu
Serbsku maju so na konto Maćicy Serbskeje pola Krajno-
stawskeje banki w Budyšinje (němska adresa: Landstän-
dische Bank, Bautzen) slać.